

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933.

Första kammaren.

Nr 36.

Lördagen den 13 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 1, bevillningsutskottets betänkanden nr 38—43, bankoutskottets utlåtande nr 33, första lagutskottets memorial nr 49 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 29 och 30.

Vid föredragning av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial nr 3, angående ersättning åt utskottets sekreterare, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 88, angående överlämnande till särskilda utskottet av en till jordbruksutskottet hänvisad motion om bidrag av statsmedel till täckdikningsföretag, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde lördagen den 20 innevarande månad företaga val av valmän och suppleanter för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Detta förslag antogs.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: I anslutning till det av kammaren fattade beslutet får jag föreslå, att kammaren måtte besluta, att antalet suppleanter för de valmän, som skola utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dem, bestämmas till tio.

Denna hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om utredning angående frågan om åtgärder mot statsfientlig verksamhet.

*Om åtgärder
mot stats-
fientlig verk-
samhet.*

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 126, hade herr *Trygger* m. fl. hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att med det snaraste utredning måtte verkställas angående frågan om åtgärder mot statsfientlig verksamhet, varvid särskild hänsyn borde tagas till frågan om åtgärder mot organisationer, som fullföljde mot Sveriges stats- och samhällsordning riktade syften.

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes med det snaraste föranstalta om en förutsättningslös utredning angående åtgärder mot sådan av sammanslutningar eller enskilda bedriven verksamhet, som syftade till att med våld eller eljest på olaglig väg omstörta eller förändra Sveriges stats- och rättsordning.

Herr **Wagnsson**: Då jag medverkat till att den av herr Trygger m. fl. väckta motionen angående åtgärder mot statsfientlig propaganda föranlett utskottet att enhälligt påyrka vissa åtgärder i motionens syfte, anser jag mig med några ord böra angiva de skäl, som varit avgörande för mitt ställningstagande. Jag har ett behov av att avgiva en personlig deklARATION, inte minst med hänsyn till att jag 1932 med min röst bidrog till att fälla då i samma syfte väckta motioner. Visserligen är årets motion formellt olik fjolårets. Då togs sikte på ett allmänt straffbeläggande av handlingar, som innefattade förberedelse till högförräderi, samt ett inskridande mot vissa andra former av statsfientlig verksamhet, som innebure fara för högförräderibrott, medan motionen i år syftar på en mera allmänt hållen utredning om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. 1932 framfördes som motiv för avslag bl. a., att man ansåg det föreligga svårigheter att kriminalisera förberedelsehandlingar, och att motionärens yrkande skulle leda till kriminalisering av vissa politiska brott. Vidare hänvisades till en då pågående utredning av revision av strafflagen, varav förberedande utkast, avseende fridsbrotten, väntades föreligga under loppet av år 1932, och vilken utredning i denna del icke borde föregripas.

Det sålunda avsedda förberedande utkastet, rubricerat såsom »Brott mot politiska rättigheter», »Brott mot allmän ordning och frid» föreligger sedan januari månad innevarande år.

Jag har, herr talman, ingen anledning att krypa bakom dessa rent formella förhållanden och från sådana utgångspunkter hävda, att läget nu påkallar andra åtgärder. I stället anser jag mig öppet böra vidgå, att vissa tidsförhållanden påverkat min uppfattning, när det gäller ett bedömande av dagens krav. Situationen i dag är inte densamma som situationen var förra året. En allsidig och »förutsättningslös utredning angående åtgärder mot sådan av sammanslutningar eller enskilda bedriven verksamhet, som syftar till att med våld eller eljest på olaglig väg omstörta eller förändra Sveriges stats- och rättsordning», synes nu starkt motiverad.

Det är inte främst den kommunistiska propagandan, som föranleder från min sida detta utredningskrav. Kommunismen har i vårt land inte blivit någon massrörelse, som förmått sätta samhället i gungning. De ryska bacillerna tyckas egentligen inte ha infekterat några större befolkningsgrupper utanför det län, vars klimat mest liknar Sibiriens. Den svenska arbetarrörelsen har varit en barriär mot bolsjevismen. Den har förmått hålla de besoldade moskvamännen utanför reellt inflytande. Om också i demokratiens utmarker ogräs växt upp, har man från socialdemokratiskt håll sökt och i regel lyckats utrota eller till mindre områden begränsa den icke önskvärda vegetationen. Till skydd mot en isolerad bolsjevism behöver man inte mobilisera nya strafflagsparagrafer eller administrativa förordningar.

Bolsjevismen har emellertid fått en parallellföreteelse inom högerorienterade befolkningskretsar. Vindar söderifrån ha svept fram över vissa orter i vårt land. En antiparlamentarisk riktning, som önskar störta det demokratiska statskicket och få det ersatt med en diktatur, håller på att växa upp. Rörel-

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

sen befinner sig ännu i sin linda. Det svenska högerpartiet har i ordalag, vilkas uppriktighet ingen har rätt att betvivla, tagit avstånd från denna rörelse. Inom nationella ungdomsförbundet leker det emellertid synbarligen en högröstad falang i hågen att kopiera de tyska nazisternas metoder. Jag erinrar om den från det hållet siade »nationella pånyttfödelsen», utåt manifesterad genom organiserandet av »kampgrupper» efter tyskt mönster. Nationell tidning publicerade detta beslut för några dagar sedan och gav det en mycket uppseendeväckande motivering. Det framhölls där bland annat, efter en förstucken spark åt de gammalkonservativa ledarna för deras sterilitet, att »vi ha endast den sanna, den livsdugliga, den kämpande konservatismen i tankarna». »Vi måste göra ett val», heter det vidare, och sedan följer ett angrepp på både gammal högerteori, »liberala dogmer» och »marxistisk klasskampslära». Helt i stil med den tyska nazistiska demagogin låtsas man, för att vinna arbetare och medelklass, rikta sin kamp inte bara mot arbetarrörelsen utan även mot bourgeoisin. Det talas om »den ansvarslösa kapitalismen», om »borgerlig egoism, klasshögfärd och klassisolering». Och det talas också om att »det borgerliga Sverige bär en dryg del av ansvaret för rådande missförhållanden». Dessa kampgrupper, säges det vidare, skola lära sina medlemmar, »att politik icke är lek», att den »icke består i åhörandet av ett eller annat föredrag med ty åtföljande supé med dans». »De föredrags- och danslystna må vi lämna ju förr dess hellre. Vi behöva dem inte.» Kampgrupperna skola bekämpa inte blott marxisterna, utan även »folkfienderna inom de borgerliga leden». Man är just nu i färd med den kampen i Tyskland. Dessa kampgrupper — närbesläktade med nazismen — skola segra »genom övertygelsen om handlingens nödvändighet». Genom handlingens propaganda skall man söka nå sitt mål. För att ytterligare markera släktskapen med den nazistiska rörelsen meddelas samtidigt, att man skall införa uniformering av sina medlemmar. Det är fråga om en uniform: under sommarmånaderna grå sportskjorta samt vintertid över sportskjorta och tröja vindtygsjacka. Obligatorisk är vid tjänstgöring på möten blå armbindel med S. N. U.-märke.

Mina herrar! Kanske vi en vacker dag få bevittna, att nationella ungdomsförbundet med flygande fanor och i stålgrå uniformer i noggrann preussisk marsch rycker fram som svenska nazistiska stormkolonner.

Det är svårt att bedöma, om den svenska högern är redo att med kraft bekämpa en sådan utveckling. Herr Lindman har stundom roat sig och sina åhörarskaror med tal om att »det är svansen, som styr». Kanske slagordet en vacker dag blir en bumerang, som träffar det parti, vars ledare har slungat vapnet. Kanske vi på detta sätt få ett verkligt nationalsocialistiskt parti i vårt land. De nuvarande svenska sekterna påminna mera om en skock får, utan herde visserligen, men i stället med en säkert högt skattad och ingalunda obehövlig veterinär. Kanske också bolsjevismen får sin renässans. Jag tänker därvid inte så mycket, herr talman, på det kommunistiska parti, som företrädes i första kammaren av sin sympatiske och även i denna församling omtyckte hovskald, utan på den grupp, som sätter en ära i att ta order från Moskva. »Det bör», som utskottet säger, nämligen »icke förbises, att den ena ytterligheten lätt framkallar den andra samt att våld föder våld. Erfarenheterna från utlandet äro härutinnan övertygande. Det måste vara statsmakternas skyldighet att icke låta en utveckling fortgå, som hotar samhällslugnet samt sätter stats- och rättsordningen i fara. Med hänsyn härtill finner utskottet en allsidig utredning erforderlig, och synes denna utredning böra bedrivas med all möjlig skyndsamhet.»

Vi ha ingen anledning att kela med grupper till höger och vänster, som med våldsamma eller olagliga medel vilja störta vår demokratiska stats- och rätts-

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)
 ordning. *Frihetens fiender ha ingen rätt att i frihetens missbrukade namn söka skydd för sina förehavanden.*

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Det föredragna utlåtandet från kammarens första tillfälliga utskott, vilket utlåtande utskottets ordförande nu har kommenterat från sina utgångspunkter, har enligt min uppfattning sin betydelse i den mån enhälligheten av olika partiets representanter inom utskottet får anses innebära en nationell samling kring demokratiens fana och ett löfte att med liv och blod försvara och av alla krafter hjälpa till att ytterligare utveckla den folkliga självstyrelse, i vars hägn svenska folket har förmånen att leva. Personligen är jag villig att göra allt för att draga mitt lilla strå till stacken, när det gäller att bygga någonting, som verkligen kan tjäna till den demokratiska ordningens befestande.

Om jag likväl, herr talman, icke kan sluta upp på den praktiska linje, utskottet synes anse som den enda riktiga, är det sålunda varken på grund av likgiltighet för demokratin och dess bevarande eller på grund av underskattning av en samfällid manifestation från alla de större partierna i den svenska riksdagen, som jag intager denna ståndpunkt — det kan jag försäkra herr talmannen och ledamöterna av kammaren. Till det avslagsyrkande, som jag ämnar framställa, ledes jag inte heller av omsorg om fasthållandet vid en gång i ungdomen intagna principiella positioner. Världen förändras, och vi måste vara beredda att giva erfarenheten rätt, där den råkar i strid med gamla föreställningar och med tidigare upplinjerade schemata, det inser jag fullväl. Det är alltså andra motiv än dem, som tillhandahållas av en förbenad åsiktskonservatism, som jag önskar förelägga kammaren till prövning och övervägande. Jag vågar på förhand anhålla om en smula tålmod från herrarnas sida, om jag begagnar tillfället att göra vissa allmänna uttalanden, som vid första påseendet kunna förefalla att ligga tämligen långt borta ifrån den av utskottet utstakade smala vägen. Jag lovar nämligen att inte lämna själva ämnet för debatten ur sikte även om jag gör några små utflykter åt sidorna för att från andra utsiktspunkter än dem, motionärerna och utskottet ha begagnat, kunna beskriva terrängen och se, vilka framkomstmöjligheter den erbjuder för demokratiens försvarare.

Utskottet erinrar om — och det gjorde också dess ordförande — att riksdagen tidigare intagit den ståndpunkten, att statsfientlig verksamhet med största framgång kunde bekämpas på övertygelsens väg. Vad utskottet menar med »statsfientlig verksamhet» framgår av andra stycket i utskottets uttalande, där det talas om verksamhet, som avser att med våldsamma eller eljest olagliga medel omstörta vår demokratiska stats- och rättsordning.

Jag vet inte, om utskottet närmare har tänkt på, att redan genomförandet av ett sådant förbud mot vissa politiska organisationers existens och ett våldsamt hindrande av vissa meningars offentliga propagerande, varåt i varje fall motionärerna ytterst syfta, innebär ett mycket stort avsteg från nuvarande stats- och rättsordning. Skulle blivande bestämmelser i lagstiftningen mot statsfientlig verksamhet få en generell avfasning, kunde de för övrigt lätt — såsom erfarenheten från andra håll i dessa tider visat — komma att begagnas av en tillfällig majoritet, åstadkommen på det ena eller andra sättet, till att skaffa monopol på yttranderätt och andlig rörelsefrihet, och sålunda kunde en dylik lag komma att under ogynnsamma förhållanden legalisera åtgärder, som hade en allt annan än demokratisk syftning. Hur de kautschukparagrafer, som funnos i ett på sista tiden mycket omtalat lands för-

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

fattning, ha utnyttjats för att sätta lagliga statsorgan ur funktion och steg för steg kväva yttrande-, tryck- och föreningsfrihet, det veta vi alla. Jag vill nu inte uttala den svagaste antydning om, att de forna motståndarna till den nu accepterade idén om lagstiftning mot statsfientlig verksamhet skulle vilja göra sig solidariska med strävanden att i den svenska lagboken införa sådana generella bestämmelser, för vilka jag nu varnar. Jag har endast velat i god tid höja ett varnande pekfinger. Har nämligen en gång uppmaningen av en fast ståndpunkt börjat, vet man inte, var denna uppmaning till sist skall sluta.

Ehuru jag redan nu har anfört vad som borde vara tillräckligt att motivera ett avslag på utskottets hemställan, så lägger jag själv inte den avgörande vikten därvid. Det är ännu mera bärande skäl jag vill skjuta i förgrunden.

Om man vill behandla frågan om åtgärder till demokratiens försvar, gäller det först att göra klart för sig vad demokrati är för något.

Under många års sysslande med den frågan har jag funnit, att tyvärr alltjämt många människor — alltför många vågar jag säga — betrakta demokratin såsom ett visst system av lagar och författningar, enligt vilka bestämmelserna över samhällets angelägenheter utövas av medborgarna genom allmän rösträtt. Det är klart, att ett sådant system av lagar och författningar behöves i en demokrati, men man får aldrig glömma, att detta system endast är den yttre ramen för demokratiens tillvaro — en nödvändig men ingalunda livsviktig del av det hela. Ingenting hindrar — såsom mångtaliga exempel utvisa — att en stat kan nöja sig med en vackert snidad och förgylld demokratisk ram för statsverksamheten; själva tavlan inom ramen är uselt kludd eller saknas fullständigt.

Den verkliga demokratin, mina herrar, den bor i ett folks vilje- och känsloliv. Jag har tillåtit mig yttra för inte så länge sedan, att verklig demokrati förutsätter en utpräglad självständighets- och frihetskänsla hos det övervägande flertalet inom det folk, som har att uppbära de demokratiska formerna, en medfödd eller under många släktled nedärvd benägenhet att stå på egna ben, att inte ligga andra till last. Jag har tillagt, att frihets- och självständighetskänslan måste vara förbunden med en stark samhällskänsla och med vilja att göra uppoffringar för det gemensamma bästa, samt att en levande rättskänsla måste besjåla den stora massan av folket. Endast om folkets breda lager äro så beskaffade, att de anse det självklart, att rätt skall ske envar som människa i lika mån, oberoende av hennes åsikter och samhällsställning, kan en hållbar grund läggas för en demokratisk samhällsordning.

Ingenting har kunnat rubba min övertygelse, att denna syn på demokratin är den riktiga. Ett folk, där inte blott en ringa minoritet av moraliskt och intellektuellt undermåliga utan rent av den stora massan inte känner något verkligt behov av att vara karlar för sin hatt, att ha utrymme för eget tänkande och egna viljeyttringar — för vad som på Ellen Keys dagar med ett slagord kallades »självhävdelse» — och som inte är villigt att riskera något av den personliga bekvämligheten och tryggheten för att försvara sina rättigheter — ett sådant folk kan aldrig bära upp en demokratisk styrelse. Att söka bibehålla ett demokratiskt samhällsskick genom lagstiftning och statliga tvångsåtgärder, sedan folket mistat lusten och förmågan av självständighet och tilltron till självstyrelse, det är enligt mitt sätt att se ungefär som att vilja köra med en bil utan motor i trafik. Det går inte, mina herrar!

Det parti, varifrån den behandlade motionen härstammar, har aldrig haft någon stark tilltro till svenska folkets förmåga av demokratisk självstyrelse. Det motsatte sig i det längsta demokratiseringen av stats- och kommunalstyrelsens former. Och vissa detta parti närstående smärre grupper

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

ha på den sista tiden på samma sätt känt dragning till det nya diktaturparadiset i söder, liksom tidigare vissa arbetargrupper till diktaturen i öster.

För min del frågar jag nu mina egna partivänner och mellanpartiernas representanter: Är det verkligen anledning att tro, att den anda inom svenska folket, som tålmodigt och utan våldsamma medel arbetat fram det demokratiska statskicket och under tidigare perioder har burit vårt land genom så stora svårigheter, nu befinner sig i utdöende? Om så skulle vara förhållandet, vad tjänar det då till att med den konstgjorda andning, som man här föreslår, söka hålla den dödsdömda patienten vid liv? Har vårt folk under de senaste årens påkänningar så förlorat känslan av människovärde och självständighet, att det verkligen vill låta sig allmänt gripas av agitationen för diktatur och våld från något tiotusental vettvillingar, så förtjänar det knappast något annat öde än att bli styrt av sådana vettvillingar.

För min del vågar jag tro, att jag äger en viss kännedom om vårt folks psyke, sedan jag under många år arbetat inom stora organisationer, byggda på demokratisk självförvaltning. Den erfarenhet, som jag gjort inom dessa organisationer, gör mig benägen att vara optimist. Svenska folket är icke sinnat att hängiva sig åt diktaturfantasier av något slag, under den närmaste framtiden åtminstone. Trots all demagogi, som skvalat ut över landet de senare åren, trots de många försöken att få människorna att tro på ekonomiskt trolleri, trots nöden och svårigheterna inom både jordbruket och industrien har vårt folk alltjämt så mycket av sin besinningsförmåga och sitt sunda bondförstånd kvar, att det icke kommer att låta övertyga sig av politiska tungomålstalare och charlataner till att giva bort sin frihets förstfödsörätt vare sig för en röd eller för en svart grynvälling.

Med vad jag nu har sagt vill jag ingalunda förneka, att tidens ansikte har många drag, som måste ingiva bekymmer hos dem, som eljest tro sig ha fullgod anledning att sätta tilltro till vårt svenska folk och dess goda anlag. De grupper, som predika våldets och den andliga ofrihetens läror, ha onekligen tillväxt i antal om än icke i förstånd på sista tiden. De organiserade våldsgärningar mot exempelvis i demokratisk ordning valda fackliga ledningar, som förekommit, vittna om, att våldslärorna burit frukt i viss utsträckning, men ännu är risken för dylika elements seger säkerligen icke stor, ens om man ser saken från en eller annan isolerad synpunkt. Dylika uppträden — jag ber att få erinra om det, därest någon skulle förbise det — framkalla i motsats till förhållandena i vissa andra länder en djup och allmän avsky i alla samhällslager i Sverige. Och den ordningsmakt samhället besitter har icke på någon punkt sviktat.

Utskottet erinrar om föregående års riksdagsbeslut att skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning rörande förhindrande av tillkomsten av väpnade privata sammanslutningar. Detta beslut hade helt och fullt mina sympatier. När jag säger det, hoppas jag, att jar har på ett fullt tydligt sätt klargjort min uppfattning om, vad som kan och bör göras från statens sida i det syfte man här vill vinna. Yttrande-, församlings- och föreningsfrihet bör även på det politiska området lämnas oförkränkt, men om någon väpnar sig för att sätta dessa demokratiska institutioner ur funktion eller skrider till störande av samhällsfriden med våldsåtgärder, då må ordningsmakten ingripa med samma rätt och energi som vid beivrande av alla andra våldshandlingar.

Det kännes rätt skönt, att den nationella samling åstadkommits, som framträder i utskottets utlåtande; den gör det lättare att sjunga ut sitt hjärtas mening om ett och annat. Låt mig då säga rent ut, att det i många år har plågat mig att se, huru samhällets ordningsmakt behandlats i den del av pressen, som står mig närmast, så snart den ingripit mot allehanda ofog av politiskt

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

minderåriga. Det är alldeles riktigt, att ordningsmakten i ett demokratiskt samhälle bör hålla sig på mattan, den matta, som anvisas av lagstiftningens ordalag och anda. Men den rena flatheten mot orostiftare finnes det dock ingen som helst anledning att uppmuntra från deras sida, som hålla på demokratisk ordning. Jag hoppas, att de, som ämna rösta för utskottets förslag, d. v. s. för en skärpt lagstiftning mot organisationer, vilka propagera anti-demokratiska läror, skola finna det lämpligt att för framtiden applådera polisen i stället för att tala om dess bryska metoder, när den begagnar sig av nuvarande möjligheter att stilla antidemokratiska ofog och avstyra uppträden mot både lagliga myndigheter och lagliga organisationer.

Man får nog icke heller glömma, att en på fullt demokratisk grundval byggd statlig vapenmakt, d. v. s. en värnpliktsarmé, under pålitligt befäl är en av förutsättningarna för demokratiens bevarande. Detta förstod man förr bättre än nu. Det var som bekant ett krav från många av vårt lands pålitligaste och verksamaste demokratiska föregångsmän, exempelvis Hjalmar Branting, att en sådan armé skulle upprätthållas. Aldrig ser man, synes det mig, bättre än i nuvarande läge, huru rätt Branting hade, då han motsatte sig det isolerade avvärpningskravets upptagande på det socialdemokratiska partiets program, eller huru fel världskrigets segrare dömde, då de genomdrevo, att den besegrade motståndarstaten skulle bygga sin militära ordningsmakt på legoknekter. De privata militära styrkor, som slog ned de demokratiska institutionerna i det landet, skulle aldrig ha kommit upp, om en värnpliktsarmé av måttliga proportioner med en för sitt ändamål lämplig utrustning och övningstid hade fått finnas — det är åtminstone min tro. Det synes mig vara rätt troligt, att det är de okontrollerade och okontrollerbara privata arméernas tillvaro i det land, jag nämnde, som mer än allt annat hållit vid liv den fruktan, varifrån motståndarna till nedrustning i Europa hämtat sin styrka. Vad som hänt ute i världen borde, synes det mig, få oss att skrinlägga kravet på isolerad avvärpning till bättre tider.

Mest av allt litar jag dock på de andliga vapnen i striden mot våldspropaganda och diktatursvärmeri. Jag medgiver gärna, att det ser föga lovande ut beträffande dessa vapens effektivitet, när man kommer i beröring med den fördummande och förråande propaganda, om av vissa personer under bondevänlig mantel bedrivs ute i bygderna. Den propagandan är sådan, att den lämpligen kan karakteriseras som en trillingbroder till bolsjevismens och national-socialismens propaganda. Huru skulle det vara, om de ledande bondepolitiker, som finnas inom både bondeförbundet och högern, ville säga ett öppet och ärligt ord om en dylik propaganda, som håller på att vräka ut andligt avskräde över markerna till ingen annan nytta än att gödsla för en möjligen efterföljande sädd av våldsidéer. Och huru skulle det vara, om högerpartiet såsom sådant toge sig för att städa en smula i sitt ungdomsförbund. Vi ha nyss hört, att fackförbunden på allvar skola ta itu med de terroristiska element, som, trots att de befinna sig i en förkrossande minoritet, söka rycka till sig makten i förbunden och det med förtal, våld och andra illojala medel. Jag vet, med vilken intensitet kampen mot skadegörarna förts i det tysta sedan många år tillbaka, och jag hoppas, att den nu måtte leda till definitivt resultat.

Jag vågar också peka på några andra sidor av denna fråga, vilka icke kunna förbises. Det är av oerhörd betydelse, huru staten, denna folkets stora tvångsorganisation, handlar i ett sådant läge som det nuvarande och framför allt huru vi, mina herrar, som ha svenska folkets fullmakt att vara med och besluta å dess vägnar, huru vi handla. Jag skall icke giva mig in på några praktiska exempel, men det skadar knappast att kasta blicken både öster och

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)
söder ut för att komma underfund med, huru diktaturen växer upp i folkets sinnen. Det ligger en fara för statsmakterna i att gripa till icke tillfredställande medel för att klara en tillfällig svår situation.

Det som mest oroar mig är den statsdyrkan, som överallt i världen håller på att växa upp. Förr ansågs det, att det var nog för en medborgare att lyda statens lagar och att vara lojal mot statens ledning. Numera fordras det, att man skall falla ned och tillbedja staten som ett gudomligt väsen och avsäga sig bruket av sitt eget sunda förnuft till dess ära. Är icke detta någonting fullkomligt fantastiskt? Vad är staten annat än en fullkomligt naturlig organisation av ett folks krafter, en organisation, som förmår exakt så mycket som folket orkar bära upp och ingenting mera. En sådan organisation är nödvändig, och den är också nyttig, men man kan icke förbise att den är i hög grad bristfällig och att den bör åläggas sig själv en hög grad av begränsning, när det gäller att utnyttja sina maktmedel.

Nu finnes det folk även i vårt land, som mer och mer tro, att man kan suspendera sin egen kraft och sina egna ansträngningar och kasta alla bekymmer på den stora guden, staten. Det går kanske till sist så långt, att man vill, att staten skall komma hem på morgnarna och servera kaffe på sängen åt medborgarna. Det är någonting fullständigt ofattbart och orimligt i en dylik statsuppfattning. Vad kan staten göra, som icke vilken annan stor organisation av medborgare som helst skulle kunna uträtta?

Det växer ur den gudomliga dyrkan, som börjar ägnas statens organisation och statsmaskineriet, fram en anda, som är ytterst farlig, men som man alltför ofta stöter på. Det växer upp en grupp i vårt samhälle, som trotsar på att utan egna ansträngningar få åtnjuta försörjning, en grupp, som har innäslat sig i och begagnat sig av den arbetslöshet, som för närvarande råder, till att med stor fräckhet föra fram sina krav. Det är faktiskt på det sättet, att denna grupp, som lyckligtvis i allt fall icke torde omfatta i vårt land mer än högst tio å femton tusen människor tills vidare, är benägen att sälja sig till påven eller satan, som en skald säger, allteftersom den ena eller den andra av dessa makter giver de fetaste löftena. Jag tror icke, att den gruppen just nu betyder någonting, men den kan komma att betyda något, och det är en uppgift för alla, som ha något inflytande att verka för att i tid isolera den gruppen och hindra dess ytterligare utbredning.

Inom staten verka organ, som man med fördel kan använda i den kamp för demokratin, varom det här är fråga. Jag syftar på kyrkan och skolan.

Vad man än vill säga om de dogmer, som predikas av den ena eller den andra kyrkliga riktningen, huru skeptisk man än kan ställa sig till alla dessa småsaker, som tycks skilja den ena riktningen från den andra i troshänseende, och huru mycket man än må ha att invända mot den benägenhet, som här och var visar sig att förbise från de kyrkliga organisationernas sida vissa obestriddliga vetenskapliga framsteg och sanningar, så kan man aldrig komma ifrån, att det som enligt min uppfattning mer och mer blivit det bärande uti den kristna religionen, nämligen aktningen för enskilt människovärde, predikandet av allas likhet inför något högre — att just denna sida av den religiösa verksamheten haft en oskattbar betydelse för uppbyggandet och vidmakthållandet av demokratierna i världen. Kyrkan har långt ifrån alltid varit medveten om detta. Den har också haft sin bolsjevism och nationalsocialism, som tagit sig uttryck i förföljelse mot olika tänkande, i häxeriprocesser med mera, men dess bärande idé, människornas likhet gent emot varandra, människornas oskattbara värde såsom individer, har segrat. Jag för min del tror, att vi ha rätt att mot bakgrunden av de tendenser man nu ser framträda ute i världen, vänta ett kraftigt ingripande från kyrkans håll.

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

Vad skolan beträffar så synes det mig, att tiden nu är inne att från dess sida mer och mer resa kravet på en uppfostran till ett klart och redigt tänkande, till förföljande av all oreda och grumlighet i tankegången, till framarbetande av en verklig humanism, som sätter människan och utvecklandet av hennes krafter i det främsta rummet vid undervisningen.

Jag vågar icke längre, herr talman, besvara eder och kammaren med mina utläggningar, men jag skall dock tillåta mig att säga ytterligare ett par ord om ett annat instrument för demokratiens försvar, nämligen pressen.

Ännu så länge är det inte mer än en mycket ringa del av pressen, nämligen en del med spridning inom mycket speciella samhällslager, som visat benägenhet att övergiva de demokratiska linjerna och framarbete beundran för vad som sker i öster och söder. Detta förhållande är av det största värde i den kamp till frihetens försvar, som måste föras, men jag skulle vilja peka på en annan omständighet, som man kanske icke givit mycket akt på i allmänhet bland oss äldre och knappast heller från pressens egna representanter. Det är det förhållandet, att den generation, som nu angiver tonen, har så att säga varit med från början, när de stora framstötarna för en mera utbredd demokrati i vår författning, kommo till. Alla de argument, som då anfördes, betrakta vi äldre nu som så självklara, att vi ha avskrivit dem såsom för naiva att ytterligare anföras. Men man får icke glömma att nedifrån växer upp en generation, som minst av allt intresserar sig för mänskliga problem, som sätter oerhört mycket större värde på idrottsrekord, som avläser i sekunder eller bråkdelar av sekunder andras prestationer. Huru kommer det till? Utan tveivel beror det på, att den upplysningsverksamhet, som bedrives, i stor utsträckning växt förbi denna ungdom. Den verksamheten är lagd på ett sådant plan, att den icke intresserar de unga. Det som är självklart för de äldre, de gamla tidningsläsarna exempelvis, det fattar icke ungdomen, som icke varit med och själv sett, huru vissa åskådningssätt uppkommit. Jag för min del vill vädja till pressen i hela vårt land att inte hålla sig för god att taga upp till behandling de rena elementen av statsstyrelsen och av förvaltningen av det politiska livet, samt att stödja de strävanden bland de unga, som gå ut på att genom självuppfostran skaffa sig insikter på området.

Och så till sist ett ord om den allmänna demokratiska orientering, som spelar den största rollen. Om vi icke själva fullt och fast tro, att folkets självstyrelse är den högsta formen av statsstyrelse och samhällsstyrelse, så att vi för vår egen del äro villiga att offra något för detta måls uppnående, huru skall man då kunna övertyga andra därom? Är det icke så, att vi själva äro villiga att stödja den allmänna opinion, som vänder sig mot diktaturtendenser, vad hjälper det då att vi stifta nya lagar? Sådana lagar bli, om icke den rätta andan finnes, endast undanflykter, varmed vi på sin höjd kunna motivera vår personliga tillbakadragenhet, när det gäller att försvara vårt ideal. Finnes den rätta andan, så kräves ingenting annat än att utnyttja de lagar, som redan finnas — utnyttja dem i fullt demokratiska former till undertryckande av våldshandlingar men, jag betonar det, icke till undertryckande av den fria diskussionen.

Man bör enligt min uppfattning söka att i främsta rummet med andliga vapen komma till rätta med den pest, som håller på att i någon mån vinna insteg även i vårt land. Försök i den vägen äro ägnade att oerhört mycket mera stärka de krafter, som bära upp demokratien, än aldrig så många lagar av det här diskuterade slaget.

Jag hoppas, att en lag om förbud mot privata väpnade sammanslutningar skall komma till stånd, ty privata kårers och gruppers beväpning strider mot det allra centralaste i demokratien. Men jag vill icke ha en lag, som under

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)
ogynnsamma omständigheter kan användas till att kväva strävanden, som i och för sig äro fullt legitima och som ha rättighet att finnas till vid sidan av alla andra, så länge de endast gå fram på laglighetens väg.

Herr talman, jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman, mina herrar! Det hör icke till det vanliga, att man från regeringsbänken blandar sig i diskussioner om utlåtanden från tillfälliga utskott, men det förefaller mig, att denna fråga är av en sådan vikt, att det vid behandlingen av densamma kan vara lämpligt, att regeringen utan att därtill vara särskilt uppfordrad delgiver riksdagen sin mening.

Jag vill då från början deklarerera, att när det socialdemokratiska partiet genom sina representanter i utskottet liksom även genom sina representanter i kamrarna bidrager till att fatta det beslut, som här formulerats i utskottets utlåtande, sker detta i fullkomlig kontakt med den socialdemokratiska regeringen.

Jag skall be att med några ord få motivera, att man från regeringens sida finner det önskvärt, att denna utredning kommer till stånd. När jag gör detta omedelbart efter det anförande, som min partivän herr Örne nyss höll, är det inte för att polemisera mot vad han hade att anföra. Det mesta av vad han sade var sådant, att jag utan tvekan instämmer i det och understryker det.

Jag tror, att när man skall bedöma vad som behöver göras till demokratiens värn och bedömer detta mot bakgrunden av företeelser utanför våra gränser — kanske också i någon mån med hänsyn till vad som rör sig inom vårt eget land — är det mycket viktigt, att man behåller huvudet kallt, att man inte gripes av nervositet och ännu mindre av desperation. Jag har den uppfattningen, att förhållandena i vårt land icke påkalla särskilda åtgärder till demokratiens försvar. De rörelser mot demokratien, som hava uppstått även i vårt land, ha ännu så länge en alltför ringa omfattning, för att man skulle kunna betrakta deras verksamhetsyttringar som en allvarlig, omedelbar fara.

Jag tror också, att demokratiens för sitt värn inte har i första hand att lita till lagar, polis och andra maktmedel av sådant slag. Jag delar fullkomligt herr Örnes uppfattning, att skall demokratiens levas, befastas, hävda sig, så har den att sätta sin lit till sin förankring i folket självt. Bäres inte folkstyrelsen uppe av folkets förtroende och folkets vilja att bestämma över sina egna öden, då tror jag inte, att en demokratisk styrelse heller förmår att utföra sitt värv eller att behålla sin ställning. Jag har vid flera tillfällen haft anledning att uttala mig i dessa ting, och jag har alltid erinrat därom, att det viktigaste för demokratiens skyddande och bevarande är, att den demokratiska styrelsen, regering och riksdag, visa förmåga att i positiv handling göra något för folkets trygghet. Sakna regering och riksdag förmåga att samla sig till positiva beslut av stor betydelse för folket i dess dagliga liv, till lätande av dess nöd och bekymmer, sakna regering och riksdag, saknar den demokratiska styrelsen sådan förmåga, då hjälper det heller inte med skärpt lagstiftning eller polisåtgärder. Utgångspunkten måste alltså vara den, att den demokratiska styrelsen skall göra sin skyldighet mot folket och genom att göra den på ett sådant sätt, att folket känner trygghet till sin existens, trygghet för sin frihet, hos folket skaffa sig den nödvändiga förankringen.

När jag har konstaterat detta, kan jag också tillägga, att jag är fullkomligt medveten om — liksom herr Örne också antydde — att ett försök att förbjuda vissa rörelser kan motverka sitt eget syfte, kan ge dessa rörelser luft under vingarna och bidra till att öka i stället för att minska oron i samhället. Å andra sidan är jag också medveten om, att det kan bli nödvändigt,

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

även där demokratin bäres upp av folkmajoritetens fulla förtroende, att förhindra vissa upplösande krafter inom samhället att driva sitt spel. Hur stor skuld den demokratiska styrelsen i vissa länder kan ha haft till en utveckling, som betytt denna styrelses fall, därom skall jag inte yttra mig. Men det är ganska uppenbart, att denna skuld inte blott har legat i försummelser, när det gäller den positiva gärningen, utan också när det gäller efterhållandet av de upplösande krafterna. En demokrati kan vara byggd mycket fast, men den är ändock aldrig okänslig för försöken att luckra upp förtroendet till densamma, och den kan inte förhålla sig likgiltig, om vissa krafter inom den demokratiska ordningen vägra att acceptera själva de första och förnämsta reglerna för en demokratisk sammanlevnad. Herr Örne har yttrat några mycket motiverade ord angående vårt förhållande till ordningsmakten. Men det är också ganska tydligt att man kan inte — lika litet som man tolererar lagbrytare på andra områden — tolerera lagbrytare mot den demokratiska ordningen själv, och jag tror, att det skulle vara ett misstag, om den demokratiska styrelsen inte höll för sig som en klar förpliktelse att efterhålla och om det behövs, skoningslöst slå ned sådana element. Behöva vi en skärpt lagstiftning för att kunna fylla denna uppgift? Jag har inte ändrat någonting i den uppfattning, som jag gav tillkänna senast här i riksdagen vid besvarandet av herr Lindmans interpellation, nämligen den uppfattningen, att våra nuvarande lagar ge oss tillräcklig möjlighet att åtkomma olaglig verksamhet och att våra resurser för att hävda lagarna också ge sådana tillräckliga möjligheter. Bör jag då inte komma till samma slutsats som herr Örne, att vidare åtgärder inte äro behöfliga?

Jag måste här vända mig mot ett yttrande av herr Örne. Han talade om det föreliggande förslaget såsom avseende ett beslut om skärpt lagstiftning mot vissa rörelser. Något sådant ligger icke i förslaget. Jag lägger stor vikt vid ett tydligt understrykande i själva formuleringen av utskottets förslag, att det här är fråga om en *förutsättningslös* utredning.

När jag har haft att bedöma, hur jag skulle ställa mig i denna sak, så har framförallt en synpunkt för mig varit bestämmande, en synpunkt som vi kanske litet var kunna ha nytta av att ägna en viss uppmärksamhet. Jag har sagt mig: det är inte nödvändigt, att majoriteten i riksdagen eller i en kammar skall finna en utredning av detta slag fullkomligt nödvändig. Det räcker med, att det finns inom folket grupper, som oroas av vissa tillstånd och som önska, att man undersöker, vad som med anledning av dessa tillstånd kan vara nödvändigt att vidtaga från statsmakternas sida. För mig är det ett tillräckligt skäl, att det finns en sådan uppfattning inom betydande lager av vårt folk, för att jag skall tillstyrka, att man här gör en undersökning, som enligt mitt förmenande inte nödvändigtvis behöver leda till förslag om nya åtgärder utan som kanske kan få den mera betydande effekten att stilla en oro, vilken delvis bygger på agitation mera än på faktiska förhållanden. Utredningen skall vara förutsättningslös. Jag utgår ifrån, att man alltså skall undersöka, huruvida skäl föreligga att vidtaga särskilda åtgärder, huruvida icke de nuvarande maktmedlen, som demokratin har till sitt förfogande, äro tillräckliga och först när man har besvarat dessa frågor, kommer man — därast man nu vill besvara särskilt den senare frågan negativt — fram till frågan om vad som ytterligare kan göras. Skulle utredningen verkligen ådagalägga, att det är nödvändigt för demokratiens betryggande, att sätta nya maktmedel i den demokratiska styrelsens hand, så skall jag inte tveka om att vara med om fortsättningen. Jag tror emellertid, att om utredningen göres förutsättningslös, om de män, som sättas att handha denna utredning, använda sitt kloka omdöme, så skall det närmaste resultatet bli, att man konstaterar, att

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

vi ha tillräckliga resurser för att komma till rätta med element, som inte vilja finna sig i reglerna för den demokratiska sammanlevnaden. Regeringen är naturligtvis beredd att lojalt genomföra riksdagsbeslutet, så mycket mera som vi ha kunnat, under hand i varje fall, medverka till den allmänna samlingen kring detta beslut. Till lojaliteten hör, att man skall ta hänsyn både till representanterna för oron — naturligtvis inte till dessa som gå och välla oro i samhället, utan till dem, som äro oroliga över ett tillstånd, som man tror redan är svårt, eller som man befarar kan bli ännu svårare — samt till representanter, som äro beredda att trogna mot demokratien men med kallt huvud granska förhållandena och pröva vad, som är nödvändigt.

Jag slutar med det, som jag började med: det är viktigt, när det gäller att försvara demokratien att inte tappa huvudet, att hålla huvudet kallt, men att också inte i någon mån brista i beslutsamhet, och det skulle vara mig mycket kärt, om de maningar, som den föregående talaren riktade åt visst håll att efterhålla sina egna element, inte förklingade alldeles hörda.

Herr Nerman: Herr talman, mina herrar! Det föreliggande utskotts-förslaget kan förefalla ganska oskyldigt, allra helst när man hör, att det egentligen inte är nödvändigt med en utredning, men att man från högsta ort, i regeringen, vill lugna de oroliga. Det gäller ju, säger man, inga verkliga ingrepp i medborgerliga rättigheter, och det gäller på köpet bara en skrivelse om utredning. Om jag ändå i likhet med herr Örne anser det här första steget allvarligt nog, så är det därför, att jag grundar, djupast, hela min politiska uppfattning på just demokratien som ett högsta ideal. Jag kan därför också mycket väl förstå, att man är bekymrad för de faror, som hotar demokratien, och om demokratien i bästa mening vill försvara sig, då kan den vara viss om att det parti, som jag tillhör, inte tvekar att rycka upp i försvaret. Jag kan också förstå socialdemokratiens iver att här göra några små armrörelser före beslutet. Men det mycket heterogena sällskap, som bär fram den här omsorgen om demokratien, måste göra mig betänksam.

Vad är demokrati, och vad är diktatur? *Demokrati* skall ju ordagrant betyda folkvälde, och det är onekligen, rent abstrakt, ett ideal. Därom kan vi bli alldeles eniga, om vi alla översätta ordet ordagrant. *Diktatur* däremot, det är, att en del av folket styr, fast någon skarp gräns emellan demokratien och diktaturen blir det nog svårt att dra.

Utskottet talar om »vår demokratiska stats- och rättsordning» och vill skydda den emot »sådan verksamhet, som med våldsamma eller eljest olagliga medel avsåge att omstörta» den. Alltså: våldsamma eller eljest olagliga medel. På *lagligt* sätt däremot får demokratien alltså avskaffas. Men det kan den väl inte? Jo, för all del, det kan den visst det. Lagligt kom både Hitler och något så när också Mussolini till makten, formellt lagligt. När en klass äger produktionsmedlen och propagandapengarna, behärskar polis och militär, råder över undervisning, press och radio, då är det inte alls omöjligt att upphäva demokratien på lagligt demokratiskt sätt. Vore man riktigt konsekvent och älskade demokratien för dess egen skull, så där riktigt glödande som det låter ibland, då skulle man gå längre. Då borde man framlägga ett lagförslag, att demokratien överhuvud taget aldrig i evighet finge avskaffas. Men så konsekvent demokratisk är man inte. Man är tydligen på det klara med, att demokratien är någonting ganska relativt. Redan den lag, som kommer att följa, eventuellt, av dagens beslut, har med rätta av herr Örne stämplats som ett brott mot demokratien. Det finns ju också flera sorters demokrati. Vi har demokrati formellt i Förenta staterna, Schweiz, Sverige, Frankrike, England. Och på några ställen till, det är inte alltför många. Tyskland ha-

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

de till för kort tid sedan världens mest demokratiska författning, Weimarförfattningen. Den var storartad demokratisk i alla paragrafer utom en, paragraf 48, som i undantagsfall tillät presidenten att upphäva alla de andra paragraferna. Och nu föreligger undantagsfallet. Man kan på formellt laglig väg glida från demokrati till diktatur. En ung demokratisk författare i den demokratiska Dagens Nyheter, doktor Gunnar Beskow, erkände häromdagen, att »från demokratiens högborg leder en kontinuerlig väg fram till något, som bra mycket liknar diktatur».

Ja, sanningen är väl den, att demokrati och diktatur helt enkelt är *olika former* av välde, demokratien principiellt idealisk, diktaturen en svaghet, beklaglig men historiskt nödvändig i hårda tider, då ena sidan tvingas ta hårdare tag och undertrycka motståndet hårdare. Det väsentliga i det problem, vi här har framför oss, är inte demokrati eller diktatur. Det är inte det primära. Det primära, själva *utgångspunkten*, är, att samhället består av *klasser*, som historiskt äro representanter för olika hushållningssystem. Så länge borgarklassen, som äger produktionsmedlen och samhällsmakten — och det är väl ingen här, som vill bestrida det — så länge den har råd att härska med relativ formell demokrati, ja, så länge finns det en relativ formell demokrati. När dess hushållning vacklar som nu, då måste den härskande makten för att kunna hålla uppe sin hushållning, gripa till hårdare maktspråk, slå ner massornas motstånd, då massorna äro naiva nog att vilja hålla uppe sin levnadsstandard och hindra att den sjunker, hindra att krisen avvecklas på deras bekostnad.

Här står alltså, så vitt jag förstår, inte någon strid om demokrati, om folkväldet som princip, utan om makten, mellan två historiska klasser. Tack vare att det nu finns övergångsgrupper, och tack vare att socialdemokratien har vuxit in i samhället med sina ledande lager och kunnat inpränta genom sin press, som också är ett maktmedel i ledningens händer, inpränta i stora delar av arbetarklassen, att demokratien är det primära, att den politiska formen är något viktigare än hushållningen och kampen för en ordnad socialistisk hushållning, så står ju arbetarklassen i stort på den borgerliga sidan, och man har på så sätt fått utskottets ideologiska enighet i dag. Det är kanske helt naturligt för kammarens socialdemokrater. Men ute i deras eget parti finns dock andra meningar. Och det kan ju ha sitt intresse att höra, hur den intellektuella, socialistiskt studerande ungdomen tänker och ser på den här saken. Lektor Stellan Arvidsson, socialdemokrat, skriver i tidskriften Clarté: »Den, som nu i missförstånd om läget och av fruktan för fascismen vill nedtysta kravet på socialisering för att i stället ingå allians med borgerligheten till skydd för den borgerliga demokratien är icke socialdemokrat och har ingenting att göra i arbetarklassens kamp. — Socialdemokratien hävdar, att folket måste få även den ekonomiska makten. Detta är innebörden av den politiska klasskamp, som pågår i samhället. Det är nödvändigt att ständigt ha denna distinktion i minnet. Ty alla de risker, som demokratien innebär för arbetarklassen, kan härledas just ur glömskan av denna grundläggande sats. Men ur denna sats följer med nödvändighet en annan: Socialdemokratien måste dagligen och stundligen, i ord och gärning, inpränta och upprätthålla den grundläggande skillnaden mellan borgerlig demokrati och socialistiskt samhällssystem. Om denna distinktion inte upprätthålles, så att den är både medveten för partifolket och ingår i den allmänna opinionens uppfattning av partiets arbete och mål, blir formaldemokratien en fara.»

Det uttalandet av Arvidsson har skaffat honom en hel del obehag i fadershuset och hos dess nya släkt, men jag anser, att socialistiskt, marxistiskt sett har Arvidsson rätt.

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

Om vi då se på *de tre grupper*, som stå olika till i den här föreliggande frågan, nämligen nazisterna eller fascisterna, demokratin och de revolutionära socialisterna, så är det ju ett vanligt talesätt, att det är den revolutionära socialismen, kommunismen, som bär skulden till att nazismen överhuvud har kommit fram. Detta är okunnigt prat. Vad finns det för kommunism i Österrike? Där har socialdemokratien praktiskt taget all makten inom arbetarklassen. Men står inte Österrike inför faran att slukas av nazismen? Finns det någon kommunism i Finland? Ja, det kan inte vara mycket, ens illegal! Och socialdemokratien är mycket from i Finland. Den får beröm mycket ofta i den borgerliga pressen i Sverige och kanske i Finland med. Men likafullt är Lappo en makt. Man har visserligen skapat lagar emot Lappo, men jag frågar: vad äro de lagarna värda? Fick Lappoledarna svåra straff här förleden? Är Lappo likviderat? Ingalunda. Långt därifrån! Att påstå, att kommunismen har fött nazismen, är naivt. Låt oss tänka nyktert, inte religiöst. Det är naivt att betrakta kommunismen och nazismen som smittor, pestföreteelser. De äro inte några bacillfenomen, överhuvud inte några biologiska fenomen alls. De äro sociala fenomen. Man måste analysera dem, analysera vad de äro, vad de ha för ursprung och möjligheter. Båda rörelserna äro fullt naturliga fast olika sätt att reagera emot en svår kris, som drabbar stora befolkningslager, som drabbar inte bara arbetarklassen. *Nazismen* är framför allt den av kapitalismens upplösningskris ruinerade och förvildade småborgarklassens revolt, utökad med revolten av ungdomen, som har blivit urarva, och med stora massor av arbetare, som har blivit deklasserade genom arbetslösheten. Vad är *kommunismen*? Den revolutionära socialistiska klasskampens parti. Den är ingen nyhet. Den bär upp traditionerna från Marx, och den fördjupas, den breder ur sig i våra dagar. Småborgare och arbetare reagera olika allt efter sin historiska ställning. Nazismen vill föra folket tillbaka till det förlorade småborgerliga paradiset helst ända bort till medeltiden, i varje fall till medeltidens slut. Kommunismen vill föra framåt i utvecklingens egen riktning till planhushållning och internationell solidaritet. Betecknande för den olika inställningen är den olika inställningen ekonomiskt från regeringshåll i Tyskland och i Sovjetunionen nu.

Den allmänna splittringen i världsekonomin spränger också den revolutionära socialismen. Därför se vi också inbördesstrider, och vi se hur vissa grupper komma att anta mera desperata kampmetoder.

Naturligtvis kan man förbjuda arbete för diktatur och förbjuda, att man överhuvud talar om diktatur. Men så länge en marxist sitter i riksdagen, kan han inte underlåta att säga ut, att han inte tror på att utvecklingen till ordnad socialistisk hushållning kommer att gå helt lagenligt, enligt den borgerliga statens lag, utan att det arbetande folket kommer att tvingas, när situationen blir sådan, att med maktmedel, de må vara av ena eller andra slaget, föra undan de makter, som av egna profitintressen komma att stå hindrande i vägen för folkets vilja. Jag är ganska viss om, att åtminstone de flesta härvarande socialdemokrater räkna med *den* historiska nödvändigheten. Antingen tror man på socialismens ekonomiska förnuft och inte på kapitalismens evighet — och då tror man på socialismens upprättande med de medel, världshistorien ger och kapitalismens motstånd gör nödvändiga — eller också tror man på kapitalismens evighet och inte på socialismen. I det senare fallet förstår jag fullkomligt nitet att med lagstiftning omöjliggöra den revolutionära socialismen.

Nå, är nu för tillfället den revolutionära socialismen, kommunismen, en sådan fara för det svenska samhället, det så kallade rättssamhället, att man just nu måste ha nya lagar? Herr statsministern var inte så övertygad nyss.

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

Latent finns nog faran, och faran blir större i och med att krisen skärpes och fattigdomen blir större och missnöjet större. Där finns en fara. Med den faran växer nu också »sambällets» behov att försvara sig, och det är nog det man känner. Men eljest är det sannerligen så, att hela den kommunistiska rörelsen, komintern och vi opponenter, att vi allesammans tyvärr äro ganska svaga. I varje fall är vår aktivitet mycket obetydlig i jämförelse med motsatta sidans, nazismens.

Nazism och kommunism äro alltså, såvitt jag förstår, representanter för, den ena småborgarklassens och i viss mån hela borgarklassens, och den andra arbetarklassens medvetna strävan att respektive behålla eller förvärva makten för att kunna behålla eller skapa en hushållning och en samhällsordning, som passar vederbörande. Men vad vill då den så kallade *demokratien*? Ja, vad kan den oklara mittens vilja? Naturligtvis *status quo*, så gott sig göra låter. Det är i syfte att bevara status quo, man i dag vill beställa, så att säga, snörliv åt den rådande borgerliga formaldemokratien. Men finnas då inte lagar förut, som kunna skydda det bestående samhället? Jo, för all del, det hörde vi nyss bekräftas från statsrådsbänken. När det gäller arbetarsidans kollisioner med lagarna, då äro lagarna starka nog. Jag erinrar om Ådalen. Räcka inte de domar, som där fälldes — jag menar nu domarna över arbetarsidan? Finns här en socialdemokrat, som tycker att de äro för milda? I Borås utfärdades häromdagen av myndigheterna mötesförbud för en arbetargrupp, som ville fira tvåårsminnet av Ådalshändelserna. Nog tycks det finnas tillräckligt med lagar och möjligheter att hindra i varje fall arbetarsidan. Och åt andra hållet kommer ingen borgerlig byråkrati att bli särdeles nitisk med åtgärder, det antar jag vi äro på det klara med allesammans.

Det kan inte nekas: det är en farlig väg, när man som nu ger klassamhället — herrarna må kalla det ett slagord, men det *är* ett klassamhälle — ytterligare medel att kväva den relativa folkliga friheten. Demokratien kan också gräva sin egen grav. Vi ha sett det i Tyskland. Brüning beredde med pressförbud och dylikt vägen för nazismen. Den segrade på formellt laglig väg, med demokratiens, inklusive socialdemokratiens benägna medverkan. Socialdemokratien gick alltjämt åt höger från fall till fall, i demokratiens namn. Till sist valde den Hindenburg mot Hitler. Och sedan valde Hindenburg Hitler emot socialdemokratien. Därefter ytterligare några små formaliteter, utförda med brännande iver, jag menar brinnande, och så — valdes det inte alls mera.

Jag har inte hört någon svensk socialdemokrat, som inte har funnit den tyska socialdemokratiens väg att försvara demokratien oriktig. Men jag är inte viss om, att intem den svenska socialdemokratien kommer att gå alldeles samma väg — om förutsättningarna eljest bli desamma. Eller var ligger skillnaden mellan socialdemokraternas politik för försvaret av demokratien här i landet och några år tidigare i Tyskland?

Jag citerar ytterligare några ord av socialdemokraten Arvidsson: »Det ligger nära till hands att i en situation som den närvarande i Sverige söka kontakt med de borgerliga partierna för att mildra motsättningarna. Men en farligare väg kan i själva verket inte beträdas. — Avstår socialdemokratien från socialiseringsparollen, blir resultatet detsamma som i Tyskland: folket, som redan fyllts av misstro mot de borgerliga partierna, börjar misstro också socialdemokratien, och marken är beredd för — fascismen.»

Den nationella utskottsénigheten här i dag är en ganska mystisk historia. Man skulle med ett dagsaktuellt ord från tidningspressen kunna kalla den en politisk skynningsbal. Äro alla deltagarna verkligen demokrater? Vill någon på allvar söka inbilla oss, att den svenska högern är demokratisk, att den

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)
 är villig att offra livet — herr Örne talade om liv och blod — för demokrati-
 tien? Ja, säkert så länge demokrati tillåter ostörd exploatering, orubbade
 privilegier. Den utredning, som utskottet begär, önskas förutsättningslös.
 Ja, kanske mena socialdemokraterna det, men menar också högern, att den
 skall bli det? Och, det är socialdemokratien mån om att påpeka, man vill inte
 åt några partier, bara verksamhet av viss art från personer och sammanslut-
 ningar. Ja, jag är ohövlig nog att säga rent ut: Jag tror inte på detta för
 högerens räkning. Det är inte så länge sedan högerledaren i andra kammaren
 direkt begärde förbud för kommunistiska partiets existens överhuvud. Det
 är inte länge sedan unghögern ville förbjuda röda fanor på Folkets hus. Jag
 har också ett par alldeles fårska klipp, referat i de två ledande svenska höger-
 tidningarna Svenska Dagbladet och Nya Dagligt Allehanda av två möten
 som Allmänna valmansförbundet, det vill säga högerns organisation, har haft
 i dagarna. På båda mötena sjöngs det klart ut, att man inte bara vill åt kom-
 munismen utan också åt den moderatare delen av arbetarrörelsen, åt socialde-
 mokratien, det vill säga man vill åt varje politisk verksamhet från arbetarklas-
 sen. I Tierp talade i tisdags å ett av Allmänna valmansförbundet anordnat
 möte riksdagsman Ossbahr. Svenska Dagbladets referat ger vid handen, att
 hela anförandet var riktat mot socialdemokratien, vars kamp mot kommunismen
 man ännu inte är nöjd med och vars ärlighet i den kampen man betvivlar.
 Herr Ossbahr yttrade bl. a.: »Talet om laglydighet och frihet är en fras,
 som icke motsvaras av socialdemokratiens handlingssätt. I stället för före-
 ningsfrihet har blivit fackföreningstväng, och i stället för handlings- och ytt-
 randefrihet har blivit fackföreningsdiktatur och åsiktsförtryck. Det socia-
 listiska frihetsbegreppet innebär i själva verket intet annat än ett krav på
 frihet att få förtrycka oliktankande. — Socialdemokratien visar sig sålunda
 ofta icke blott frihetsfientlig utan jämväl som en fiende till rättsordningen. —
 Av taktiska skäl och av fruktan för de allt hårdare angreppen från nationellt
 håll uppträder man nu en smula skarpare mot kommunismen än förr, framför-
 allt inom fackföreningarna, men indignationen emot den kommunistiska ter-
 rorpolitiken verkar inte fullt äkta.» Socialdemokratien har, säger herr Oss-
 bahr till sist, »ofta i handling visat sig såsom en rättssamhällets fiende.»

Minst lika tydlig var en annan ledande högerman i Stockholm, professor Åke
 Hassler — heller inte unghöger — samma kväll på samma partis möte i Stock-
 holm (partiet är mycket livligt i arbete nu). Han talade om »Riksdagen och
 bolsjevismens bekämpande» och sysslade också nästan helt med socialdemo-
 kratien. Talaren betonade, enligt Nya Dagligt Allehanda, att »man icke kan
 nöja sig med förräderibestämmelser». »Det måste formuleras särskilda och
 självständiga stadganden om förbud mot organisationer, som driva samhälls-
 fientlig verksamhet. I det sammanhanget blir det även nödvändigt att föran-
 stalta om en reformerad tryckfrihetslagstiftning.» Man har, säger talaren
 vidare, »anledning att icke tro de frisinna» — nu äro de med också — »och
 socialdemokraterna mer än jämnt». Socialdemokraterna »och kommunisterna
 äro dock komna av samma rot». »Så länge inte herr Per Albin Hansson tagit
 tillbaka sin paroll: Hellre en kommunist än en högerman . . . så länge tror jag
 varken herr Per Albin Hansson eller hans parti.» Det var ett ord från All-
 männa valmansförbundet! Vidare heter det: »Från vänsterhåll har man
 gjort väsen av, att den föreslagna utredningen skall göras allsidig och förut-
 sättningslös. — Men vi göra inte och behöva inte göra någon hemlighet av, att
 i realiteten gäller det bolsjevismen. — Bolsjevismen skall ut ur Sverige. Den
 saken behöver inte utredas.»

Ja, den saken är alltså klar. Vi veta vad socialdemokratiens kompanjon i det
 eniga utskottet i själ och hjärta tänker. Om socialdemokratien tror på ärlig-

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

heten hos kompanjonen, så är det tydligen ingen ömsesidighet i den tron. Herr Hassler tror varken på herr Per Albin Hansson eller hans parti. Om svenska socialdemokrater ännu tro på borgerlig kärlek till demokratin, så måste de inte ha läst tyska telegram på tre månader. Sina tyska partivänners press ha de av vissa skäl inte kunnat läsa. Och att högern inte är demokratisk, det är ingen nyhet, det behövs minimala socialpolitiska insikter för att veta. Redan för ett par år sedan förklarade Nationella ungdomsförbundet sin känsla för demokratiens gudinna i följande på den tiden mycket uppmärksammade fras: »Demokratiens gudinna, om en sådan finnes, kunde med viss rätt framställas i gestalt av en skurkärning. Nu skulle vi dock tro, att demokratin endast är en skurkärning i så måtto, att hon tillägnat sig de grova uttryckssätten och manererna. Hon ställer sig mitt i sophögen och njuter av stanken. Hon besitter näppeligen den egenskap, som adlar också en skurmadams gärning, nämligen att hugga i med syftet att få rent omkring sig. Hon är rätt och slätt en lortgris utan grisens, efter vad det säger, renlighetsinstinkt.»

Tillsammans med sådana element, som nu ytterligare har fått kampvilja genom kusin Hitlers seger, tillsammans med dem är det den svenska demokratin skall försvara demokratin genom en skärpt lagstiftning, som i praktiken kommer att gå ut bara över arbetarna. Men, mina herrar, så försvaras inte någon verklig demokrati. Det viktigaste försvaret för demokratin är först och främst, att demokratin inger förtroende, att folket känner, att det har något att lita sig till, som statsministern nyss förklarade. Det är också, som en av de andra ledarna för hans parti, herr Rickard Lindström i torsdags på Auditorium förklarade, att »man ser till, att folket har bröd och arbete». Ja, det är så sant så. Men varför ger inte kapitalismen folket bröd och arbete nu? Varför krånglar det för regeringens mycket moderata försörjningsplan i fråga om bröd och arbete? Jo, kapitalismen kan i sin upplösning inte längre ge bröd och arbete, och då ger den i stället ny polis och nya strafflagar mot missnöjet. Och allteftersom krisen går vidare tack vare kapitalismens historiska nödvändighet och tack vare åtskilligt annat, tack vare också fackföreningsbyråkratiens avståndstagande från den uppväxande arbetslösa ungdomen — det finns stora synder där, som man bör göra undan, innan nazismen gör undan med alltsammans — tack vare allt detta växer nazismen, och i och med medelklassens ruinerande kommer den att segra. Då kommer också den förvildade nazistiska småborgaren att slå ner den tama socialdemokratiska småborgaren.

Liv är utveckling. Enda vägen att behålla den relativa demokrati, som finns här i landet, och låta den leva är att utveckla den. Och vem kan det? Högern? Nej, bara en samverkan mellan samhällets produktiva element. Gå de ihop, då försvarar man demokratin på det rätta sättet. Ledande i det försvaret måste, tack vare sin historiska ställning och sin politiska makt, vara arbetarklassen. Det gäller för den att ta ledningen för alla folkelement, som inte äro intresserade i den kapitalistiska exploateringen, och det gäller att föra oss ut ur kapitalismens upplösningsskris och till ett socialistiskt uppbygge av ordning, av arbetets planhushållning. Det sätt som detta kan ske på bestämma inte vi här i dag. Demokratin i bästa mening kan leva inte som status quo utan bara genom att utvecklas i riktning mot solidaritet och ordning, detta som just är socialismen. Det antydde för övrigt statsministern i ett valtals strax före det val i höstas, som lär ha givit majoritetet beträffande röster till andra kammaren för det saneringsprogram, som man nu inte kan få igenom i den demokratiska svenska folkförsamlingen — trots folkmajoritetens klara uttalande i höstas.

Man kommer nu om en stund att besluta skrivelse om nya straffbestämmelser mot missnöjets mera brutala uttryck, att börja med. Men jag är övertygad om, att när en viss makt har fått ett finger, så räknar han till ett och två och

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

tre och så till tio. Jag är emellertid också övertygad om, att även om krisen skulle ruinera den svenska medelklassen och därmed ofrånkomligt nazismen komma också här i landet, ja, även om herr Wagnsson och de andra socialdemokraterna i utskottet och i riksdagen skulle få gå och exercera i herr Ossbahrs interneringsläger ihop med oss andra — ja, det behövs inte alltför mycket fantasi för att måla ut den bilden, man kan le åt den nu, men man ler inte då — så är emellertid inte utvecklingen slut med det. Nazismen är inte sista ordet i världshistorien. Den stora borgerliga tidningen Manchester Guardian yttrade i torsdags något, som har intresse i samband med dagens läge och dagens fråga här i kammaren. Den skriver bland annat om den tyska socialdemokratiens nederlag, att själva fullständigheten av Hitlers seger innebär en fara för honom. »Det hade varit klokare av honom att acceptera en frivillig underkastelse från socialdemokraternas sida och att tillsammans med deras kapital och organisation ha bibehållit deras samhällsbevarande intresse. Genom att förstöra detta intresse har för första gången i Tysklands historia skapats möjlighet för uppkomsten av en rent revolutionär arbetarklass.»

Ja, vart utvecklingen går behöver ingen tvivla på. Men jag har tillåtit mig framföra de här synpunkterna, medan man ännu kan få uttala dem. Och det är i överensstämmelse med de synpunkter jag här har framfört, som jag nu liksom herr Örne tillåter mig att yrka avslag på det eniga utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag kommer att yrka återremiss av utskottsbetänkandet på de skäl, som jag nu kommer att anföra.

Varje statsordning har rätt, och jag måste också säga nästan plikt att skydda sig emot våldet. Det ligger i sakens natur. Diktaturstaterna göra det hänsynslösare än någon och måste förmodligen göra det för att kunna hålla sig vid makten och kunna genomföra sitt enhetsprogram, fastän det är ju onödigt och förkastligt att göra det med så mycken grymhet.

Vi tala nu mycket om »demokratien». Jag gillar herr Örnes uppfattning, att demokratien är inte bara ett ord, som är till salu på torget, utan den är framför allt ett sinnelag i det tysta, ty så tolkade jag hans uttryck. I varje fall är det min mening. Jag tillät mig vid debatten förra onsdagen om en allmän revision av rikets grundlag att också tala utförligare om vad vi måste mena med demokrati. I dag må påminnas om en definition på demokrati av gamla svenska anor, och den lyder på följande sätt: Respekt för gällande lag och öppen rätt att fordra en annan. Detta svenska program är mitt och kommer alltid att vara det.

Nu föreliggande här två motioner av det konservativa partiet eller det yttersta konservativa partiet, representerat av herrar Trygger och Lindman med flera, som gå mycket långt ifrån detta gamla svenska program. Diktaturstaterna ha varit tvungna att kriminalisera detta svenska programs andra del, nämligen »öppen rätt att fordra en annan». Det är fullkomligt tydligt, såvitt jag förstår, skrivet mellan raderna åtminstone även i 1932 års högermotion, att den svenska högern också vill kriminalisera denna andra del av det svenska programmet. Utskottet förordade år 1932 väckta motioner, där det mest talades om högförräderi samt om förberedelse till förräderi men även om andra liknande åtgärder, som också borde kriminaliseras. Då fanns emellertid en reservation från den gamla vänstern, en från de frisinnade och en från socialdemokraterna, som yrkade avslag. Riksdagens båda kamrar avsgo den gånge motionerna.

En annan motion, av herrar Möller och Hansson m. fl. för socialdemokratiska partiet, vände sig mot all privat beväpning. Den blev däremot, som jag tycker med synnerligt fog, av riksdagen bifallen. Nu försiggår en utredning,

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

men denna lär knappast kunna inskränka sig till privat utan får se sig litet omkring åt sidorna. Man kan då fråga sig, om det verkligen behövs en ny skrivelse vid denna riksdag.

Emellertid voro herrar Trygger och Lindman och deras anhängare inte nöjda med 1932 års skrivelse. Den begärde för litet. De vilja därför nu ha en ny skrivelse ungefär i förra årets syfte. Nu stå vi inför ett enhälligt utskott, som tillstyrkt en sådan. Tiden rider fort, det kan märkas på denna onyanserade enhällighet, ingen skiljaktighet ens i motiven, inte det allra minsta!

Jag har åtskilliga erinringar mot klämmen och flera mot motiveringen. Det är dessa erinringar jag nu skall tillåta mig att framföra.

I *klämmen* förordas en förutsättningslös utredning. Det är ett sådant där talesätt, bakom vilket ganska ofta dölja sig motsatser. Ty man kan vara förvissad om att alla eller de flesta, som sättas in i en sådan utredning, komma dit med färdiga meningar och komma att väcka förslag i enlighet med sina färdiga meningar. Det, som företrädesvis kan utredas, är, huru man inom utskottet skall kunna sammanjämka dessa färdiga meningar genom kompromisser. Sedan kan det ju utredas om lagtexter i avfattning och sådant, men det är ju bisaker i det stora hela.

Nu har utskottet emellertid kommit med en kläm, som bokstavligen inte talar om högförräderi eller om statsfientliga rörelser, utan om åtgärder mot sådan av sammanslutningar eller enskilda bedriven verksamhet, som syftar till att med våld eller eljest på olaglig väg omstörta eller förändra Sveriges stats- och rättsordning. Det är ju till synes en begränsning, men den svävar i alla fall ut så, att därunder kan inbegripas allt möjligt. Man behöver inte bara misstänka utan man kan förstå, att när representanter för det konservativaste partiet begära en ny riksdagsskrivelse, därför att de inte äro nöjda med den som beslöts i fjol, så vilja de här underförstå hela det program, som framfördes 1932 och då förkastades av de båda vänsterpartierna.

Det är alltså här en kläm, som är farlig, därför att den inte är konkretiserad utan redan nu för oss ut på obestämda vidder, där man kan tillåta sig vad som helst. När nu utskottet enhälligt väckt detta förslag, är det klart, att en dylik konturlös framställning är ägnad att uppvigla även opinionen. Jag kan för min del inte vara med på en så beskaffad förutsättningslös utredning, som här talas om, utan jag vill, att det skall konkretiseras, vad nu bör tillåtas och göras, och det är följande saker.

För det första måste det åstadkommas en lagstiftning mot privat bevapning. Vidare måste den nuvarande strafflagstiftningen mot hemfridsbrott vidgas, så att den helt eller delvis kommer att gälla intrång på andra meningsyttringars möten, så att främmande inte få där intränga, driva våldsam propaganda, köra ut de inbjudna, storma tribunen och i övrigt genom varjehanda oskick omöjliggöra mötet. Detta bör inte tolereras på något sätt, ty det strider redan mot gällande författningar, fastän dessa inte kunna tillämpas och i varje fall ej äro tillräckligt stränga, så att oskicket anses farofullt. Uniformerna äro ock en företeelse, som markera ett militaristiskt framträdande. Det kan ju ha sina sidor, om en enstaka person på gatan inte skall få gå klädd som han vill med svart eller brun tröja på sig — det blir en värdig uppgift för »utredningen» att lösa — men ett kollektivt uppträdande för partisyften i sådana militära uniformer bör säkerligen förbjudas. Därmed är mitt program för tillfället uttömt, ty den svenska satsen »respekt för gällande lag och öppen rätt att fordra en annan» får inte kränkas. Det är en fäderneärvd egendom, som står över alla politiska företeelser.

Jag kan ej heller vara nöjd med *motiveringen*. Den är för det första all-

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)
deles onyanserad. Var befinna sig vänsterpartierna, när de nu också falla till föga eller öppna famnen åt de konservativa, som icke äro nöjda med förra årets riksdagsskrivelse, utan nu vilja ha ungefär precis vad som avstyrktes av riksdagen 1932? Här har sagts, att situationen nu är en annan än då och farligare än då, och nu nödgades vi gå dessa motionärers ärenden i högre grad, än vi ville göra 1932. Detta synes mig inget tillräckligt skäl.

Vidare förekommer i motiveringen en del begreppsbestämningar, farliga i högsta grad just för demokratien och sinnelaget och de gamla anorna, som jag nysst talade om. Må vi begrunda detta florilegium.

Det talades i motionen 1932 mest om *högförräderi* och förberedelse till högförräderi och andra sådana saker. Det ligger under motionen även i år, och det rymmes fullständigt inom utskottets utlåtande. Då skall jag be att få läsa upp vad jag skrev om »högförräderi» i en motion nr 98 i första kammaren 1922:

»Man må tvista, huruvida det begrepp, som kallas staten, är en förtryckare-apparat eller en fredsstiftare. Säkert är, att det senare är föremålet för allas önskingar och det förra alltför ofta det faktiska förhållandet. Så länge möjligheter erbjudas oss att till egen fördel kunna härska över varandra, folk över folk, klasser över klasser, lärda över olärda, män över kvinnor, karriärister över massorna o. s. v., kommer förtrycket att göra sig brett i högsätet vid sidan av en eller annan välvilja.

Var och en, som svingat sig upp till en dylik obehörig maktställning idealiserar den för att kunna behålla den — också ett bevis på tillvaron även i det mest förbenade av ansatser till ett samvete. Man inbillar sig, att man företräder rättsordningen och allas säkerhet. Ett uppror från de förtryckta betraktas därför ej såsom den mänskliga sak, som det är. Varje förgripelse mot den bestående ordningen särskilt i dess grundvalar måste stämplas som ett brott. Detta brott kallas i alla makthavares strafflagar för högförräderi.

Det är med tillfredsställelse man kan konstatera, att även i detta äro alla människor lika varandra. Envälden, fåvälden, klassvälden, folkvälden, alla äro de färdiga med stegel och hjul för högförräderi. Anses resningen alltför hotande och utrymme för dess avfärdande ej kunna beredas i tillgängliga domstolslokaler och fängelser, tillgriper man s. k. terror. Även denna senare företeelse är lika på alla händer med den skillnaden vanligen, att ju mer den hotade makten står fjärran från de mänskliga drömmarna om ett broderskap, dess mera lägsinnat och hänsynslöst blir också blodbadet.»

För övrigt, mina herrar, vår nuvarande författning av 1809 är ju också byggd på ett högförräderi, och vad än värre är, det skedde med vapenmakt, herr talman — oj, oj, oj, herr talman med vapenmakt!

Så talas upprepat i utskottets enhälliga betänkande om *statsfientlig verksamhet*. Vad är det nu för prat. Den svenska satsen: öppen rätt att fordra en annan stat står väl öppen och inte är det nödvändigt, att den, som vill ha en annan stat, är fientlig mot staten. Det är han visst inte. Han vill ha en stat men en annan stat och den senare är han vänlig emot. Uttrycket »statsfientlig verksamhet» är oriktigt, Wagnsson, ty det är tillåtet att vara fientligt stämd mot den nuvarande staten och fordra en annan stat. Här föreligger en begreppsförvirring. Det skulle rätteligen stå: fientlig verksamhet mot en av de sittande makthavarna vänligt omfattad stat.

Vidare antydes olämpligheten av *ytterlighetsriktningar*. Vad är det för tal, som så ofta kommer igen, detta nedblickande på ytterlighetsriktningar? De måste väl i alla fall finnas, och en sådan hyllas i vår högsta lag, som vördas åtminstone vid valtillfällen, i synnerhet av högerpartier, nämligen Kristi ytterlighetsriktning. Han krävde till och med vad vi andra ej kunna gå i

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

land med: Tag allt vad Du äger och giv åt de fattiga. Det var hans ekonomiska program. Är det icke en ytterlighetsriktning så det förslår? Och ändå bygga vi kyrkor åt honom och avlöna ett stort prästerskap för att prisa denna ytterlighet och alla andra av honom förkunnade ytterligheter såsom: älsken edra ovänner, sanningen skall göra Eder fria, m. m. Är det någon av oss, som är i färd med det? Således detta envetna förnekande av allt samröre med ytterligheter, detta avstående i det politiska livet från ideell vägledning, avslöjar oss såsom inne på en reaktionär väg.

Det talas om *diktatoriska tankegångar*. Det är också olämpligt. Herre Gud, hur är det i verkligheten i denna demokratiska stat? Finnas icke också här diktatoriska tankegångar och än mer sådana verkligheter? Jag tror, att det ofta är nödvändigt, därför att folket ofta är osjälvständigt och obekant med frågorna samt därför måste ledas på något sätt. Men har icke numera partilivet nedsjunkit ganska väsentligt till ett diktaturregemente? Till och med det socialdemokratiska partiet har en gång utfärdat den s. k. munkorgsstadgan, att ingen principiellt fick motionera, interpellera eller tala om något annat än det ledningen ville veta av. Sedan har detta ju blivit upphävt åtminstone till formen. Så förhåller det sig i alla partier och på andra ställen också. Ve den, som icke tämligen blint kan lyda ledningen! Han får inga förtroendeuppdrag, inga tillmötesgående möjligheter att verka för sina övertygelser, och vid nästa val åker han kanske ut. Kollektivismen krossar för tillfället allt mer individerna, men det kan ju icke nu hjälpas.

Nog finnes det alltså i alla partier en ganska fullkomnad diktatur, och det är ej partiernas fel. Det måste finnas någon, som håller trådarna i sin hand och åstadkommer någon reda, men diktatur är det, omgärdad med rikliga missbruk. Redan Sokrates vitsordade, att frihetens undergång började med partiledarskapet och därifrån spirade sedan enväldet och det största förtryck.

Utskottet yttrar ock, att *det icke bör tillåtas att med våldsamma eller eljest, olagliga medel omstörta vår demokratiska stats- och rättsordning*. Nu ber jag herr Strömberg höra på ett litet tag. Jag förmodar, att därmed menas, att med lagliga medel däremot har man rätt att omstörta vår rättsordning. Skillnaden kan dock bli obetydlig, om man vill, och gränserna flyta lätt samman mellan sådana där talesätt. Majoritetsväldet är icke heller alltid Guds bästa barn och i varje fall är det mindre tilltalande för minoriteterna. Men så mycket kunna vi nu vara trygga för, att utskottet menar åtminstone, förmodar jag, vänsterpartierna — hur det är med herr Trygger känner jag ej, det får du tala om för oss något längre fram. Vi få väcka förslag om avsevärda framsteg, om tidsenliga omgestaltningar, ja, om en allmän revision av landets grundlagar, vilket ju häromdagen ansetts vara något alldeles för ytterlighetsartat, och också om att på viktiga punkter omlägga vår statskonst. I frågan om en allmän revision av grundlagarna, om partiell förbättring av deras demokrati i något betydelsefullt avseende, om en praktisk utrikespolitik, som sysslar med avslöjade realiteter, då möter numera alltid ett enigt utskott utan nyanseringar mot sådana »ytterligheter». Är detta demokrati? Innebär det i vår stormiga tid någon som helst vakthållning kring demokratin? Är det icke snarare så, att demokratin därigenom undergräves? Jag kan icke förstå denna sentida enighet.

Jag förstår vidare icke överensstämmelsen mellan en sådan statskonst och Sveriges socialdemokratiska program, ty vad står där i dess allmänna grundsatser? Jo, följande: »socialdemokratien skiljer sig från andra politiska partier därigenom, att den vill helt omdana det borgerliga samhällets ekonomiska organisation och genomföra de utsugna klassernas sociala frigörelse till bebyggande och utveckling av den andliga och materiella kulturen.»

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

Det ligger ju nära till hands, att en sådan kolossal omstörtning finner adept, som tro, att det icke kan ske annat än genom våld. Men om socialdemokraterna nu skola uppehålla sin även av mig livligt omfattade mening, att man skall lita främst på sanningens makt och utöva mildhet och ädelmod så måste de väl vara med om någon verklig framfärd i sak och form. Ingen vill i de speciella fallen bestrida, att framfärden är riktig, men man säger, att den icke är färdig, icke mogen, och det är för mycket flaxande med vingar att göra något.

Då frågade jag häromdagen — vid debatten om en allmän revision av rikets grundlag — herr Strömberg: Du, som står främst bland socialdemokraterna i detta enhälliga konstitutionsutskotts betänkande, du, som står där främst, vad vill du egentligen göra? Vi vänta på dig för att helt omdana det borgerliga samhällets ekonomiska organisation. Nå, då svarade slutligen Strömberg något, som jag inte hörde, annars skulle jag ha tummat något på genmälet genast. Men nu skall jag taga tillfället i akt. Han sade på min förfrågan efteråt helt enkelt: Min mening är, att man skall avslå herr Lindhagens motioner. Det var ett mycket magert program, Strömberg, för magert för din tilltänkta omdaning helt och hållet av samhället. Men vad inträffade i alla fall? Du har fått röna bifall inom högerpressen särskilt bland kåsörer, som ju också måste leva. Det rör du icke för, ty du menade bara att svara skojigt på impertinenta frågor. Men allas vår vän, den fridsamme herr Frändén, som är anhängare av det industriella aktiekapitalets hegemoni över Norrlands folk och landmären, han kom ögonblickligen till dig och tryckte rörd och tacksam din hand, därför att du ville förkasta herr Lindhagens motioner, sålunda även de norrländska, förmodar jag. Men detta senare vill du nog icke. — De äro ju för övrigt till stor del redan lag. Ja, käre Strömberg, detta är ungefär det eko, som jag nu pliktskyldigast ger tillbaka på ditt omförmälda rop i partiskogen. Låt oss erkänna, att vi bägge två sprattla i det nät, i vilket partilivet infångar oss.

Ja, herr talman, nu har jag uttömt de värst reaktionära uttryckssätten — om jag skall begagna ett kraftord jag också — uti utskottsbetänkandet med dess eminenta samklang. Utskottet iakttog däremot förtegenhet om vad som menas med demokrati. Det enda man får veta är det att det är fara på taket för henne. Det är nog riktigt och icke minst genom hennes eget förvällande. Jag kan knappast dela herr Örnes illusion i motsatt riktning. Det är nog så, att ordet demokrati är icke något, som man kan sälja på torget, något som man kan äta, utan man skall också veta vad detta välsignade ord innebär ideellt, merkantilt och biologiskt. Därpå har Örne och även jag sökt giva besked. Särskilt återkommer jag bland annat till det förenämnda svenska statsmannarödet av Erik Gustaf Geijer, som fullständigt hypnotiserat mig och sagt mig, var jag skall stå i alla skiften i svensk politik.

Men då fordras det väl, att demokratiens uträttar eller åtminstone vill uträtta något avsevärt. Vi kunna väl icke påstå, såsom det förefaller av denna självgodas diskussion samt debatter den 3 och 10 maj, som om vår demokratiska stat vore utan vank och brist. Det är den ej, tvärtom. Enligt det socialdemokratiska deltagandet i det parlamentariska livet är den till den grad dålig, att det behöves en helt annan stat.

Jag yrkar nu således, herr talman, två saker. För det första yrkar jag återremiss till utskottet, *för att* utskottet må bli i tillfälle att humanisera sin motivering, *för att* vänsterpartierna skola bli i tillfälle att angiva några skiftningar, *för att* ernå en konkretisering av lagstiftningens uppgifter på det sätt, jag angivit, och *för att* framlocka ett betonande även av demokratiens skuld till vad som inträffar i världen. Jag tror, herr Wagnsson, att det är ej lämpligt att

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

bara kalla bolsjevismen för idel ogräs och nazismen för idel något liknande vad det nu var. Jag tror ej, att socialdemokratien slår igenom på det sättet. Ty det är nog så i alla fall, att vad som sker i stort har sina randiga orsaker, och allt är ofullkomligt här i världen. Det står i Havamal, att all förtjänst till sist sin krona har. Det behöves kanske ett århundrade, för att förstå vad som ligger bakom vår tids hårda händer.

Men, herr talman, om återremiss ej bifalles för dessa såsom mig synes lovliga syften, anhåller jag för min del, att herr talmannen, när vi komma till motiveringen, ville framlägga proposition på följande tillägg till motiveringen i ett tredje stycke av denna lydelse:

»Riksdagen vill emellertid betona, att vårt nuvarande statskick lider av betydande brister, färgade av den epok, i vilken svenskarna leva. Viktigare än strafflagar äro dock allvarliga föresatser, uttryckta i handling till uppbyggande genom det bestående statskickets egen goda vilja av en bättre stat. Detta kan ej ske annat än genom att gå till botten med livsföringens och hjärnornas problem. I den mån så sker, förflyktigas i väsentlig mån bemödanden att genom våld uppnå den allmänna revision av våra grundlagar och den omläggning av vår statskonst, som betydande befolkningslager må anse oundgängliga.»

Herr Trygger: Herr talman! Jag trodde ej, att den motion, som jag jämte åtskilliga andra ledamöter av kammaren har väckt, skulle ge anledning till en sådan debatt som den, vi ha hört här i dag. Vi ha fått veta vad demokratien är. Vi ha fått veta vad demokratien kräver av dem, som ha att förvalta dess angelägenheter. Vi ha fått höra de felsteg, som den kan göra sig skyldig till, och vi ha nästan hört en bikt från ett visst parti angående vad det har brutit mot demokratien. Emellertid var den bikten icke fullständig utan gällde bara en enda punkt, nämligen den, beträffande vilken herr Örne gjorde den anmärkningen, att det socialdemokratiska partiet hade flera gånger intagit en felaktig ställning till ordningsmakten och dess verksamhet. Man skulle kanske, medan man är i färd med att bikta, kunna tala om åtskilliga andra saker också, men det vill jag nu ej närmare gå in på. Den demokrati emellertid, som intresserar mig, är den svenska, den, som vi nu ha här i landet, ty en demokrati in abstracto är för mig något ofattbart. Den ene lägger in det och den andre lägger in något annat i ordet, men det enda, jag kan fatta, är just vår svenska demokrati eller, om vi undersöka förhållandena i något annat land, den demokrati, som där kan råda.

Men låt oss begränsa oss till vår svenska demokrati! Hans excellens herr statsministern gjorde gällande, att det är en plikt framför allt för regeringen, en skyldighet mot vårt svenska demokratiska statskick, att regeringen vidtager åtgärder, som kunna bli till gagn för folket, så att var och en känner, att hans intresse är väl bevakat och att landets intressen överhuvud äro tillvaratagna. Ja, det är ju alldeles klart, att så bör det vara, men därvidlag får man vara mycket uppmärksam, så att man icke inbillar sig, när man tillvaratager ögonblickets intressen, att man blott därmed gagnar vare sig landets eller de enskildas, utan man får nog vid detta tillvaratagande ha lång sikt, ty, som sagt, vårt land består icke bara i dag utan skall bestå alltid. Men även om vi antaga, att vi ha en regering med ett så vackert program och med vilja att utföra det, så är det alldeles klart, att det inom landet kan finnas folk, som ha en annan mening, som anse, att landets intressen enligt deras uppfattning skulle bli bättre tillvaratagna av en annan regering och ett annat parti än det, som sitter vid makten. Och då fordrar väl det demokratiska statskicket, att dessa personer skola ha rättighet att kritisera utan att på

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

något sätt därför kunna klandras. Detta ligger väl i sakens natur, och därför bör man ej bli så förfärligt upprörd över att en dylik kritik sker, även om den visst icke alltid sker i den vackraste och bästa form. Men, Herre Gud, vi få icke vara alltför fordrande. Redan dagens debatt har på vissa punkter visat, att man måste höra yttranden, som i fråga om såväl form som innehåll förvåna en ganska mycket, och att i en allvarlig diskussion om en så viktig fråga som denna sådana yttranden kunna fällas. Men, som jag sade, rättigheten att klandra, att yttra sig om regeringen och riksdagen och dess förhållanden, om författningens beskaffenhet överhuvud taget står var och en fritt. Men å andra sidan, vad vi icke kunna tillåta är, att man angriper vår stats- och rättsordning med våldsamma och olagliga medel, d. v. s. bedriver en verksamhet, som har till syfte att på det sättet omstörta eller förändra vårt demokratiska statskick. I den punkten är åtminstone högern lika bestämd som riksdagens övriga laglydiga partier. Dylikt måste ovillkorligen undertryckas. Vårt nuvarande demokratiska statskick kan komma att förändras i den ena eller andra riktningen, men så länge det sker med lagliga medel, ha vi ingenting att säga. Det är vars och ens rättighet att inom lagens ramar arbeta för en förändring i den ena eller andra riktningen. Men däremot är det ingens rätt att här i landet driva en verksamhet, som har till syfte att med våld eller annan olaglighet söka åstadkomma de förändringar, som han anser vara lämpliga.

Denna uppfattning ligger till grund för motionen. För min del skall jag icke upptaga tiden längre utan hemställer om bifall till utskottets betänkande.

Herr Pauli: Herr talman! När socialdemokraterna inom utskottet ha slutit sig till den ståndpunkt, som framgår av utskottsutlåtandets kläm, har detta på sina håll väckt en viss förvåning, och man har ansett, att det vore svårt att försona denna ståndpunkt med den, som socialdemokraterna intogo t. ex. i fjol, när motioner i liknande syfte voro väckta. Det bör då observeras först och främst — en sak, som herr Örne ej tycktes ha ägnat tillräckligt ingående uppmärksamhet, när han höll sitt anförande — att utskottet icke går in för detsamma som motionärerna, nämligen ett förbud mot vissa organisationer eller sammanslutningar. Utskottet har uttryckligen talat om sådan av sammanslutningar eller enskilda bedriven *verksamhet*, som syftar till att med våld eller eljest på olaglig väg omstörta eller förändra Sveriges stats- och rättsordning. Det är dock icke alls detsamma att tänka sig en udd riktad mot en viss verksamhet eller att gå in för försök att förbjuda tillvaron av vissa organisationer. Denna senare tanke, att förbjuda vissa partier eller organisationer, är någonting som jag tror att vi på vänsterhället allmänt äro inställda emot. Jag tror icke, att något sådant överhuvud ingår i den motivkrets, som har föranlett socialdemokraterna att sluta sig till detta yrkande.

Jag behöver nog ej försäkra, att jag för min del liksom mina partikamrater i övrigt fullkomligt delar den allmänna uppfattning om demokratiens väsen och förutsättningar, som herr Örne så värtaligt utvecklade. Vi äro alla överens om att demokratien icke bara får vara en politisk form, utan måste vara en levande verklighet, som bygger på en verklig frihets-, rätts- och samhällskänsla hos den enskilde medborgaren. Men det är just därför att vi äro så starkt övertygade, att demokratiens värde beror på denna frihets-, rätts- och samhällskänsla hos den enskilde, som vi ha börjat känna oss ruskiga till mods, då vi ha sett, hur det även över vårt land med dess väl befästade demokratiska samhällskick och djupt och fast rotade demokratiska folk känsla har börjat vältra in vågor av en främmande mentalitet, som står i strid mot såväl den demokratiska formen som den demokratiska verkligheten. Det har ju sedan

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

åtskilliga år här i landet funnits en bolsjevistisk agitation, som icke stuckit under stol med att den ytterst syftar till att med våldsamt revolution kullstörta vårt nuvarande samhällsskick och införa något slags sovjetstat i stället. Och nu på sista åren ha vi allt tydligare sett utformas en motsvarighet till denna verksamhet på den yttersta högerkanten. Det har säkert för flera av oss varit en källa till löje, när vi sågo den första yttringen av vad man kallar nationalsocialistisk propaganda här i landet; men detta löje, som fortfarande kan berättigas av de former, under vilka dessa nationalsocialistiska manifestationer i regel framträda, måste förbytas i ett allt starkare allvar, när vi tänka på den bakgrund, mot vilken man numera måste se de nationalsocialistiska yttringarna i Sverige. Vi ha nu fått alldeles inpå våra knutar vad tyskarna själva kalla den nya nationella revolutionen. Jag vill särskilt understryka ordet revolution, i synnerhet som man från högofficiellt nationalsocialistiskt håll själv med kraft brukar framhålla, inte minst inför den utländska pressen, att vad som skett i Tyskland inte är en vanlig politisk konjunkturomkastning, utan en verklig revolution. Denna omvälvning bär även i så måtto revolutionens vanliga kännetecken, att den icke aktat för rov att använda våld, brutalitet och terror i en utsträckning, som har slagit hela den civiliserade världen utanför Tyskland med skräck och förstämning. Det kan visserligen påstås, som en talare nyligen gjorde här, att det är på *formellt* demokratisk väg, som denna revolution har fört den nuvarande regimen till makten, men vi veta ju allesamman, vilken chimär detta betraktelsesätt är. I själva verket var det inte alls på någon demokratisk väg som denna regim vandrade fram till makten. Den valutgång, som vi alla känna till, dikterades ju i mycket stor utsträckning av rent terroristiska metoder.

Vi ha alltså att göra med tvenne strömningar här i vårt land, som var för sig syfta till en revolutionär omstörtning av vårt demokratiska samhällsskick. Det hjälper inte att man från högerpressens sida försäkrar, att denna karakteristik inte kan tillämpas på den nazistiska rörelsen. Gärningarna tala högre än orden, och även orden bära tydlig karaktär av en sådan våldsmentalitet. Man skulle kanske inte behöva tillskriva dessa fakta så stor betydelse, om vi inte under de senaste veckorna hade fått bevittna, hur den svenska högerns egen ungdomsorganisation, som åtnjuter officiellt erkännande från partiets sida och som av högerns ledare, herrar Lindman och Trygger, vid många officiella tillfällen fått varma lovord för sin aktivitet, på ett uppseendeväckande sätt lagt sig till med nya former för sitt framträdande och uppställt ett program, som har en alldeles omiskännlig likhet med mönstren söderifrån. Detta ungdomsförbund har till organ Nationell Tidning, i vilken på ledareplats har förklarats, att de principer, som äro vägledande för den nationalsocialistiska rörelsen i Tyskland, äro vederbörande tidnings och vederbörande ungdomsförbunds egna. Man kan inte öppna något nummer av denna tidning utan att på ledareplats eller annorstädes i tidningens spalter finna angrepp, mer eller mindre våldsamt formulerade, mer eller mindre hänfullt lagda, mot demokratiens idé och mot den demokratiska samhällsform, som vi ha här i Sverige. Det brukar där försäkras, att man ingalunda föraktar det demokratiska frihetsidealet, men man gör gällande, att detta mycket väl kan trivas i andra former än det demokratiska samhällsskickets. Ja, man antyder till och med, att det synnerligen väl skulle kunna trivas även under en diktatur. När man då tänker på den sympati, som på detta håll har uttalats för den tyska diktaturen, blir man med förlov sagt häpen över den intellektuella fördomsfrihet, som kan tillåta dessa författare att antyda, att den allra minsta gnutta av verklig frihet skulle

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

kunna existera under en regim, vars brutala yttringar vi dagligen läsa om i tidningarna och som nu senast har förgripit sig, inte bara på levande människor, utan även på de bortgångnas andliga testamenten i litteraturen.

Det är närmast uppträdandet av denna motströmning, som för oss har aktualiserat problemet om demokratiens skydd på ett annat sätt än tidigare varit fallet. Vi ha inte kunnat finna, att det har funnits något reellt vägande skäl bakom högerens nu år efter år framställda yrkande om en undantagslagstiftning ensamt mot bolsjevikerna här i landet. Kommunismen har för närvarande ingalunda någon sådan maktställning eller något sådant inflytande i Sverige, att dylika undantagsåtgärder kunna anses motiverade. Vi veta emellertid allesammans, att för fyra, fem år sedan var det något annorlunda. Då var det kommunistiska partiet enhetligt. Det stod inte som nu splittrat på två fronter, som med frenesi bekämpa varandra. Det hade en relativt betydande omfattning, och dess uppträdande hade en helt annan säkerhet och fräckhet än för närvarande. Den regering, som då satt vid makten, var en högerregering. Det var herr Lindmans regering, och inför denna högerregerings ögon frodades den kommunistiska vegetationen i all sin enhetliga yppighet, men denna regering kom alls inte framstörtande med någon trädgårdsmästarsax för att beskära den. Den kom, med andra ord, inte med något förslag till riksdagen om undantagslagstiftning mot kommunisterna. Det är först sedan högern kommit i oppositionsställning som den av en borgerlig vänsterregering eller en socialdemokratisk regering begär att mot en i makthänseende reducerad kommunism skall vidtagas åtgärder, som högerregeringen själv underlät att tillgripa, när samma kommunism stod i sitt fulla flor. Jag får säga, att man kan inte hysa någon större respekt inför ett sådant uppträdande. Det präglas varken av konsekvens eller av vederhäftighet.

Nu i år har herr Lindman uppträtt i Delsbo och hållit ett tal, där han skulle visa prov på den nya och starka aktivitet, som Allmänna valmansförbundet förklarar sig ämna utveckla i och med bildandet av en »högerfront». Det var inte några särskilt märkliga ting han hade att säga i Delsbo, men han hade i alla fall en paroll, som i någon mån ägde nyhetens behag — eller obehag — och det var det karska kravet på att »bolsjevikpartierna», som han uttryckte sig, skola upplösas och för all framtid förbjudas. Man undrade, hur denna paroll sedan skulle fullföljas i riksdagen. Den enda praktiska möjligheten föreföll att vara att det framställdes en högerinterpellation till regeringen med begäran om åtgärder i denna riktning. Men det har inte kommit någon sådan där stor och ståtlig Haupt- und Staatsaktion, som herr Lindman tycktes förebåda i Delsbo. Det enda, som föreligger, är denna relativt tama motion, som lades fram redan vid riksdagens början av herrar Lindman och Trygger, och i vilken man visst inte begär, att regeringen ögonblickligen skall »upplösa och för all framtid förbjuda» bolsjevikpartierna, utan där man nöjt sig med att i betydligt beskedligare ordalag anhålla om en skrivelse med hemställan att en utredning skall ske. Men vi böra naturligtvis inte förvåna oss över den klyfta, som sålunda är befäst mellan herr Lindmans krav i Delsbo och det krav, som framträder i den motion vi i dag behandla. Denna motion väcktes ju åtskilliga månader, innan herr Lindman visste, att han skulle vara med om att bilda en »högerfront», innan han visste, att hans eget partis ungdomsförbund skulle hitleriseras till den grad, att även de vördnadsvärda herrarna i de äldre högerkretsarna skulle nödgas ge vika för detta tryck och söka tillfredsställa ungdomarna genom bildandet av en högerfront. Något som för övrigt ingalunda har lyckats, eftersom ungdomarna visat sig inte vilja gå i ledband hos de äldre i fråga om aktiviseringen, utan ha bildat sin egen, betydligt mera stridslystet skroderande och utklädda aktionsfront, de s. k. »kampgrupperna».

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

När vi nu se, hur utskottet har behandlat detta i motionen framförda krav, är det svårt att förstå, att man på sina håll i högerpressen har velat framställa detta som en triumf för högerns krav på en särslagstiftning mot kommunisterna. Det framgår dock tydligt av den visserligen inte i detalj gående formuleringen av motivering och kläm, att detta utskottsutlåtande inte kan tolkas såsom en aktion speciellt mot kommunisterna, utan måste tolkas såsom en aktion åt *båda* hållen. Om denna utredning kommer att leda till något positivt resultat — en sak, om vilken vi för närvarande ingenting kunna veta och om vilken jag inte skall försöka uttala mig — är det dock tydligt, att dessa eventuella resultat måste bestå i åtgärder, som med precis samma kraft och samma effektivitet rikta sig mot den nazistiska verksamheten som mot den kommunistiska. Det är principiellt fullkomligt omöjligt att dra upp några skiljelinjer mellan dessa två verksamheter. De äro båda revolutionära. De dyrka båda våldet. De ha båda uppställt som sitt mål att kullkasta vårt nuvarande demokratiska samhällsskick.

Jag kan förstå, att det inte kan vara vidare angenämt för de högermän, som stå bakom framläggandet av dessa motioner, att här mot sin vilja nödgas medverka till åtgärder, som kanhända i en framtid komma att leda till mycket obehagliga situationer för de nazistiska politikerna här i landet. Vi kunna erinra oss hur det gick i Finland, när Lappo lyckades genomdriva sin undantagslagstiftning mot kommunisterna. De första, som fastnade i den rävsaxen, voro inte kommunisterna, utan Lappomännen själva, efter äventyret vid Mäntsälä.

Vad det här gäller är, som herr statsministern så klart utvecklat, inte något ställningstagande för någon viss aktion. Vad det gäller är uteslutande en förutsättningslös utredning. Denna utredning kan behövas bland annat för att visa, vilken grad av vederhäftighet det finnes i det i högeragitationen ständigt uppdykande talet om en förfärlig kommunistfara här i landet. Den kan också behövas för att belysa vad som för närvarande verkligen försiggår på den andra kanten. Jag tror, att en sådan utredning verkligen är av omständigheterna påkallad; men vi skola inte i denna utredning inlägga mer än vad som verkligen finnes där, och jag tror inte, att de farhågor, som min ärade partivän herr Örne här i dag uttalat, ha någon som helst grund i detta sammanhang. Vi äro säkert alla inom det socialdemokratiska partiet ense om, att inga åtgärder få vidtagas, som på något sätt angripa demokratiens principiella grundvalar. Det är i denna förvissning, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarrens förhandlingar, tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Bergman: Herr talman, mina herrar! Man har velat se en vacklande hållning hos det frisinna partiet i den omständigheten, att partiets representanter i föl ställde sig på en mera negativ linje i en liknande fråga, medan de i år däremot gått med på en utredning i positivt syfte. Det föreligger emellertid icke någon som helst förändrad grundåskådning bakom detta ställningstagande.

Det är ju en allmänt iakttagen egenskap hos vårt svenska folk — en i stort sett mycket god och sund egenskap enligt min mening — att folket är betänksam och icke genast skriker till handling. Man vill gärna först »vänta och se». Det är folkets stora massa det gäller, de stilla i landet. Man vill inte inskrida i första taget, ens emot sådant som man ogillar, förrän det blir alldeles nödvändigt. Men det kan komma tillfällen, då detta betänksamma

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)
folk finner sin långmodighet till den grad missbrukad av vissa element, att det icke längre kan överksamt tolerera något, som hotar att bli en verklig landsfara.

Det är en sådan situation, som för närvarande föreligger. Det sades redan i följande ifrå, då man var med om ett avstyrkande, att förhållandena kunde komma att utveckla sig därhän, att vissa positiva åtgärder, exempelvis en reviderad och skärpt lagstiftning, bleve nödvändiga för att bekämpa sådan verksamhet, som här är i fråga, vare sig den härrör från det ena eller det andra ytterlighetshället, där man åsyftar våld och omstörtning av samhällsordningen. Det är som sagt denna situation, som nu föreligger, och vår nuvarande inställning till frågan är en konsekvens av vad som uttalades från de frisinades sida i följ.

Herr Örne avstyrkte positiva åtgärder såsom onödiga och framställde en fråga, som han uttryckligen riktade även till mellanpartierna. Jag garanterar inte, att jag antecknat den alldeles ordagrant, men meningen var följande. Är det antagligt, sade han, att den överväldigande majoritet inom svenska folket, som under decennier har arbetat fram vårt demokratiska samhällsskick, nu skulle till den grad ha förlorat sitt sunda bondförstånd, att den skulle finna sig i att styras av vettvillingar? Om så är förhållandet, fortsatte han, är detta folk intet bättre värt än att bli styrt av dessa vettvillingar. — Först och främst vill jag opponera emot sista satsen. De s. k. stilla i landet, som dock utgöra majoriteten av vårt folk, äro ganska oföretagsamma av sig, men de vilja ha lugn och ordning, och att säga, att om de inte reagera tillräckligt kraftigt, äro de ej värda bättre än att styras av vettvillingar, det är knappast rättvist mot dem. De anse, att vi, som ha uppdrag att här besluta på deras vägnar, skola vara så pass vaksamma på tidens tecken, att vi i rätt tid vidtaga sådana åtgärder, att de få leva och arbeta i lugn och ro.

Nog har folkmajoriteten sitt sunda förstånd i behåll. Men kan herr Örne garantera, att folket med detta sunda förstånd är i tillfälle att göra detta gällande och få vara herre i sitt hus, om folket en vacker dag vaknar och finner, att det står inför en våldsam omstörtning, som ägt rum under natten och som utförts av en minoritet, vilken satt sig i besittning av terrormedel och väpnad med dessa medel ger folkmeningen ute i de djupa leden, den må vara hur kompakt som helst, så många som flyger och far? Kan herr Örne garantera, att folkmajoriteten vid det tillfället verkligen är i stånd att utnyttja sin majoritetsställning? Jag tvivlar på att han kan göra det. Och då menar jag, att det är av vikt att i god tid beställa om sitt hus och förhindra mögnaden av sådana rörelser från det ena eller andra ytterlighetshället, som mynna ut i en dylik situation. Det kallar jag sunt bondförstånd. Det är ingenting annat det här är fråga om. Huruvida det för detta ändamål även behövs en skärpt lagstiftning, därom föreslås här en förutsättningslös utredning. I uttrycket »förutsättningslös» ligger ju, att man även skall undersöka, *huruvida* det behövs en skärpt lagstiftning. Det är mycket möjligt, att en sådan kan behövas. Det finns ju också andra åtgärder som kunna vidtagas. Det är klart, att om en skärpt lagstiftning behövs, så bör den komma till stånd, och det är lika klart, att en sådan lagstiftning måste hålla sig inom gränsen för ett demokratiskt statsskick. Det är naturligtvis inte meningen, att man skall bekämpa våldstendenser med åtgärder, som drabbas av samma fördömlighet som det, vilket man fördömer och bekämpar. Herr Örne uttalande om inställningen till ordningsmakten är värt allt erkännande. Det hade i ännu högre grad varit ett ord i sinom tid, om det sagts tidigare och där det bäst behövt sägas.

Med vad som sålunda anförts har jag velat motivera, varför även det parti,

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

som jag tillhör, ansluter sig till den enhälliga framställning, som gjorts från utskottets sida, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wagnsson: Herr talman! Jag har ingen anledning att ingå i någon polemik med de talare, som uppträtt här och yrkat avslag på utskottets föreliggande förslag, detta så mycket mindre, som jag i väsentliga delar kan ansluta mig till den tankegång, som de anfört som motiv för sitt avslagsyrkande. I all synnerhet gäller detta herr Örnes beaktansvärda och i många avseenden riktiga kritiska erinringar mot vissa avarter inom demokrati. I mitt första anförande angav jag de skäl, som motiverat min medverkan till det eniga utskottsutlåtandet, och jag ber att få hänvisa dessa talare till vad jag redan har sagt.

Jag har emellertid begärt ordet för att gentemot herr Lindhagen framhålla, att det är tämligen meningslöst, om kammaren följer honom i hans yrkande om återremiss av förevarande utlåtande. Herr Lindhagen motiverade det med att han med all sin kända älskvardhet ville sätta utskottet i tillfälle att, som han uttryckte det, »humanisera» sin motivering. Jag tror, att utskottet tacksamt avböjer den humanisering av motiveringen, som herr Lindhagen förordade. Jag fäste mig vid att herr Lindhagen i ena ögonblicket kallade utskottets motivering ytterligt reaktionär och sedan i sitt alternativa slutyrkande hemställde om bifall till denna utskottets reaktionära motivering med ett av honom här föredraget tillägg.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Pettersson, David: Herr förste vice talman! Från det utskott, som har behandlat denna fråga, har endast en röst blivit hörd, nämligen ordförandens, herr Wagnsson, och då jag tillhört utskottet, ber jag att få säga några ord i anledning av vissa yttranden, som fällts här.

Utskottet har i detta betänkande lagt det hela så sakligt, allsidigt och objektivt som det överhuvud taget varit oss möjligt. Jag tror, att det hade varit lyckligt, om debatten här i kammaren hade kunnat hållas på samma plan, ty det kan ju inte vara till någon fördel, att man var på sitt håll lägger ut texten som man anser lämpligt och önskvärt. Emellertid synes det mig, som om utskottets herr ordförande gjort detta senare. Han framhåller först, att orsaken till hans sinnesförändring egentligen eller åtminstone i främsta rummet inte är den kommunistiska agitationen, utan de vindar, som blåst söderifrån, vilka ha varit den förnämsta anledningen till att han gått med på detta gemensamma utskottsbetänkande. Det må nu vara hans ensak. Men sedan håller han ett anförande, som till nio tiondelar riktar sig mot den svenska nazismen och även mot högern och dess ledare. Sedermera har herr Pauli spelat ungefär i samma tonart, och jag tror, att jag kan karakterisera hans anförande på ungefär samma sätt som herr Wagnssons.

Ja, att en åsiktsändring eller en åsiktsförskjutning här kommit fram, särskilt hos det socialdemokratiska partiet, därom råder givetvis intet tvivel, och var och en kan ju draga fram de skäl, som han själv anser detta bero på. För min del anser jag, att det beror på den sista tidens kommunistiska övergrepp och den opinion, som uppstått i anledning av dem, ävensom på rörelsen i Tyskland, som denna opinion också tagit intryck av. Det är åtminstone min bestämda uppfattning.

Givetvis har ju också den nazistiska rörelsen här i vårt land i någon mån spelat in. Jag känner ju inte till i vilken omfattning denna rörelse här har brett ut sig, ty jag har för min del mycket litet reda på den, men så mycket vet jag, att den åtminstone ännu inte har avsatt några sådana frukter som

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)
kommunismen gjort. Och att då gå till en utredning huvudsakligen för den nazistiska aktionens skull är väl knappast ännu befogat. Men för den händelse sådana frukter skulle så småningom visa sig, är ju denna utredning avsedd även för det fallet.

Herr Örne talade om vissa rörelser ute bland lantbrukarungdomen och begagnade därvid mycket starka ord. Jag känner inte till de rörelserna heller, men så mycket tror jag mig kunna säga, att i fall det finns några sådana rörelser, bottna de i ekonomiska svårigheter. Och det bästa sättet att få bort dessa rörelser är givetvis att lätta på det ekonomiska trycket bland lantbrukarna. I det fallet tror jag emellertid knappast, att herr Örne är den rätte mannen att här stå och taga en sådan rörelse vid öronen, ty han har väl, såvitt jag vet, inte på något sätt hjälpt till att göra det drägligt för lantbrukarna. Tvärtom har han i riksdagen, såvitt jag kunnat följa hans verksamhet, konsekvent motsatt sig alla åtgärder för att lätta lantbrukets bekymmer.

Herr Örne talade vidare vackra ord om demokrati, och i stort kan man ju gå med på vad han sade därvidlag. Men demokratiens innersta väsen, demokratiens själ, om jag så må säga, är väl friheten, men denna frihet kan ju missbrukas. Och när friheten missbrukas i sådan utsträckning, att den håller på att draga ned stora skaror av vårt folk i, vad skall jag säga, rent svineri, både andligt och lekamligt, då torde tidpunkten vara inne för demokrati att se till vad den kan göra för att skydda denna frihet och därmed hela demokrati. Och den föreslagna utredningen är, enligt mitt förmenande, just avsedd att skydda friheten och demokrati.

Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerberg: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Örne i och för sig förträffliga anförande. Jag tyckte i alla fall, att han något lättvindigt sköt undan demokratiens problem, sådana de te sig för oss i den nuvarande världssituationen. Det problemet existerar verkligen även på ett helt annat sätt än beträffande det rent individuella ansvar, som herr Örne sköt i förgrunden.

Vi ha verkligen, inför vad vi bevittna, rätt att ställa frågan: räcker det med demokrati och i så fall vilken demokrati samt, i tredje hand, vilka vapen har demokrati att skydda sin egen existens? Jag är ense med herr Örne om nästan allt vad han sade utom hans konklusion. Jag tror, att demokrati innebär i mycket hög grad ett personligt ansvar, och jag tror, att kyrkan, skolan och pressen också äro delaktiga i det ansvaret. Men det är något annat, som vi diskutera i det här sammanhanget.

Vi kunna fråga oss om det verkligen räcker med att, såsom herr Örne gjorde, lita till det godas seger. Vi måste, inför vad som händer, fråga oss: ha vi ingen möjlighet att hjälpa det goda till seger, att hjälpa Gud en smula emot djävulen?

När demokrati fick sitt genombrott år 1918, blev det stor hänförelse överallt, och vi trodde, att sedan demokrati var genomförd, skulle dess egen kraft vara tillräcklig för att lösa alla mänsklighetens stora problem. Om vi se på utvecklingen i Tyskland, finna vi alla, att detta var en illusion. Herr Pauli sade, att det var ingen demokratisk regim, som i Tyskland blivit etablerad, men vad vi inte kunna komma ifrån är, att den nuvarande maktägaren kommit till makten inte genom någon militärkupp, såsom till exempel skedde i Ryssland eller i Italien, utan genom ett skickligt utnyttjande av demokratiens egna möjligheter, genom ett systematiskt förgiftande av människornas sinnen.

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

Det är ganska naturligt, att människorna inför detta fråga sig, om detta verkligen är demokrati och om vi inte ha möjlighet att hindra en sådan utveckling, inte genom våld och kanske genom lagstiftning utan genom medel, som ligga inom demokratiens egen sfär. Jag vill för min del inte vara med om att demokratin skall begå självmord i fruktan för döden, men jag är inte heller så förhårad av demokratiens form, att jag anser, att man för den formens skull skall ge hela demokratin till spillo. Jag anser i likhet med herr statsministern, att läget för närvarande inte är sådant i landet, att man behöver tillgripa några panikåtgärder. Jag litar i det längsta på att den lag, som Fabian Månsson upptäckt vid sina studier rörande medeltidens bondesamhälle, nämligen självrensningens lag, d. v. s. människornas förmåga att hålla icke samhällsnyttiga element borta, fortfarande gäller i vårt samhälle. Jag tror inte, att vi ännu ha vansläktats så i förhållande till våra medeltida bondeförfäder, att vi förlorat den förmågan, men jag är å andra sidan inte så ömskint, att jag inte vill vara med om att, så ofta det anses erforderligt, ställa demokratiens problem under debatt för att dissekeras, eller att jag vill motsätta mig en utredning, som är förutsättningslös.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindley: Herr förste vice talman! Jag vill inte motsätta mig den utredning, som här av utskottet föreslås, men jag vill dock deklarerera, att jag inte tror på lämpligheten av en dylik lagstiftning.

Det existerar inte någon översvallande kärlek mellan mig och den kommunistiska rörelsen, ty jag tror inte, att det finns någon facklig förtroendeman i vårt land, som varit utsatt för så mycket smädelser som jag ifrån det hållet. Senast 1 maj i år reklamerade man mig på den plats, där jag skulle tala, såsom »den ökände Lindley». Nåja, det skadade ju inte mig, utan jag tror tvärtom, att det var till gagn, ty den största delen av publiken gick för att höra på den »ökände» mannen. Jag hyser alltså inte någon ömsinnet för den kommunistiska rörelsen. Det är således inte någon ömsinnet om den, som gör, att jag här ställer mig tveksam beträffande en eventuell lagstiftning på området, utan jag gör det av omtanke, må jag säga, för våra fackliga organisationer. Vad skulle nämligen en dylik lagstiftning innebära, vad är det man här vill försöka åstadkomma? Jag kan tänka mig, att en sådan lagstiftning skulle kunna gå ut på att fastställa, först och främst ett förbud för kommunistiska, facsistiska och givetvis även nationalsocialistiska föreningars verksamhet, vidare ett förbud mot att utgiva tidningar och publikationer i sådan anda, det är den andra formen, och så slutligen, såsom den tredje formen, förbud att bedriva agitation för dessa rörelser.

Jag har ställt mig den frågan: vilka möjligheter ha vi att genomdriva vår vilja och vilka straffåtgärder skola vi kunna tillgripa. Ja, vi kunna ju fastställa fängelsestraff och böter, men inte skulle väl dessa straff ha någon möjlighet att döda den agitation, som bedrivs för dessa rörelser. Att döma folk till böter eller att stoppa in folk i ett humant svenskt fängelse är väl inte något så rysligt avskräckande straff. Jag tror sannerligen, att vi här i vårt land skulle kunna finna tusentals personer, som frivilligt skulle gå in i ett svenskt fängelse under nuvarande förhållanden, om det inte vore så, att det vilade en viss skam över en fängelsevistelse, därför att man inte kan komma i fängelse utan att ha begått något brott. Jag tror alltså inte att några sådana straff skulle kunna utrota kommunismen, och vi kunna väl knappast här i landet försöka imitera Italien och Tyskland genom att inrätta s. k. fångläger. Det är nog inte lätt att efterapa dessa former här i landet, ty vi kunna väl ändå inte tillämpa den terror, som förekommer i Tyskland och i Italien, och den

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)
tortyr m. m., som man där använder för att skrämma folk och för att taga död på vissa rörelser. Att på dessa sätt kunna utrota kommunismen tror jag inte är möjligt. Vi ha ju inte heller något Sibirien att skicka folk till. Jag vet inte, vilken landsända man skulle aptera till ett svenskt Sibirien. Och inte heller ha vi sådana där djävulsöar, som t. ex. de som finnas i närheten av Italien, på vilka man kan placera sådana, som våga ha en annan uppfattning än de härskandes. Den enda möjligheten vore att på nytt införa dödsstraffet i vårt land, men man är väl ändå inte villig att gå så långt för att utrota dessa åsikter. Vad skulle man vinna med ett ökat straff för att få bukt med rörelsen? Jo, man skulle få bort den öppet bedrivna rörelsen. Det blev då i stället en underjordisk rörelse. Det är just ur den synpunkten som jag hyser den största aversionen mot detta förslag i min egenskap av facklig representant. Det skulle säkerligen innebära, att agitationen blev förflyttad in i fackföreningarna, där den allaredan nu bedrivs i ganska stor omfattning, det är inte tu tal om det, och där den åstadkommer mycket stora svårigheter, då det gäller att klara upp eventuella tvister och att lösa avtalsfrågor. Det är givetvis svårt att bekämpa dessa idéer nu i fackföreningarna, men det skulle säkerligen bli ännu svårare, om man skulle genomföra en sådan lagstiftning i syfte att på det sättet taga död på åsikterna. En hel del, som nu inte alls gilla exempelvis den kommunistiska rörelsen, skulle — det är jag rädd för — uppfyllas av mycket stor sympati för den rörelsens medlemmar, som de skulle betrakta såsom särskilt förföljda. Detta är det farligaste av alltihop. Nu är det så, att vi kunna bekämpa dem inom den fackliga rörelsen, men skulle dessa anses som särskilt förföljda, skulle givetvis våra möjligheter att bekämpa dem inom den fackliga rörelsen bli ytterligare kringskurna. Men inte nog med det. De fackliga organisationerna skulle helt enkelt då också kunna bli stämplade såsom till övervägande delen kommunistiskt anstuckna och även bli förbjudna. Men det är inte allenast på vårt område, som detta kan inträffa, utan det kan ju inträffa, såsom allaredan påpekats, även på högerhåll. Skulle man förbjuda fascismen och nationalsocialismen, komme detta säkerligen att medföra, att dessa rörelsers propagandaverksamhet i stället bedrevs inom högerorganisationerna, och den kunde också, såsom redan nu delvis är fallet, bedrivas i skolorna. Då skulle man nödgas förbjuda dessa föreningar, som kanske ha ett helt annat syftemål men som ha blivit mer eller mindre nazistiskt eller fascistiskt besmittade. Det är för övrigt inte alldeles omöjligt att tänka sig, att även arbetsgivarorganisationerna skulle kunna bli mer eller mindre besmittade av den nazistiska tankegången, ty vi ha i andra länder sett prov därpå. Och då skulle eventuellt även dessa organisationer kunna förbjudas. Man kan nu vara alldeles övertygad om, att en dylik lag skulle kunna och sannolikt även skulle komma att utnyttjas av maktens innehavare, och man vet säkerligen inte, vad framtiden bär i sitt sköte; man vet inte vad som kan hända, vilket redan påpekats beträffande kommunistlagstiftningen i Finland. Lagstiftningen skulle kunna utnyttjas av motståndarna, så att, om en sådan lag här skulle komma till stånd, den kanske skulle kunna utnyttjas emot dem, som nu säkerligen inte tänka på en sådan möjlighet.

Det skulle kunna sägas mycket mera i denna fråga, men det har redan talats så mycket om saken, att jag vill sluta med vad jag nu sagt. Jag vill inte framställa något yrkande.

Herr Holmgren: Herr talman! Det, som jag tycker har varit det märkligaste av vad som förekommit under dagens debatt, utom herr Örnes storstilade statsmannaanförande, är det anförande, som högerens ledare, herr Trygger, för en stund sedan höll.

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

Man har väl, när man sett utskottets utlåtande och den fullkomliga enigheten inom utskottet om yrkandet, känt förvåning, ty man har väl haft den känslan, att det måste ju i alla fall, just i den fråga, som vi här ha före, vara mycket djupgående meningsolikheter mellan höger- och vänsterpartierna. Den uppfattningen styrkes, när man ser, att utskottets formulering av sitt yrkande är i mycket viktiga avseenden olika motionens, och den styrkes i hög grad när man läser motionen. I motionen står det talat om statsfientliga meningsriktningar, om samhällsomstörtande rörelser, där talas om åtgärder mot organisationer, öppna eller slutna, som fullfölja mot Sveriges stats- och samhällsordning riktade syften. Där står att »våra nuvarande lagbestämmelser träffa icke alla slag av samhällsupplösande propaganda», med flera sådana uttryck. När man läser detta och jämför det med motionens yrkande, måste man få — eller i varje fall fick jag — den uppfattningen, att motionärerna alldeles icke avsågo att begränsa sig till åtgärder mot våld och våldstendenser utan att de också åsyftade åtgärder emot propaganda av, som man kallar det, samhällsupplösande karaktär, emot själva åsikterna och agitationen för åsikterna således. Det måste ju en vänsterman anse vara utomordentligt betänkligt, när man tänker på att just allt detta, denna fria meningsyttring, är själva kulturens hävstång, det är det viktigaste av allting. Utan detta finns ingen kultur och kan inte åstadkommas någon kulturstegring, och således måste man ju såsom vänsterman anse det vara ytterst viktigt, att statsfientliga meningsriktningar ha tillfälle att göra sig gällande, att sammanslutningar av vilket slag som helst, som ha stats- och samhällsupplösande tendenser, måste ha tillfälle att få göra sig gällande. Det är ju självklart. Ty vad menas med samhällsupplösande propaganda? Det är bara propaganda för ett annat samhällsskick, och utvecklingen måste ju gå framåt. Detta är önskvärda saker alltsammans. Därför var det mycket roligt och glädjande att höra högerledaren, herr Tryggers anförande, där han uttryckligen sade ifrån, att naturligtvis skall man ha rättighet att kritisera samhället, samhällsinstitutionerna, vår samhällsordning, men att denna agitation inte får ske med våld eller sträva i den riktningen, således att inte olagliga medel få användas i den propagandan. Detta var, sade herr Trygger, motionärernas mening och enda syfte. Det glädde mig i hög grad att höra det, och jag ber att på detta sätt alldeles särskilt få poängtera att denna vidsynta och efter min mening fullkomligt riktiga och intelligenta uppfattning som är naturlig hos en kulturperson står i den allra skarpaste motsättning mot den uppfattning, som en annan högerrepresentant, herr Pettersson i Bjälbo nyss gav till känna, då han yttrade sig så: »Demokratien drar ned vårt folk i rent svineri både andligt och lekamligt.» Det är en utomordentligt stor kontrast, som vi där se, och jag gläder mig åt att högerledaren hade en så helt och hållet avvikande uppfattning och i stället klart och tydligt bekände sig till vad herr Lindhagen för en stund sedan kallade demokratiens hörnsten, nämligen »respekt för gällande lag och öppen rätt att fordra en annan».

Herr talman! Jag har varit mycket tveksam om hur jag skulle ställa mig i voteringen här. Jag har ju den uppfattningen, att vi redan nu med vår gällande lag ha tillräckliga möjligheter för att kunna bekämpa våld och våldstendenser, men jag måste ju erkänna, att jag är inte så alldeles inne i våra lagbestämmelser, att jag kan anse mig vara alldeles säker på att inte de ha rätt, som säga, att det fattas något i den vägen. När man därför så uttryckligt här tillkännagivit, att den utredning, som skall ske, avser just att utreda, om vi ha möjlighet att bekämpa våld, anser jag, med samma motivering som hans excellens herr statsministern för en stund sedan anförde, att det för mig är möjligt att här gå med på utskottets yrkande och rösta för detsamma.

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

Jag ber då få framhålla till sist att när jag gör det, så innebär det inte den ringaste ändring i mina åsikter från dem, som jag haft förut, utan jag har dem kvar på alldeles samma sätt.

Herr **Klefbeck**: Herr talman! Jag måste be om några minuter för att motivera det votum, som jag om en liten stund blir nödsakad att avgiva.

Jag har varit gruvligt tveksam, då det gällt att taga ståndpunkt i den här frågan, ty såvitt jag förstår är det nu fråga om att taga ett första steg på en väg, som jag ännu aldrig har beträtt. Det har nämligen sedan många, många år tillbaka varit för mig något alldeles solklart, att olika meningsriktningar böra bekämpas med andliga vapen, med argumentering och övertygande. Härpå svarar utskottet i dag: »Det är inte längre fråga om människor, som vilja argumentera, utan med sådana, som syfta till att med våld omstörta eller förändra Sveriges stats- och rättsordning.»

Ja, jag känner djupt mitt ansvar och förstår, att tider kunna komma, när vansinnet har nått en sådan gräns och en sådan omfattning, att det verkligen på allvar kan sägas, att det är fråga om att med våld omstörta vår gamla demokrati, men jag kan inte hjälpa, att jag måste fråga mig, om den tiden verkligen är inne nu. Har det inte visat sig, såsom herr Holmgren antydde för en stund sedan, att vårt samhälle med de medel, som det nu har i sin hand, förmått att upprätthålla vår demokrati, att hålla orosmän i schack och förhindra deras försök att omstörta vårt samhällsskick? Och skola vi icke erkänna, om vi aldrig så litet följt med utvecklingen inom fackföreningsrörelsen, att vi där möta ifrån den stora majoritetens sida ett sunt omdöme, en mogen prövning, en lugn och kall överläggning av oskattbart värde? Se vi inte också, att denna majoritet inom fackföreningen mer och mer arbetar på att ur sin krets söndra ut sådana element, som under namn av s. k. enhetsfront sätter som sitt högsta mål att splittra och fördärva och förstöra? Pågår det inte just i dessa dagar inom den ena fackföreningen efter den andra en strävan att så långt det är möjligt söka förhindra denna splittrande grupps inflytande och makt?

Sedan skulle jag väl också våga säga — fastän det känner jag ju mindre — att motsvarande tendenser, som yppat sig på högerkanten, ha blivit bemötta med samma sunda omdöme från den verkliga ledningens sida. Försöker inte på den kanten också ledningen hålla sina hetsporrar i schack? Jag kunde ju bara uttala en önskan om att de ville taga itu med det arbetet med ännu mer energi och iver än som hittills har ägt rum.

Om det nu är som jag antydde, ställer jag precis samma fråga som herr Lindley: skulle inte ett antagande av ett lagförslag i den riktning, som här är i fråga, verka på det sättet, att man försvårade de besinningsfulla elementens arbete inom en fackförening att där göra sig gällande? Skulle man inte ge splittringsmänniskorna vapen i händerna genom att de finge möjlighet att träda fram såsom de undertryckta och förföljda? Är det skäl i och är det klokt att ge dessa en sådan chans i striden för syftemål, som vi rakt inte kunna gilla?

Ja, då säger man, att om allt det där är rätt, så kunna vi väl ändå, för att tala med herr Åkerberg, i dessa bekymmersamma tider och när vi sett exemplet från öster och söder, ändå föröka att hjälpa det goda till seger. Ja, det låter plausibelt, men jag vill ändå fråga, om vi inte våga tro så pass mycket på våra egna idéers kraft och innehåll, att vi våga låta dem med sin egen inneboende styrka göra sig gällande i den allmänna meningsbrytningen. Tro vi inte, att alla de uppbyggande krafter, som gjort vårt folk och vårt land till vad de äro, än i dag ha i sig den kraft, som är behöflig? Skulle man uttala

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

ett önskemål, skulle det väl vara, att vi alla, som hålla dessa andliga värden högt, över allt på alla områden gjorde desamma gällande. Kanske jag också får uttala det önskemålet, att man t. ex. i pressen med mera aktning och mera respekt utan den där hånfulla överlägsenheten behandlade sådana andliga värden, som äro direkt uppbyggande för samhällslivet. Men om dessa värden få bli kända, få tränga ut i hela sin levande kraft i världen, undrar jag, om inte det är ett effektivare medel att bekämpa de beklagliga företeelser, om vilka utskottsbetänkandet handlar.

Jag kan, herr talman, så ledsamt det är mig, från dessa mina utgångspunkter icke annat än yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Löfgren: Herr vice talman! Jag skall till en början be att få uttrycka min alldeles oreserverade anslutning till det sätt, varpå en ärad föregående talare, herr Örne, sekunderad av statsministern, framlagt de gamla liberala synpunkterna på frågor av den innebörd, som det nu gäller. Herr Örne gav i sitt av en verklig frihetsanda burna anförande en riklig belysning av vanskligheterna i en lagstiftning, som kommer att bli frukten visserligen av ett gemensamt initiativ, taget från olika håll och från flera partier, men där i själva verket de olika initiativtagarna ha närmast äsyftat skilda saker. Jag håller alldeles med honom och andra i vad de ha sagt om att en livskraftig demokrati har sitt främsta värn och sin styrka i andliga vapen och icke i strafflagar, som under en ogynnsam utveckling kunna komma att tillämpas på helt annat sätt, än man ursprungligen har avsett.

Det är ju riktigt, som herr statsministern sade, att utskottsförslaget icke direkt tar sikte på en skärpning av strafflagarna såsom medel för det ändamål man nu vill vinna utan att vad det nu gäller att besluta om är, såsom han påpekade, allenast en förutsättningslös utredning om åtgärder i allmänhet. Men man kan väl ändå inte komma ifrån att riksdagen i allmänhet icke brukar besluta skrivelser om utredningar ins blau utan äsyftar vissa bestämda mål, som skulle vinnas med utredningen. Och när det gäller att taga reda på vad som åtminstone från början här kommit att inrikta riksdagens intresse för lagstiftning, måste man konstatera, att det har varit en motion från högerhåll under förra riksdagen, som ju gick ut på att få skärpt eller utvidgad strafflagstiftning beträffande förräderi. Man kan trots allt knappast tro annat än att denna ursprungsbeteckning skall sätta sin prägel på utredningsarbetet. I motsatt fall kan man åtminstone befara, att det blir slut med enigheten mellan de olika parter, som ha igångsatt arbetet.

Jag vill alltså på det allra bestämdaste såsom även min mening understryka, att vägen till demokratiens sammangjutning säkerligen icke går över strafflagarnas taggträdsstängsel. Jag vill också bestämt ansluta mig till dem, som anse, att vår strafflagstiftning i det stora hela är fullt tillräcklig. Vad nu särskilt beträffar de paragrafer, som kunna anses såsom storsläggan i strafflagstiftningen, nämligen förräderikapitlets paragrafer, komma vi alla ihåg, att vi för några år sedan hade en förräderiprocess, där bl. a. en numera avlidne högt skattad kulturpersonlighet, doktor Hedén, var inblandad. Den slutade med att några eller åtminstone någon frikändes och de andra blevo dömda, men det berodde sannerligen inte på någon brist i fråga om stränga straffbestämmelser, att ett frikännande kom till stånd, utan helt enkelt på att de subjektiva fordringarna på förräderi icke förelägo. Men jag tänker just på hur det hade kunnat gå, om det varit i en mindre lugn och i stället en mera orolig tid, som denna process hade förekommit. Frågan är, om icke då den formella möjlighet, som lagen givit, kunde ha utnyttjats ännu mycket strängare än som skedde.

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

När det nu talas om att det icke skulle finnas straff för förberedelse till förräderi, vill jag också erinra om en historia från — jag höll på att säga borgarkrigets dagar, men jag menar från bondetåget. Ett skämtsamt brev från en tidningsman till en god vän hade hittats i en skrivbordslåda och kom till pressens kännedom. I brevet stod det, att det kanske var bäst att göra Staaff till riksföreståndare. Det var ett skämtsamt uttryck, som förekom i brevet, men det diskuterades på fullt allvar mellan mycket framstående och ansvars-kännande personer, huruvida icke de, som hade känt till brevets innehåll men som icke anmält det för näpst, skulle kunna falla under kap. 8 § 23 i strafflagen, där straff stadgas för den, som vet förräderi vara å färde och som icke yppar det. Jag vill anföra detta just som exempel på hur det kan bero på tidsläget och på stämningen, i vilken mån och på vad sätt strafflagen tolkas på ena eller andra sättet. Inför man nu skärpta generaliserade straffbestäm- melser, är faran för missbruk så mycket större.

Men trots den misstro, som jag sålunda hyser till lämpligheten av att här åstadkomma en politisk strafflagstiftning, helst om den är framkallad av en tillfällig stämning, vill jag, i förhoppning om att utredningen icke skall söka gå den av mig nyss omnämnda vägen för att komma till sitt resultat, ändå biträda utskottets förslag och kommer att ge detsamma min röst. Jag vill bara med ett par, tre ord ange skälen för denna ståndpunkt. För det första röstar jag för utskottets förslag, därför att jag närmast betraktar det som en demonstration för riksdagens bestämda vilja att med alla laga medel hävda ordning och rätt gentemot våldstendenser, som hota vårt samhälls- och rätts- skick från skilda håll — inte bara från ett håll utan från flera. Vidare gör jag det därför att tillbuden till oordningar och rent av till fara för anarki ha ökats och försvårats genom uppkomsten av den nazistiska motrörelsen till kom- munismen. Båda dessa företeelser äro värda att studeras och böra studeras av dem, som ha ansvaret för samhället, och de åtgärder, som allt efter dessa rörelsers olika beskaffenhet kunna vara lämpliga att vidtaga för deras be- gränsning, böra givetvis också vidtagas. Slutligen förväntar jag mig också av utredningen, att man skall finna, att vissa föreskrifter, som närmast höra till ordningsföreskrifternas område, kunna komma att behövas. Jag tänker nu först och främst på det redan utarbetade förslaget till vapenkontroll, vida- re på ett förslag, som ännu icke utmynnat i direkta åtgärder men som avser förbud för väpnade kårer och privatpersoners vapenövningar, utan att det sker under allmän kontroll och med det allmännas stöd eller dylikt. Men dessutom tänker jag också på frågan om det s. k. uniformsförbudet. Det har talats om att man här skulle kunna tillämpa strafflagens nuvarande bestämmelser om förargelseväckande beteende och på den vägen förhindra användningen av poli- tiska uniformer. Det tror jag för min del icke. Jag ber att få säga, att på samma gång som jag vill varna för att gå strafflagstiftningens väg som en huvudväg i detta fall, vill jag bestämt framhålla, att man bör göra så preci- serade föreskrifter som möjligt, när man verkligen avser, att vissa åtgärder böra vidtagas. Man bör icke t. ex. behandla paragrafen om förargelseväckan- de beteende som en kautschukparagraf, som kan användas efter omständighe- terna hur som helst, utan vilja vi förbjuda uniformer i den ena eller andra ut- sträckningen, så låt oss göra det och eventuellt bestraffa de förseelser, som begås häremot.

Med denna begränsning av utredningens räckvidd, vari som en principiell viktig uppgift bör ingå studiet av skilda ytterlighetsrörelser, vill jag, herr tal- man, rösta för utskottets förslag. Jag vill emellertid till sist endast tillägga, att när vad vi här vilja skydda enligt utskottets kläm är Sveriges stats- och rättsordning, är det tillika en viktig uppgift för oss att se till, att vi vidtaga

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

de reformer i vår rättsordning, som göra, att vi med skäl anse den värd att försvara icke allenast mot våld utan även mot andra angrepp, som kunna riktas mot densamma.

Herr Pålsson: Herr talman! I första tillfälliga utskottets utlåtande i dagens text ses det praktiska resultatet av ett femtioårigt marxistiskt upplysningsarbete i detta land. Då ett dylikt utlåtande kan se dagens ljus, är det tydligt, att detta upplysningsarbete har föranlett en sådan sinnesstämning bland vissa människor, att ett lagbeslut i den föreslagna riktningen blir nödvändigt. Vad har då blivit resultatet av Folketshusförkunnelserna? Ja, man kan väl säga endast ett ord: upplösning av allt. Klass mot klass i en evig klasskamp. Nyss hava vi bland tusentals övriga exempel i tidningarna sett, hur en son nödgats att offentligt bedja en fackföring om tillgift för att han hulptit sin fader i dennes arbete. Andra exempel finnas, som jag nämnde, i tusental. Det är klart, att alla dessa exempel äro bevis på vad det blivit för frukt av att marxismen på detta sätt ostört fått utöva sin säregna upplysningsverksamhet på Sveriges unga arbetare.

En grupp av denna marxistiska rörelse, kommunisterna, har trott sig gynna den marxistiska saken bäst genom att skynda litet i förväg framför de andra. Den vill gå en genväg till lyckoriket genom direkt aktion. Så kommo Ådalen, Sandarne, Göteborg m. fl. orter att bliva riksbekanta. Kan man egentligen undra över denna otalighet från de ungas sida? I nära ett halvt sekel har marxismen, i dess avart numera kungl. svenska socialistiska arbetarpartiet, övertagit arbetarungdomens fostran i Folkets hus. Trots arbetarbildningsförbund och vad allt det kallas, har likväl särslagstiftning mot emstörtning försök nödvändiggjorts. På samma gång har man under alla dessa år givit löften, som icke äro uppfyllbara. Ökenvandringen tar ju under sådana förhållanden för ungdomen aldrig slut, och med hägringar låter den sig icke längre nöja. Resultatet av ett tioårigt arbete av socialismens främsta män i socialiseringskommittén döljes omsorgsfullt för kritikens ögon. Så smått och småningom mera öppet börja ungmarxisterna tala om förräderi från ledningens sida. De unga vilja nu skörda av ett femtioårigt utsäde utan att ha någon aning om att det utsädet har blivit alltför gammalt. Ingen kan undra över det.

Kommunisterna har skapat nazisterna. Tidningarna omförmäla att några sådana sammanträda omgivna av tusental tjutande dervischer och måste eskorteras hem. Det är en mot femtio. När det blir en mot en får väl dervischerna taga till harvärjan och anhålla om poliseskort. Detta är typiskt svenskt umgängesliv av år 1933 under socialistisk regim.

För två år sedan efter Ådalsupploppet — där något av de nuvarande statsråden betygade, att där kändes det som att vara i ett dårhus — betygade alla socialdemokratiska tidningar utan undantag, att det endast var fråga om ett vanligt, mycket oskyldigt demonstrationståg med synnerligen snälla och menlösa ledare. Den ditkommenderade militären borde ha låtit sig avväpna, så hade ingen olycka skett, menade man. Riksskandalen där blev på detta sätt nästan en triumf för socialistisk arbetarrörelse. Själve statsministern Per Albin Hansson har ju betygat, att han hellre såg en kommunist i riksdagen än en högerman. Kan då någon undra över, att efter en sådan uppfostran kommunisterna nu vilja taga saken i egna händer? Knappast, skulle jag vilja svara.

Men det var då, det, hur är det nu? Den för marxismen i alla former något kyliga vinden från Tyskland har bragt den svenska marxistiska ledningen till tillfällig eftertanke. Rättning åt borgerligt håll kommenderas, och som

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

det på marxistiskt håll egentligen inte finns någon bestämd åsikt i frågor, men däremot en mycket bestämd lydningssplikt, så blir denna rättning tillfälligtvis gjord. För tillfället spelar man på socialistiskt håll rollen av Orsa kompani och offerar utan hänsyn sina vapenbröder från i går, kommunisterna. De skola, om lag blir resultatet av dagsbeslutet, bliva offren på det gemensamma marxistiska altaret.

Så kraftigt som nu socialdemokraterna hjälpa till att tända dessa offerbål för de forna allierade, får man säga, att detta måste anses vara kvalificerat förräderi från deras sida. Först har man eggat upploppsdeltagare genom tidningar, där man förklarat, att Ådalsupploppet egentligen på intet sätt var fördömligt, ja, inte ens straffbart. Nu skall det anses både som fördömligt och straffbart. Men om den saken kan väl herr Nerman tala, om han ytterligare kommer att orda här.

Nu skall således det stora offret ske. Man skall genom ett raskt insnitt skilja de siamesiska marxistiska tvillingarna från varandra. Båda skola där-efter leva sitt eget liv, d. v. s. bli självständiga varelser, åtminstone till nästa val. Ibland plägar det vid sådana här svåra operationer gå så, att båda patienterna avlida. Så lycklig utgång här är väl knappast att vänta, då det inte kan tänkas, att något ädlare organ blir skadat vid denna operation.

För min del tror jag, att den svenska fackföreningsrörelsen nu borde vara mogen för en skilsmässa från marxismen och bliva svensk arbetarrörelse och slänga från sig de marxistiska kryckorna. Emellertid har jag, herr talman, intet yrkande.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Det skulle vara att alldeles förtaga det utomordentliga intrycket av den siste ärade talarens anförande, om man inginge på något slags bemötande av detsamma. Jag skall därför be att helt få avstå därifrån.

Jag har begärt ordet för att säga, att jag visserligen icke i allo kan understryka den formulering det tillfälliga utskottet givit sin motivering, men detta kan dock icke hindra mig från att yrka bifall till dess föreliggande hemställan. Jag hyser den uppfattningen, herr talman, att något måste göras för att i riksdagen ge uttryck åt den starka vilja till försvar för den svenska demokratien, som besjalar det svenska folket i detta ögonblick. Varifrån hotas den svenska demokratien? Den hotas från den lilla grupp av sillénska sekterister, som finnes i vårt land men mot vilken den svenska arbetarrörelsen för en oavslätlig och ständigt skärpt kamp. Intet har i något avseende på minsta sätt kunnat hindra den svenska arbetarrörelsen att bekämpa den sillénska propagandan på ett resultatgivande sätt. Men den svenska demokratien hotas i detta ögonblick framför allt från de svenska nationalsocialistiska partierna och från vissa till den svenska högern mer eller mindre starkt anslutna grupper och förbund, framför allt, såsom tidigare under debatten har framhållits, av Nationella ungdomsförbundet. Det är den råa, brutala och hänsynslöst våldsdyrkande anda, som besjalar de grupper, vilka nu taga sina exempel söderifrån, som oroar det svenska folket och framkallar en bestämd önskan, att den svenska staten skall ingripa på något sätt för att ge tillkänna för dessa krafter, att man icke längre är villig att se genom fingrarna med vad dessa grupper förehava.

Enligt mitt förmenande är den svenska fascismen, den svenska nazismen, framför allt farlig därför, att den har vissa förbindelser med svensk militär, vidare med svensk byråkrati, med svensk ämbetsmannavärld, och slutligen även med inflytelserika storindustriella krafter. Om icke dessa förbindelser hade förefunnits, skulle de svenska fascistiska tendenserna ha varit jämförel-

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

sevis oskyldiga. Men de nämnda förbindelserna ge åt dessa tendenser en styrka, som icke får underskattas. Man säger visserligen, att de svenska fascisterna icke vilja direkt med våld omstörta den demokratiska statsordningen, men på samma sätt förklarade Hitler och andra av dem, som söderut ha makten, *före* maktens tillträde, att de icke åsyftade att på ett våldsamt sätt förändra den demokratiska ordningen där nere. Vi ha dock upplevat, att man på det mest våldsamma och det mest orättfärdiga sätt har ingripit emot bestående lagar och förordningar. Jag kan sålunda icke däri se någon som helst trygghet, att man kanske formellt förklarar, att man icke åsyftar någon våldsam omstörtning. Man syftar dit i alla fall.

Jag vill emellertid framhålla, att demokratien själv i första hand måste mobilisera sina *egna* resurser för att kunna bekämpa fascismen. Det hjälper icke, herr talman, med undantagslagar, utan man måste verkligen göra allt, för att demokratiens egna krafter mobiliseras till upplysningsarbete och till arbete, som kan vara ägnat att stärka den demokratiska tanken. I första hand synes det mig, att det är nödvändigt, att folket självt inriktar sin tanke på att av alla krafter värna sin frihet och sin demokrati, ty det är dock vad som slutligen är det avgörande. Inga strafflagar synas mig kunna rädda demokratien, om dess kadrer icke själva vilja detta. Det är på viljan det i mycket stor utsträckning beror, om man, när stormar hota, skall kunna värna den demokratiska ordningen. De lagar mot nazismen, till vilka demokratien nu vill komma, få dock icke medföra slapphet i den egna vakthållningen eller på något sätt insöva de demokratiska krafterna i säkerhet, utan dessa måste ständigt på ett demokratiskt sätt vara mobiliserade i kampen emot dem, som försöka komma friheten och demokratien till livs.

Herr talman! Under den förutsättningen, att den utredning, som skall ske, blir förutsättningslös, så att den riktar sig icke mot ett håll utan mot alla de håll, därifrån en fara föreligger för angrepp på demokratien, synes det mig, att denna utredning icke kan vara farlig för de demokratiska principerna. Under förutsättning vidare, att inga ingrepp i demokratiens grundprinciper komma att ske, utan att den lagstiftning, som eventuellt blir en följd av en nu beslutad utredning, kommer att vila på demokratiens egen princip, kan en sådan lagstiftning icke innebära någon fara för denna demokrati själv. Men jag vill för min del liksom flera andra talare understryka, att om man skall kunna lösa de sociala och ekonomiska frågorna och om vi skola kunna genomkämpa den hårda tid, vi leva uti, beror det framför allt därpå, om vi kunna ge folket arbete. Jag måste säga, att när nu högerpartiet i denna kammare vill gå in för en sådan utredning som nu begäres på de grunder, som här föreligga, då bör detta högerparti och dess ledamöter säga sig, att det, som ändå är det väsentliga, det är att man kan ge människorna arbete och bröd. Utan dessa betingelser blir även en sådan utredning som denna ganska värdelös, ty man kan icke styra ett folk blott med lagparagrafer. Och liksom jag vid ett annat tillfälle, för ett år sedan ungefär, framhöll, så vill jag även nu understryka — så mycket mer som vad som hänt under detta år bekräftat vad jag då i all anspråkslöshet framhöll — att det är den stora arbetslösheten bland ungdomen, som vållar den stora oron och faran för demokratiens bestånd. I Tyskland är det den arbetslösa ungdomen inom arbetar- och medelklassen och inom intellektuella kretsar, som har lett till den omstörtning, vi där bevittnat. Jag har varje dag besök av unga människor, unga arbetare och unga intellektuella, som berättat att de under många år icke haft något arbete utan ha fått leva på släktingars bistånd eller på ett ringa understöd från samhällets sida. Detta är en väg, som icke i längden är möjlig att vidmakthålla. Högern talar ibland om den förkastliga understödsandan, som utbreder sig. Ja, det är verkligen

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)
 en farlig väg. Något måste på allvar göras för att bereda denna ungdom arbete. Genom arbete har man den säkraste vägen att kunna bevara demokratin och inte bara demokratin utan all verklig samhällsordning. Det kunna herrarna vara förvissade om.

Jag vill också begagna tillfället att betona, att en alldeles särskild förpliktelse synes mig åvila alla i samhället att tillse, att icke den historiskt betingade klasskampen blir militariserad, att man måste göra slut på de väpnade kårerna och möjligheterna till att uppsätta väpnade kårer och uniformerade förband bland samhällets medlemmar.

Herr talman! När jag biträder utskottets nu föreliggande hemställan, så innebär detta givetvis icke, att jag därför binder mig att obetingat godtaga vad som efter en utredning kan föreläggas riksdagen i en framtid, snar eller mera fjärran liggande, men jag vill säga, att om denna utredning går efter demokratiska linjer, så torde den kunna bli sådan, att den kan accepteras av envar, som verkligen vill på allvar, att demokratin skall med alla tillgängliga resurser värnas och hävdas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Trygger**: Herr talman, endast några få ord! Det har i dag av en talare gjorts gällande, att det Nationella ungdomsförbundet skulle ha till syfte att även med våldsamma eller eljest olagliga medel åstadkomma förändringar i den nuvarande stats- och rättsordningen. Jag brydde mig inte om att taga upp till bemötande det uttalandet, när jag hade ordet sist, men jag måste göra det nu, när jag hört den siste ärade talaren. Han talade om fascistiska förbund överhuvud taget, och han sade, att dessa fascistiska förbund visserligen förklara, att de icke vilja använda våldsamma medel, men, tillade han, titta på vad som har skett i Tyskland! Hitler gav samma förklaring, och vi ha sett vad som blivit resultatet. — Jag förstår inte varför den ärade talaren gjorde detta konstaterande, om det inte varit därför att han anser, att man bör vidtaga särskilda åtgärder mot vissa ungdomsförbund, även om syftet för deras verksamhet ej är att på olagligt eller våldsamt sätt förändra den rätts- och statsordning, som vi ha. Det låter så, men det kan väl inte vara meningen? Då skulle man just komma till detta, som jag redan under mitt förra anförande opponerade mig mot, d. v. s. att man skulle avskaffa yttrandefriheten och rättigheten att kritisera. Något sådant kan åtminstone icke jag vara med på, och jag kan väl inte tänka mig, att man från den ärade talarens sida skulle vilja vara med om något sådant. Men vore det så, då får jag verkligen säga, att jag förstår mycket väl, att talaren har den uppfattningen, att det gäller för honom och hans meningsfränder att mobilisera demokratiens egen kraft, så att man gör allt för att stärka den demokratiska tanken. När den är så svag, så behöver den sannerligen tillföras styrka!

Sedan yttrade sig den ärade talaren om arbetslösheten bland de unga. Ja — vi ha ju båda talat om den saken här i kammaren vid ett föregående tillfälle — det finns väl ingen, som icke inser, att detta är en sak av den allra största betydelse, men å andra sidan, inte kommer man någon vart genom att man bara säger att arbetslösheten är farlig och att det värsta är arbetslösheten för ungdomen, utan man skall säga, herr Ström, vad det är vi skola göra för att råda bot på denna arbetslöshet. Det har icke herr Ström sagt någonting om.

Jag skulle vilja påpeka en sak, som vi skola göra för att råda bot på arbetslösheten, liksom på åtskilligt annat, och det är, att stat och kommun iakttaga sparsamhet och klokhed i skötseln av sina affärer. Har man gjort det, då har man också, om man kommer till tider, sådana som dessa, möjligheter att effek-

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

tivt bekämpa den arbetslöshet som finns, men om man icke gör det, bli sannernligen varken unga eller gamla mättare genom dylikt tal, när man står med tomma händer och ingenting har att ge dem.

Vidare vill jag säga, att om man överhuvud taget skall kunna tillgodose alla dessa behov, som nu onekligen föreligga och som arbetslösheten, icke bara bland de yngre, utan även bland de äldre, ger anledning till, måste man vara mycket noga, att man inte delar ut dess understöd på sådant sätt, att de räcka blott till ett fåtal och lämna de övriga ohjälpta.

Ja, det är åtskilliga saker, man har att tänka på, men, som sagt, frågorna lösas ej genom att man deklamerar, utan genom att man klokt handlar.

Herr Olsson, Oscar: Blott några ord, herr talman!

Våld och lagtrots i vårt demokratiska samhälle skola inte tolereras, utan de skola beivras, de skola beivras med kraft, och de skola även bestraffas. Men detta beivrande av våld och lagtrots mot vårt demokratiska samhälle kan, också enligt de flesta av de talare, som yttrat sig, icke med verklig framgång ske med undantagslagar, utan det skall ske med allmän lag, och just från den ståndpunkten synes det mig, som om de talare hade rätt, som ställde sig synnerligen tveksamma till och med till en utredning om en fråga, som för dem egentligen är självklar.

Det är således inte på den vägen, man anser sig ifrån vårt håll kunna komma fram till ett verkligt skydd för demokratin. Demokratien kan icke i grunden verkligen skyddas genom strafflagsparagrafer. Det finns bara en väg för demokratiens räddning, och det är en hög folkkultur. Det var förbehållet en representant för det liberala partiet här i kammaren, som visserligen inte togs för mycket på allvar, att gå fram emot den synpunkten. Alla andra talare tyckas ändå i grund och botten ha varit övertygade om att är folksjälen sund, står vårt folk på en hög kulturnivå, socialt och politiskt, så är det ingen risk för demokratin. Enda medlet att komma fram till denna höga folkkultur, det är självuppfostran från folkets breda lager. Men nu får man i dag höra från liberalt håll här i kammaren, att något av det som undergrävt demokratin här i landet, det är Arbetarnas bildningsförbund, det är de ansträngningar för höjande av folkkulturen genom eget självuppfostrande arbete, som företagas! Det är det, som sprider och har spritt »det marxistiska giftet», för att ta en glosa ur den kria, som upplästes här för kammaren.

Det är alldeles naturligt, att med en sådan inriktning kommer man aldrig någon vart i fråga om bättre skydd för det demokratiska samhällsskicket. Jag skulle vilja säga till kammaren här, att riksdagen i år och i fjol har gått stick i stäv emot det säkraste värdet för det demokratiska samhällsskicket genom att försvaga möjligheterna för folkets breda lager i fråga om den självuppfostran, den sociala, politiska och kulturella självuppfostran, som vårt svenska folk i de breda lagren under årtionden med stora uppoffringar underkastat sig. Bättre än alla strafflagsparagrafer skulle vara, om svenska riksdagen ville — i stället för att försvaga och förhindra och lägga stenar i vägen för detta folkliga kulturella arbete på självverksamhetens grund — taga sitt förnuft till fånga på den punkten och inte i framtiden fortsätta på de i år och i fjol inslagna vägarna.

Då jag således, herr talman, inte tror på möjligheten att komma fram till positiva åtgärder genom utredningar, som kunna ha den risken med sig, att de verka uppluckrande på den ståndpunkt i fråga om undantagslagstiftning för åskådningar, som folkmajoriteten här i landet alltid har intagit, så kan jag inte ge min röst åt det framlagda förslaget. Det är visserligen sant, att

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)
efter statsministerns uttalande är risken inte så stor, det skall jag villigt erkänna. Statsministern lade ju tyngdpunkten på att det här gällde ett lugnande av upprörda stämningar och farhågor, som säkerligen voro oberättigade, hos en hel del folk, och att detta kunde ske genom en utredning. Efter detta uttalande är ju saken, som sagt, inte så farlig, som den annars skulle ha varit, men jag föredrar ändå att stå på den absolut säkra sidan i detta fall. Då inga åtgärder i här ifrågasatta riktningar, strafflagsbestämmelser av undantagslags natur, kunna åstadkomma tryggare förhållanden för demokratin, nödgas jag, herr talman, yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Ström, Fredrik: Det var en punkt i herr Tryggers senaste anförande, som föranledde mig att begära ordet för en replik. Herr Trygger vände sig mot mig med förebråelsen, att jag eventuellt skulle åsyfta ett angripande av rätten till fri kritik och den fria yttranderrätten. Ett sådant antagande är så långt ifrån riktigt, att jag just såsom förutsättning för mitt bifall till utskottets hemställan uppställde, att denna utredning och denna eventuella lagstiftning skulle läggas på fullt demokratisk grundval. Jag finner det emellertid vara synnerligen glädjande, att högerpartiets ledare i denna kammare genom denna replik har gett tillkänna, att högern med sina motioner och sitt bifall till denna hemställan icke heller för sin del i något avseende syftar till att kringskära kritik- och yttrandefriheten i detta land. Detta kan vara av ganska stort värde för dem som skola ha hand om denna utredning. Äro vi alla ense på den punkten, då tror jag att det beslut, som kommer att fattas, icke skall kunna misstydas.

Jag vill till herr Trygger även säga det, att om herr Trygger hade läst det nationella ungdomsförbundets tidning, så skulle herr Trygger icke ha kunnat uttala sig rörande detta förbunds ställning på det sätt han gjorde, ty denna tidning har, så klart som gärna är möjligt, gett tillkänna, att den står i huvudsak på samma ståndpunkt som nationalsocialismen i vårt södra grannland, och då vi veta, hur denna nationalsocialism där är beskaffad och framgår, då bör det också vara klart, vad man i Sverige har att vänta från detta förbunds sida.

Jag vet nu inte vilken gång i ordningen det är, som herr Trygger och jag ha diskuterat ungdomsarbetslösheten i denna kammare, men vi kunna ändå aldrig finna varandra, när det gäller att kunna göra någonting för att råda bot på denna arbetslöshet. Herr Trygger förebrädde mig, att jag inte framkom med några konkreta förslag, men han själv har icke heller framkommit med några konkreta förslag, utan endast i allra största allmänhet talat om behovet av sparsamhet och klokhet. Jag vill för min del påstå, att om det nu föreliggande regeringsförslaget i kris- och arbetslöshetsfrågan skulle av riksdagen godkännas, då ligger där enligt mitt förmenande även en väg banad till en lösning i mycket stor utsträckning av ungdomsarbetslöshetsproblemet i detta land. Däremot är jag fullkomligt ense med herr Trygger därom, att understödsväsendet är en fördärlig väg när det gäller att råda bot mot arbetslösheten. Såsom kommunalman måste jag säga, att hela den erfarenhet, jag under åren bibragts, är den, att det finns knappast någon mera förkastlig väg än denna med dessa understöd, som göra att de unga icke vänjas vid arbete, och den enda väg som är riktig, det är att skaffa arbete och icke allmosor eller fattigvård åt de unga. Men om vi äro ense på den punkten, då förstår jag inte, att inte herr Trygger, som ju är en man med ett ovanligt klart förstånd, skall kunna också finna, att man måste försöka komma fram genom gemensamma ansträngningar till en sådan lösning, att ungdomen verkligen beredes arbete. Om man icke vill understöd, då finns det ju ingen an-

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)

nan väg än arbete, ty de unga kunna väl icke svälta ihjäl. Understöd, det är en dålig utväg i ett tvångsläge, arbete, det är det enda riktiga, och vill herr Trygger med sitt stora inflytande verka för att de unga skola få arbete i den utsträckning, att de kunna klara sig i kampen för tillvaron, då är mycket vunnet även i kampen för att bevara demokratien i detta land.

Herr **Nerman**: Bara en relik. Jag ber att få uttrycka den uppfattningen, att debatten här ganska starkt har bekräftat, vad man kunde vänta, och först och främst att demokratien går omkring med dåligt samvete. Här smyger en hel del biskopar av slakten Brask omkring och förklarar vad de mena i vad de göra.

Vidare har debatten bekräftat, att man är på det klara med på det borgerliga hållet, att det inte gäller bara kommunisterna. Herr Pålsson var nog inte så utan betydelse, och man kan inte bara skämta bort vad han sade, när han redan medvetet utnyttjade den bekanta »germanska» fraseologien om »marxismen». Det händer nog att vi få höra den oftare. Det är klassen, man vill åt, och det var den, man ville åt, när man sköt i Ådalen. Man frågade inte först, vad märke folk hade på rockuppslagen och om det var kommunist eller socialdemokrater. Jag konstaterar, att när det gäller, tar man över en kam.

Jag tillät mig nyss kalla det nya kamratskapet för en skymningsbal. Det är inte utan, att jag med en viss undran emotser den unge, som kommer i sinom tid.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom i fråga om motiveringen, vartill han ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves, hade i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att utskottets hemställan skulle avslås; samt 3:o) att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nerman* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits avslag, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att ut-

Om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. (Forts.)
skottets uttalanden skulle godkännas med tillägg av ett nytt stycke, så lydande: »Riksdagen vill emellertid betona, att vårt nuvarande statsskick lider av betydande brister, färgade av den epok, i vilken även svenskarna leva. Viktigare än strafflagar äro dock allvarliga föresatser, uttryckta i handling, till uppbyggande genom det bestående statsskickets egen goda vilja av en bättre stat. Detta kan ej ske annat än genom att gå till botten med livsföringens och hjärnornas problem. I den mån så sker, förflyktigas i väsentlig mån bemödanden att genom våld uppnå den allmänna revision av våra författningar och den omläggning av vår statskonst, som betydande befolkningslager för sin del må anse oundgängliga.»

Därefter gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets uttalanden vara med övervägande ja besvarad.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens beslut i förevarande ärende genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Herr statsrådet *Schlyter* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 251, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av §§ 9 och 17 lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
indragning av
lärartjänster
vid folkskole-
väsendet.*

Föredrogs ånyo statsutskottets memorial nr 80, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande statsutskottets utlåtande nr 68 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för beredande av ökade möjligheter att indraga lärartjänster vid folkskoleväsendet.

Sedan kamrarna stannat i skiljaktiga beslut beträffande statsutskottets berörda utlåtande nr 68, hade utskottet, i syfte att åstadkomma sammanjämnning mellan dessa beslut, i det nu föreliggande memorialet hemställt, att riksdagen, vardera kammaren med frånträdande av sitt förut i frågan fattade beslut, måtte godkänna ett i memorialet intaget yttrande och förslag i ämnet.

Herr **Sjödahl**: Herr talman, mina herrar! Jag måste be att få taga kammarens tid något litet i anspråk för att fästa kammarens uppmärksamhet på, i vilken ringa grad man tagit hänsyn till första kammarens mening vid den sammanjämnning, som här företagits inom statsutskottet. Jag vill erinra om, att det förslag, som förelagts riksdagen i den kungl. propositionen i detta ämne, väsentligen innefattade, att i sådana skoldistrikt, där någon tjänst genom omorganisation kunde bli överflödig, skulle detta skoldistrikts lärare privilegieras vid sökandet av vissa andra tjänster inom inspektionsområdet.

Detta Kungl. Maj:ts förslag behandlades av statsutskottet och ledde — såsom i memorialet redogöres för — till det resultatet, att utskottet i huvudsak yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag med ändring i vissa punkter. Man krävde sålunda, att större områden skulle sammanföras, inom vilka ansökningsrätt till lediga tjänster skulle förefinnas, samt vidare, att bestämmelserna om annonsering skulle i viss mån ändras och ej minst, utan kanske framför allt, att de extra ordinarie lärarna inom sådana skoldistrikt, där en tjänst blir ledig, skulle ha rätt att söka vederbörande tjänst, under förutsättning att de under tio terminer tjänstgjort inom respektive orter. Vid sammanjämnningen har detta, vilket säkerligen var det viktigaste i utskottets förslag, helt

*Sammanjämningsförslag ang. indragning av lärartjänster vid folkskole-
väsendet. (Forts.)*

och hållet bortfallit. Det enda som kvarstår är bestämmelsen om, att man vid anordnandet av förflyttningar vid dessa tjänster skulle hava större områden än ett inspektionsområde. För min del kan jag inte annat än förmena, att detta visserligen är en formellt möjlig sammanjämkning, men att den i sak lämnar första kammarens mening utan något egentligt erkännande. Såvitt jag förstår, är denna kammarens mening så gott som helt och hållet underkänd. Jag kan inte tolka denna sammanjämkning på annat sätt, än att den mening, åt vilken första kammaren gav uttryck, är sämre tillgodosedd i utskottets sammanjämningsförslag, än den var till och med i den kungl. propositionen, och det kan inte finnas någon anledning för kammaren att understödja ett förslag, som inte vidtager mera av de förbättringar, som kammaren ansåg sig böra göra, utan rent av försämrar förslaget.

För att leda detta i bevis, så långt jag kan, ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet på följande omständigheter. Vissa skoldistrikt hava genom ökade löneförmåner eller på annat sätt gjort sina tjänster mera begärliga. Detta gäller ej blott de större, de medelstora och de smärre städerna, utan det gäller också många av de större landsbygdsdistrikten. Denna ekonomiska uppoffring har man naturligtvis iklätt sig, för att man skulle få den bästa möjliga kvalitet hos de sökande. Dessutom har man i många skoldistrikt förmenat, att under de ovissa förhållanden, som ha rätt, när det gäller folk-
mängdsökningen i landet, det skulle vara klokt att gå fram försiktigt och upprätta relativt få nya tjänster, för att man inte plötsligen en dag skulle stå med en hel del nya tjänster inrättade men utan ett tillräckligt barnantal i skol-
klasserna för att åt lärarna kunna ge full sysselsättning.

Denna försiktighet, denna kloka framsynthet hos många kommuner i detta land *bestraffas* nu — om jag får använda det uttrycket — på det sättet, att dessa kommuner blott få välja emellan ett mycket ringa antal sökande till tjänsterna och med all sannolikhet även ett mycket svagare lärarmaterial, än om de fått välja även ibland sin egen obefordrade, extra ordinarie lärarkår. På samma gång som detta är uppenbart orättvist mot ett mycket stort antal kommuner här i landet, så anser jag — ja, det är inte blott jag, som anser detta, utan även utskottet — att »*starka billighetsskäl*» kräva, att en ändring i Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt göres. Men det är framför allt en stor orättvisa gentemot de många obefordrade lärarna inom dessa skoldistrikt. Det kan vara såsom i Stockholm ett 150-tal eller såsom i Malmö ett 50-tal eller såsom i de smärre städerna och på landsbygden ett par, tre stycken; men dessa obefordrade lärare, som efter en mycket hård konkurrens och endast genom sina goda betyg och meriter i övrigt kunnat erhålla anställning i dessa städer, få numera ingen rätt att söka tjänster, som upprättas inom Stockholm och Malmö eller i något av de skoldistrikt på landsbygden, där de förut i hård strid med andra kunnat erhålla extra ordinarie lärartjänst.

Nu är det ju så, att flertalet kommuner sakna sådana obefordrade lärare. Men i en hel del kommuner, i vilka man räknat med den förändring i befolkning och barnantal, som skulle kunna inträffa, men om vars storlek man intet med säkerhet kan veta, komma de föreslagna bestämmelserna att göra sig gällande. I dessa kommuner erhåller man från de landsbygdsdistrikt, som det nog oftast gäller och där någon lärartjänst skall indragas, svagt meriterade lärare, ofta åldriga och med slitna krafter. Med den ringa konkurrens, som kommer att erbjuda sig, när man tillsätter en tjänst i sådana distrikt, där nya tjänster upprättas, komma dessa svagt meriterade lärare nu att ha möjlighet att skaffa sig en befattning. Konkurrensen är ju borta. Man kommer alltså att i dessa skoldistrikt få en mycket svagare sammansatt lärarkår, än

Sammanjämningsförslag ang. indragning av lärartjänster vid folkskoleväsendet. (Forts.)

om man haft möjlighet att välja mellan de extra ordinarie lärarna, vilka kanske ofta ända till 8—10 år och i vissa fall 12 år i respektive skoldistrikt tjänat för Rakel. Dessa förvägras rätt och möjlighet att här söka en befattning.

Statsutskottet ansåg, att så starka billighetsskäl talade för att bereda dessa extra ordinarie befattningshavare åtminstone rätt att söka, att det föreslog, att om de hade varit tio terminer på en ort, skulle de ha ansökningsrätt. Andra kammaren avlog emellertid detta förslag och antog i stället Kungl. Maj:ts förslag. Vid den sammanjämnings, som nu föreligger, har man av första kammarens mening blott tagit med en ökning av rayonen till mer än *ett* inspektionsområde. Vad betyder detta, och vad blir följden? Ja, det blir sannolikt på det sättet, att de minst lockande tjänsterna inom respektive områden icke komma att få några sökande. Därav blir följden, att det kommer att bli ansökningsrätt över hela riket, medan däremot de mest lockande tjänsterna, där man med löneförmåner eller på annat sätt gjort dem mera begärliga, komma att få, inte många sökande men i alla fall så pass många, att dessa skoldistrikt icke under en beräknelig framtid få någon som helst möjlighet att befordra de extra ordinarie krafter, som de ha haft inemot ett tiotal eller i något fall dussintal år.

Jag tror, att kammaren med mig måste anse, att de starka billighetsskäl, som statsutskottet tidigare erkände för att någonting gjordes för denna obefordrade, extra ordinarie lärarkår, fortfarande kvarstå och att kammaren borde överväga, huruvida det finns någon möjlighet att på ett bättre sätt tillvarata kammarens mening, än vad som har skett i detta sammanjämningsförslag. Vad betyder nämligen den ökade rayonen? Jo, den betyder inte någonting annat, än att man förut hade *ett* inspektionsområde, inom vilket vederbörande fingo söka. Det var ett visst antal sökande: det kunde vara 5 eller 6. Men när de blivit placerade, kunde man börja att befordra de extra ordinarie. När nu denna rayon ökas till *flera* inspektionsområden, så betyder detta, att det blir exempelvis 10 eller 15 sökande från dessa orter, som först måste placeras, innan man överhuvud taget kan tänka på att befordra de extra ordinarie lärarna. Vad som här skett är alltså inte någon sammanjämnings utan en ytterligare försämring mot vad Kungl. Maj:ts förslag ändock innebar. Kammaren står här inför en sammanjämnings, som inte blott — vilket ligger i sammanjämningsens egen natur — försämrar utsikterna för främjandet av den mening, som var kammarens, utan den står också inför ett förslag, som är sämre än Kungl. Maj:ts.

Under sådana omständigheter och när man så litet tagit hänsyn till kammarens mening, undrar jag, om inte kammaren skulle kunna finna det riktigt och klokt, om sammanjämningsförslaget avloges. Vad skulle följden härav bli? Här är det fråga om en kungl. förordning. Om sammanjämningsförslaget avslås, betyder detta — efter vad jag kan förstå — att riksdagen kommer att meddela Kungl. Maj:t, att man i huvudsak tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, samt vidare att första och andra kammaren haft olika meningar i de tre punkter, som utskottet hade framfört och som första kammaren vid förra tillfället antog. Därigenom blir det ju en möjlighet för Kungl. Maj:t att överväga de erinringar, som gjordes av första kammaren, varigenom någon större rättvisa skulle kunna visas dels åt de kommuner, som gjort betydande uppoffringar för att få bästa möjliga lärarkrafter, och dels åt de extra ordinarie lärare, som eljest skulle lämnas ut åt en rätt så nattsvart framtid. Det finns ju andra möjligheter än dem, som övervägts här i riksdagen, som Kungl. Maj:t kunde taga upp till prövning, t. ex. denna: om en stad hade 5 tjänster, som den ledigförklarade, så skulle man kunna lämna 3 stycken åt sökande från in-

Sammanjämningsförslag ang. indragning av lärartjänster vid folkskoleväsendet. (Forts.)

spektionsområdet och låta 2 av dessa komma de obefordrade lärarna till godo. Jag undrar, om inte kammaren för att fullfölja sin förut påbörjade aktion skulle finna det lämpligt och rättvist att, såsom saken nu ligger, avslå det nu på kammarens bord liggande sammanjämningsförslaget och därmed vidhålla sitt vid ett föregående tillfälle fattade beslut. Jag är alldeles övertygad om, att det finns massor av unga män och kvinnor inom skoldistriktet här i landet, som skulle i den allra högsta grad värdesätta en sådan kammarens åtgärd.

Jag ber att få göra det yrkandet, som jag förut har framfört.

Häri instämde herrar *Norling*, *Berling* och *Larsén*.

Herr Bergqvist: Herr talman! I denna fråga har statsutskottet upptagit ett par förslag från motionärer och sålunda i viss mån frångått det förslag, som den kungl. propositionen innehöll. När utlåtandet kom till kamrarna, antog första kammaren utskottets utlåtande, medan andra kammaren återigen antog Kungl. Maj:ts förslag.

Jag har sökt göra mig underrättad om, vad som var den egentliga orsaken till, att andra kammaren inte kunde acceptera utskottets förslag. Därvid har jag funnit, att det var just vad som tillstyrkts om rätt för vissa extralärare att söka tjänster inom sitt distrikt även i sådana fall, då det gällde att placera lärare från överflödiga skolor inom den rayon, distriktet tillhörde. Det var huvudsakligen lantmännen, som ställde sig mycket tveksamma emot den förändring, som av utskottet hade gjorts i Kungl. Maj:ts förslag. Man resonerade som så: inför man rätt för extralärare att i dylika fall söka tjänster, så försvagar man möjligheten att kunna rationalisera folkskolväsendet genom lärarnas förflyttning, och särskilt skulle det bli omöjligt eller åtminstone nästan omöjligt att kunna få förflytta någon lärare till de större städerna, ty där kunde det ju alltid finnas extralärare, som hade en sådan tjänstetid, som förutsattes i utskottets utlåtande. Därmed skulle alltså avsikten att kunna förflytta lärare från platser, där man på grund av det ringa barnantalet borde indraga skolan, i hög grad försvåras. Jag är alldeles övertygad om, att andra kammaren kommer att vidhålla sin ståndpunkt, och därför vill jag åtminstone för min del uttala mina betänkligheter emot, att denna kammare nu skulle förkasta sammanjämningsförslaget.

Den föregående ärade talaren har sagt, att denna sammanjämnings förslag innebär en orättvisa först och främst mot skoldistriktet. Denna orättvisa skulle bestå däri, att skoldistriktet finge ett mycket svagare lärarmaterial att välja på, än om deras egna extra ordinarie lärare finge söka ledig tjänst. Detta skulle väl då betyda, att dessa yngre krafter skulle vara mer kompetenta och bättre skickade att sköta undervisningen i skolan än de eventuellt något äldre krafter, som komma ifrån andra skoldistrikt. Men det är ju inte alldeles säkert, att detta håller streck, utan det kan ju hända, att det i de andra skoldistriktet också kan finnas några dugande lärarkrafter, som spekulera på en plats inom ett annat skoldistrikt.

Vidare skulle det innebära en orättvisa mot extralärarna. Ja, det må inte förnekas, att det i viss mån kan försvåras deras befordran; men man måste ju komma ihåg, att skolan inte är till för lärarnas skull, utan att lärarna äro till för skolans skull. Förhåller det sig på det sättet, att man skall söka genomföra en rationalisering av vårt folkskolväsende, så är det inte sagt, att man på alla punkter kan taga en så stor hänsyn till lärarnas intressen. Så sker icke inom läroverken, utan där får man se, vilka stora skaror av extralärare, som få gå där under tiotals år. Jag tror för övrigt inte, att beford-

Sammanjämningsförslag ang. indragning av lärartjänster vid folkskoleväsendet. (Forts.)

ringsmöjligheterna inom folkskollärarkåren i alla fall bli så värst dåliga även efter det föreliggande förslaget genomförande.

Nu sade herr Sjödahl, att förslaget innebar, att de minst lockande tjänsterna inte skulle komma att få några sökande. Ja, om så skulle bli, få ju de extra ordinarie lärarna rätt att söka. Förslaget innehåller nämligen, att därest ett tillräckligt antal sökande icke anmäler sig, få extra sökande anmäla sig.

Vidare sade herr Sjödahl, att sammanjämnningen innebar en försämring i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag. Det förstår jag inte riktigt. Det är sant, att genom den utvidgning av den territoriella rayon, varifrån ansökningar få ske — en utvidgning, som skedde i utskottets förslag och som står kvar här i sammanjämningsförslaget — det kan bli ett större antal sökande. Sålunda bli utsikterna för de extra ordinarie lärarna att få söka något förminskade. I Kungl. Maj:ts förslag var det ju så, att om under den första ansökningstiden icke inkommit ett tillräckligt antal ansökningar från distriktet, skulle en utvidgning äga rum. Då skulle nya ansökningar få göras. Man kommer ju då till precis samma resultat, innan ansökningsproceduren var färdig. Först var det så, att om ingen kompetent sökande anmälde sig, fingo extralärarna söka. Det är alldeles samma sak nu. Jag kan sålunda inte inse, att det är någon försämring av *den* anledningen.

Herr Sjödahl skisserade upp, vad följden skulle bli, om detta sammanjämningsförslag förkastades. Jag vet inte, om hans skissering är riktig. Mig förefaller det, att om kamrarna inte kunna komma till ett gemensamt beslut, saken måste anses förfallen. Det tors jag inte yttra mig om, men det förefaller mig som det naturliga.

Jag ber i alla fall, herr talman, att få yrka bifall till det sammanjämningsförslag, som statsutskottet här har framlagt.

Herr Wagnsson: Herr talman! Fastän jag förstår, att det kanske inte kan inverka på kammarens flertals ställning — en ärad ledamot av statsutskottet yttrade nyss till mig med en viss kännedom om läget, att här bita inga sakskaäl — nödgas jag dock besvara kammaren med att framlägga några synpunkter i anslutning till vad som här har yttrats.

Jag kan då inledningsvis säga, att jag till alla delar instämmer i vad herr Sjödahl i sitt anförande har framfört. Utan tvivel kommer den anordning, som utskottet här har föreslagit, att för de större städernas skoldistrikt innebära vissa besvärligheter, då det gäller en god lärarrekrutering. Jag återkommer kanske till detta om ett ögonblick. — Anledningen till att jag för min del här har tagit till orda är emellertid närmast en önskan från min sida att i ett par avseenden komplettera den framställning, som herr Sjödahl lämnade. Den ärade talaren på Göteborgsbänken såg, såsom sig bör, frågan i första hand ur skoldistriktens synpunkt. Det är naturligt, att detta är det avgörande, då det gäller ett ställningstagande till detta problem. Men vid sidan härav finns det också vissa andra synpunkter, som i varje fall icke böra lämnas helt utanför diskussionen. Jag tänker då på den ställning, i vilken de extra ordinarie lärarna i vissa delar av vårt land komma, om detta sammanjämningsförslag blir bifallet. Jag är för min del alldeles överens med herr Bergqvist därom, att lärarna äro till för skolans skull och inte tvärtom, och att man därför inte bör tillmäta dessa synpunkter någon avgörande betydelse; men jag är också av gammal erfarenhet medveten om att vissa humanitära hänsyn bruka tagas i riksdagen vid behandlingen av frågor av den art, som vi nu här behandla.

Sammanjämningsförslag ang. indragning av lärartjänster vid folkskoleväsendet. (Forts.)

Jag skall med några siffror från våra två största städer illustrera, vart-hän det här föreslagna systemet leder. Enligt det framlagda sammanjämningsförslaget skulle, om en lärartjänst blir ledig i Stockholm eller Göteborg och denna utannonseras, de lärare, som nu uppehålla extra ordinarie befattningar i dessa städer, inte ha rätt att anmäla sig som sökande till den lediga tjänsten. I stället skulle denna rekryteras på så sätt, att lärare på landsbygden, från de skoldistrikt, där skolor skola indragas, ha möjlighet att anmäla sig som sökande. De extra ordinarie bli ställda utanför konkurrensen. Det innebär bland annat, att om man i dessa städer inrättar nya ordinarie tjänster, hjälper man därmed icke den grupp extra ordinarie lärare, som finns på orten, utan man gör det i stället omöjligt för denna grupp att i vissa fall få bibehålla de platser vederbörande redan ha. Man försvårar också på grund av förhållanden, som hänga samman med hela detta problem, deras möjligheter att skaffa sig andra tjänster; jag syftar då främst på ansökningsförfarandet.

Det gäller här visserligen inte någon grupp, som kan räknas i tusental, men det gäller dock ett förhållandevis stort antal lärare. Enligt uppgifter, som lämnats mig, finnas för närvarande i Stockholms stad anställda icke mindre än 56 extra ordinarie eller vikarierande manliga folkskollärare. Under det senaste året ha de, som blivit befordrade till ordinarie, haft en tjänstetid på i medeltal omkring åtta år. De ha alltså under denna tid gått här och tjänat på dessa extra ordinarie befattningar i förhoppning att så småningom nå befordran till ordinarie. Med det system, som här föreslås, få dessa lärare en vacker dag från statsmakterna ett meddelande om, att de inte längre få uppträda och tävla om de ordinarie tjänsterna i deras hemstad, utan att dessa tjänster skola förbehållas andra lärare. Och så blir det för dem, som förnött åtskilliga år i avvaktan på befordran, ingenting annat att göra än att söka sig ut till landsbygden, där det kanske inte heller finns några ordinarie tjänster, utan de måste söka extra ordinarie eller vikarierande tjänster.

Det innebär en orättvisa mot dessa lärare, inte minst med hänsyn till att de av deras jämnåriga kamrater, som tagit sin anställning ute i landsorten och där ha ordinarie tjänst, i stället få möjlighet att söka platserna här i Stockholm. De siffror jag nämnde hänförde sig till de manliga folkskollärarna i Stockholm. I Stockholm finns det samtidigt icke mindre än 84 kvinnliga folkskollärare, som tjänstgjort som extra ordinarie eller vikarierande i över tre år, och om dessa gäller precis detsamma som jag nyss anfört om de manliga lärarna.

I Göteborg ha, enligt meddelande som i dag kommit mig tillhanda, av 553 lärare med folkskollärarkompetens endast 417 ordinarie anställning. Återstoden, alltså 136, äro icke ordinarie. De utgöra alltså ungefär 20 procent av hela kåren: för de manliga ställer sig siffran 21,9, för de kvinnliga 19,6 och för småskollärarkåren 11,6 procent. Beträffande anställningstiden framhålles i den skrivelse, jag fått, att medeltalet tjänsteår för dem, som föregående år vunnit befordran till ordinarie tjänster i Göteborg, uppgick till 7,1.

Jag kan inte hjälpa, att det för mig framstår som en verklig orättvisa mot dessa lärargrupper, om man accepterar det sammanjämningsförslag, som statsutskottet här förelagt riksdagen. Statsutskottet hade ju från början slutit upp på den linjen, att de lärare, som i minst tio terminer tjänstgjort sammanhängande på en ort, skulle ha rätt att tävla om ordinarie tjänst, när sådan uppkommer på orten, och det förslaget förefaller mig synnerligen starkt motiverat.

Sammanjämningsförslag ang. indragning av lärartjänster vid folkskoleväsendet. (Forts.)

Men inte nog med att man på detta sätt åstadkommer en väsentlig försämring i det av utskottet framlagda förslaget, man har därtill under sken av sammanjämkning — naturligtvis har man de formella skälen på sin sida, som herr Bergqvist framhöll — förordat att första kammaren skall frånträda sin uppfattning angående de föreslagna distrikten, inom vilka lediga tjänster skulle räknas vid sådana ansökningar. På detta sätt gör man läget ännu värre för dessa lärare än om man följt det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt. Det hade alltså ur saksynpunkt varit förmånligare, om utskottet här hemställt till första kammaren att frånträda sitt förut fattade beslut och helt och hållet följa andra kammaren, d. v. s. understödja den kungl. propositionen.

Nu förstår jag, att hurudan utgången än blir här i kammaren, är det svårt att tillvarataga de extra ordinarie lärarnas intressen, då herr statsrådet och chefen för ekklesiastikdepartementet i andra kammaren mycket energiskt förordat den linje, på vilken andra kammaren ställt sig.

Det förefaller mig, för den händelse denna kammare följer herr Sjödahls yrkande, att resultatet skulle bli, att Kungl. Maj:t lämnades helt fria händer när det gäller utfärdandet av den förordning, som man begärt. Och jag tror i varje fall att det är till större gagn, att man ger Kungl. Maj:t denna frihet att välja, än att man binder Kungl. Maj:t vid en linje, som erbjuder så stora och oförmånliga biverkningar som dem, för vilka jag här redogjort.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till det av herr Sjödahl framlagda förslaget, vilket innebär avslag på sammanjämningsförslaget.

I herr Wagnssons yttrande instämde herr *Olsson, Oscar*, och herr *Thorén*.

Herr statsrådet **Engberg**: Redan när statsutskottets utlåtande över denna proposition kom, blev jag ganska förvånad, ty år 1932 skrev riksdagen i den riktningen, att riksdagen önskade en tvångsförflyttning av dessa lärare. Den kommitté, som nu närmast förberett saken och i vilken fanns representation för stor erfarenhet från det kommunala och skolpolitiska området, föreslog ett provisorium, byggt på frivillighetens grund, och det var på detta förslags grund, som jag i min tur utarbetade propositionen.

Man hade ifrån statsutskottets sida gjort tre ändringar. För det första hade man velat utöka rayonen för ansökningsrätten redan från början. Jag liksom kommittén hade stannat vid att man skulle börja inom skoldistriktet. Nappade det inte inom skoldistriktet, skulle man kunna utvidga ytterligare till ett eller ett par nya distrikt, och nappade det inte heller i dessa, skulle man kunna gå till hela riket. För det andra hade man gjort den ändringen, att man ville något restriktiva annonseringen, och för det tredje — och det betraktade jag som den farligaste ändringen — hade man velat bevara åt de extra ordinarie lärarna — dock med den begränsningen, att de skulle ha tjänstgjort minst tio terminer — en ansökningsrätt. Jag måste, såsom jag utvecklade i andra kammaren, säga, att särskilt med hänsyn till denna sista begränsning skulle förslaget ha blivit ganska illusoriskt. Jag ber herrarna observera, att riksdagen alltså 1932 gick så långt, att den önskade en tvångsförflyttning. Nu kom ett förslag om en frivillig förflyttning. Knyter man emellertid därtill det villkoret, att de extra ordinarie lärarna skola hava samma ansökningsrätt, gör man enligt min bestämda uppfattning det hela illusoriskt, och då skulle riksdagen så småningom tvingas tillbaka till tvångsförflyttningens linje igen, därest riksdagen överhuvud taget har menat något allvar med sin framställning av år 1932.

Jag kan inte i likhet med herrar Sjödahl och Wagnsson se den här frågan

Sammanjämningsförslag ang. indragning av lärartjänster vid folkskoleväsendet. (Forts.)

endast ur de extra ordinarie lärarnas synvinkel. Jag måste säga mig, att det viktiga är, att det syfte, som är uppställt med det hela, realiseras, och det syftet är, att indragningar kunna komma till stånd. Ger man denna rätt åt de extra ordinarie, då har man med åberopande av humanitetssynpunkter överkorsat möjligheten att så genomföra syftet, som man har önskat.

Den sammanjämkning, varpå statsutskottet här bygger, är ur mina synpunkter acceptabel, ty den värsta gifttanden, den som herrar Sjödahl och Wagnsson här försvara, är utdragen, och den mindre farliga gifttanden, den som gäller annonseringen, är också utdragen, och det som återstår här, är den vidgade rayonen, som ju i grund och botten är betydelselös.

Jag anbefaller för min del kammaren att taga sammanjämningsförslaget och inte gå med på att avslå det hela, ty om det avslås, kan jag inte se någon annan utväg än att då får man på allvar taga upp tvångsflyttningslinjen.

Herr Björck, Wilhelm: På en viktig punkt är jag förekommen av herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. Jag hörde till dem inom avdelningen, som allra senast föllo ifrån Kungl. Maj:ts proposition i detta ärende och biträdde den kompromiss, som godtogs av ett praktiskt taget enhälligt utskott. Jag hade nämligen den uppfattningen, att Kungl. Maj:ts förslag var ur effektivitetssynpunkt överlägset motionerna, och detta har ju nu från statsrådsbänken också hävdats. Jag var emellertid tillika av den mening, att detta förslag även ur humanitetssynpunkt i *längden* var det bästa, och detta meddelade jag också till de bekymrade extralärare från Stockholm, som vidtalade mig i saken. Ingen kunde nämligen blunda för det faktum, att för den händelse man gick på en uppmjukning beträffande de extra ordinarie lärarna — det gällde i synnerhet om motionen, men det gäller utan tvivel också om den modifierade linjen, som sedermera godtogs — skulle resultatet ha blivit det, att storstäderna praktiskt taget skulle undandragas hela denna rationaliseringsprocess. Vad skulle följderna ha blivit av detta? Jo, att detta frivilliga program slog slint och att man måste slå in på tvångsflyttningsvägen. Ur den synpunkten var alltså det ursprungliga förslaget humanare, därför att det provocerade icke tvångsflyttningen. Emellertid accepterades motionärens tankegång, vederbörligen modifierad, från alla håll, och jag ansåg mig inte ensam kunna göra motstånd mot en samförståndslösning.

När nu herr Sjödahl lamenterar över att sammanjämningsförslaget skulle vara ur kammarens prestigesympunkt icke acceptabelt, förstår jag honom icke. Den punkt, där första kammarens mening har kommit till uttryck i sammanjämningsförslaget, är enligt min mening endast ett något mera praktiskt sätt att handlägga dessa ärenden. Det har från statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet erinrats om att i det ursprungliga förslaget tänkte man sig två olika omgångar för besättandet av dessa klausultjänster. Om det inte blev sökande inom ett inspektionsområde, skulle skolöverstyrelsen kunna till det området lägga ett obegränsat antal andra inspektionsområden — teoretiskt taget hela landet. Nu tyckte man, att det var opraktiskt med de bågiga omgångarna, och därför gick utskottet på den linjen att lägga i Kungl. Maj:ts hand att bestämma på en gång en större rayon. Det är klart, att detta ger hela åtgärden en större effektivitet, men herr Sjödahl har inte fog för sin mening, att man härvidlag gått längre än Kungl. Maj:t, då denna möjlighet sålunda redan låg i regeringsförslaget — låt vara som en andra utväg. Om nu en tjänst i Stockholm eller i Göteborg ledigförklaras och man inte får någon sökande från ett sådant skoldistrikt, hade skolmyndigheterna möjlighet att säga, att nu får det sökas från hela landet till Stockholm och Göteborg.

*Sammanjämningsförslag ang. indragning av lärartjänster vid folkskole-
väsendet. (Forts.)*

Den utvägen är nu stängd därför att man stannat för ett mindre område en gång för alla.

Sedan skulle jag vilja framhålla, att det är ett exklusivt storstadskrav, som här gör sig gällande. Jag har tagit reda på, hur det är i Göteborg, och såsom förhållandena gestalta sig där, kan det blott bli fråga om en eller annan lärartjänst om året. Vi hörde nyss herr Wagnsson föredraga hur många tjänster, som funnos i Göteborg, och i Stockholm tillsättas säkerligen ett trettio-tal tjänster om året. Enligt en uppgift, som föreligger i propositionen, räknar man med ungefär 90 överflödiga lärare i hela landet. Då är frågan den, att om vi taga det någorlunda rätlinjigt, värker det hela snart ut, men försöker man däremot att minska effektiviteten, drager det ut över en längre tid. Jag vill ifrågasätta, vilket ur lärarnas synpunkt i längden är det bästa av dessa båda förfaringssätt.

Vad nu slutligen gäller den vinst, man anser sig kunna uppnå med ett avslag på sammanjämningsförslaget, så står jag oförstående. Vi ha nyss från statsrådsbanken hört en deklARATION, som innebär, att Kungl. Maj:ts representant förklarar, att därest sammanjämningsförslaget faller och Kungl. Maj:t får fria händer, blir resultatet propositionslinjen oförändrad. Herr Sjödahl vinner sålunda absolut ingenting på sin här förordade väg, och kammararen har ingen anledning att lägga några prestigesympunkter på det förslag, som här föreligger. Det är ett typiskt sammanjämningsförslag efter det recept, som därvidlag alltid brukar anlitas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Theelin*.

Herr Sjödahl: Herr talman, mina herrar! Jag tror inte, att man kan komma ifrån, att följden av sammanjämningsförslaget i varje fall blir den, att de mindre lockande tjänsterna inom en rayon med all sannolikhet inte komma att draga till sig några sökande, därför att de sökande, som finnas uti de skoldistrikt, där man har en överflödig lärartjänst, naturligtvis komma att ligga och vakta på det tillfället, då t. ex. de, som äro från Halland, kunna söka till Halmstad, de från Bohuslän till Göteborg och de, som äro från Stockholms län och Uppsala län kunna söka till Stockholm. Det blir följaktligen så, att man kommer att förbise de möjligheter till förflyttning, som finnas, när det gäller de mindre lockande tjänsterna, och man kommer uteslutande att inrikta sig mot de mera lockande tjänsterna. Det betyder, att storstädernas, städernas och de större samhällenas — det är inte ett så exklusivt intresse för storstäderna, som herr Björck vill antyda — intressen komma att i högsta grad negligeras.

Jag vill erinra om vad den styrelse, som herr Björck själv tillhör, nämligen skolöverstyrelsen, har sagt. Den säger bland annat, att »genom en dylik begränsning av ansökningsrätten komma uppenbarligen många skoldistrikt i det läget, att de vid återbesättandet av ledigblivna tjänster eller besättandet av nya ofta bliva nödsakade att förrätta sitt val mellan sökande, som varken med avseende på antalet eller med hänsyn till kvalifikationerna motsvara vad som eljest brukat stå till distriktets förfogande vid motsvarande valtillfällen.» Det är en verklig olägenhet för kommunerna, som skolöverstyrelsen här verifierar, och denna styrelse säger sedan om de extra ordinarie lärarkrafterna, att de genom denna anordning »plötsligt finna sig utestängda från de påräknade befordringsmöjligheterna för oviss tid». Dessa invändningar anser skolöverstyrelsen vara både *naturliga* och *berättigade*, och det är dessa av

*Sammanjäkningsförslag ang. indragning av lärartjänster vid folkskole-
väsendet. (Forts.)*

skolöverstyrelsen vitsordade naturliga och berättigade invändningar mot förslaget, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i ett anfall av skämtlynne behagade beteckna som »gifttänder». Jag undrar, om inte dessa gifttänder ligga i det kritiserade förslaget och icke i försöken att göra det mera rättvist för kommunerna och mera rättvist för de extra ordinarie befattningshavarna än vad Kungl. Maj:t har ansett sig böra föreslå. Jag finner för min del, att kammarens förut intagna ståndpunkt gav mera rättvisa åt kommunerna här i landet. Den gav också åt de extra ordinarie lärarna mera rättvisa och främjade förflyttningen på ett mjukt sätt — säkerligen rättvisare än det föreliggande förslaget.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Wagnsson: Bara en mycket kort replik till herr Björck. Herr Björck gjorde gällande, att frågan skulle ha en rätt stor omfattning, då han talade om, att det skulle tillsättas, som han yttrade, ett 30-tal ordinarie folkskollärartjänster årligen här i Stockholm. Enligt uppgifter, som jag har här, har man emellertid beräknat, att under innevarande år skola här i Stockholm 5 ordinarie manliga folkskollärartjänster tillsättas, under 1934 4 stycken, under 1935 5 och 1936 4 stycken. Jag nämner dessa siffror för att därmed belysa, att den s. k. sakkunskap, som väglett statsutskottet, då den velat ge sådana proportioner åt detta problem, är inte alldeles utan vank.

Herr Björck, Wilhelm: Den lämnade uppgiften synes mig vara en ganska svag grund för att underkänna statsutskottets ståndpunkt. Vi fingo höra av herr Wagnsson, att i år endast 5 *manliga* tjänster bli vakanta i Stockholm. Såvitt jag vet, är det inte endast fråga om manliga folkskollärartjänster här, utan också kvinnliga, och därtill åtskilliga småskollärarinnetjänster. Jag skulle gärna vilja ha summan av dessa tjänster för att saken skall bli tillräckligt belyst, och ännu mera tacksam vore jag, om den ärade talaren ville uppgiva genomsnittet för exempelvis de senaste 10 åren.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande memorialet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till fångvården. *Anslag till fångvården.*

Under punkten 32 av andra huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels å ordinarie avlöningsstaten för fångvården från och med den 1 juli 1933 uppföra en överläkarbefattning av 1:a klass i lönegrad B 29 vid centralfängelsets å Långholmen sinnessjukavdelning;

dels godkänna under punkten införda stater för fångvården, att tillämpas från och med den 1 juli 1933;

dels ock höja ordinarie förslagsanslaget till fångvården från dess nuvarande belopp, 3,814,500 kronor, med 14,000 kronor till 3,828,500 kronor.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

Anslag till fångvården. (Forts.)

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag om uppförande från och med den 1 juli 1933 av en överläkarbefattning av 1:a klass i lönegrad B 29 vid centralfängelset å Långholmen sinnessjukavdelning;

b) godkänna i utlåtandet införda stater för fångvården, att tillämpas från och med den 1 juli 1933; samt

c) höja ordinarie förslagsanslaget till fångvården från dess nuvarande belopp, 3,814,500 kronor, med 24,300 kronor till 3,838,800 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Nilsson* i Malmö, *Carlsson* i Gävle, *Asplund*, *Wallis*, *Petrén* och *Bagge*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Petrén**: Herr talman! Mot utskottets avstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag om uppförande av sinnessjukläkarbefattningen vid centralfängelset å Långholmen på ordinarie stat har jag jämte fem andra utskottsledamöter från denna kammare reserverat mig.

Jag tillåter mig nu, herr talman, att — trots den långt framskridna tiden — med hänsyn till denna frågas stora vikt anföra de skäl, som göra, att jag ansluter mig i denna fråga till Kungl. Maj:ts ståndpunkt. Som bekant är denna sinnessjukläkarbefattning vid centralfängelset på Långholmen förenad med lärarbefattning i rättspsykiatri vid karolinska institutet. Proposition härom framlades vid 1919 års riksdag, vilket förslag också bifölls av riksdagen, som alltså då beslöt att bevilja ett arvode åt en lärare i rättspsykiatri, vilken tillika skall, enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser, innehava en nu — skrev riksdagen då — tillämnad på stat å förslagsanslaget till fångars vård och underhåll uppförd sinnessjukläkarbefattning vid centralfängelset å Långholmen. Innehavaren av dessa förenade tjänster är såsom lärare i rättspsykiatri på grund utav en av Kungl. Maj:t utfärdad instruktion för honom skyldig att två gånger om året hålla en två månaders föreläsningkurs i rättspsykiatri. Han har alltså med andra ord, allt sedan denna tjänst tillkommit, haft lika stor undervisningsskyldighet som professorerna i psykiatri i Uppsala och i Lund. Hans arbete som sinnessjukläkare vid Långholmens centralfängelse var däremot till en början av mindre omfattning, då den nyöppnade sinnessjukavdelningen de första åren huvudsakligast mottog sinnessjuka fångar samt sådana å Långholmens centralfängelse befintliga straffångar, som på grund av mer eller mindre abnormt uppträdande behövde före strafftidens slut bli föremål för närmare undersökning av psykiater. Däremot intogos här till en början mycket få rannsakningsfångar, om vilkas sinnesbeskaffenhet domstolarna begärt yttrande, enär dylika undersökningar vid den tiden finge utföras av en var vid fängelse, kronhäkte eller stadshäkte anställd läkare. Efter hand som dessa läkare allt oftare i enstaka fall, i medvetande om sin bristande kompetens för uppgiften, begärde befrielse från sådan undersökning, började emellertid antalet undersökningsfall å Långholmens sinnessjukavdelning att år efter år ökas, men det var framför allt efter den nya sinnessjuklagstiftningens ikraftträdande med 1931 års ingång, som det blev en så högst väsentlig stegring i antalet rättspsykiatriska undersökningar vid Långholmens sinnessjukavdelning.

Först och främst är att märka, att genom denna nya lagstiftning infördes obligatorisk rättspsykiatrisk undersökning för vissa brottskategorier och detta i enlighet med ett yrkande, som hade framställts av bl. a. professor *Thyrén*. Detta gjorde, att antalet rättspsykiatriska undersökningar från och med nämnda år ökats högst avsevärt. Vidare föreskrevs i den nya sinnessjuklagstiftningen, att alla av domstolar begärda rättspsykiatriska undersökningar av häktade skola utföras å sinnessjukavdelning inom fångvården av för uppgif-

Anslag till fångvården. (Forts.)

ten kompetent läkare, varför erfordras överläkarkompetens. Därav har alltså följt, att alla dessa undersökningar numera äro koncentrerade till det fåtal sinnessjukavdelningar vid fångelserna, som vi ha, och då nu flertalet av därvarande läkare inneha denna sin befattning såsom en bisyssla, är det givet, att fångvårdsstyrelsen, när den fastställde upptagningsområden för de olika sinnessjukavdelningarna inom fångvården, måst tilldela Långholmens sinnessjukavdelning, vars läkare helt kan ägna sig åt denna uppgift, ett mycket stort område. Därav har följden blivit den, att de här verkställda rättspsykiatriska undersökningarna efter den nya sinnessjuklagstiftningens ikraftträdande ha stigit så högst väsentligt, att de 1931 uppgingo till mellan 60 å 70 och under förra året ända till 100.

I samband härmed vill jag erinra om det ökade behovet av platser å fångvårdens sinnessjukavdelning vid Långholmen, som blev en följd av den nya sinnessjuklagstiftningen och som gav anledning till att riksdagen häromåret biföll en kungl. proposition om anslag till nytt sinnessjukhus vid Långholmens centralfångelse, vilken byggnad blev färdig att tagas i bruk förra hösten. Arbetet å denna nya sinnessjukavdelning blev redan ifrån början så stort, att det blev omöjligt för en person att bära denna arbetsbörd. En underläkare har därför på extra stat förordnats av Kungl. Maj:t, vilken underläkare har till uppgift framför allt att utföra alla kroppsliga undersökningar och därjämte uppsätta sjukjournalerna, under det att sinnessjukläkaren — rättspsykiatern — givetvis själv måste göra alla de psykiska undersökningarna och själv skriva alla de rättspsykiatriska utlåtandena.

Av vad jag nu anfört, torde det vara klart för en var, att ej någon, som har annan sjukhustjänstgöring, numera kan uppehålla — såsom fallet var i början — de förenade tjänsterna som läkare vid Långholmens sinnessjukavdelning och lärare i rättspsykiatri vid karolinska institutet. Vid sådant förhållande blir det givetvis omöjligt att vid inträdd vakans få dessa förenade tjänster besatta med kompetent person, så länge dessa tjänster alltjämt endast äro arvodestjänster, ty det är att märka, att kompetent till dessa tjänster är endast den, som har såväl överläkarkompetens till sinnessjukhus, d. v. s. minst tre års tjänstgöring å sådant sjukhus, som därjämte sådan vetenskaplig kompetens i psykiatri, att han kunnat bli docent, d. v. s. akademisk lärare. Samtliga docenter i ämnet — för närvarande tre — äro redan ordinarie överläkare inom sinnessjukvården, och det är alldeles naturligt, att ingen av dem vill lämna en tjänst, som ger dem rätt till semester, delvis avlöning i händelse av sjukdom samt pensionsrätt för sig själv och änka samt minderårigt barn. Sådana förmåner vilja de naturligtvis inte avstå ifrån för att söka arvodestjänster, å vilka saknas såväl rätt till semester och pension som rätt till någon avlöning under sjukdom.

Vidare är det, och det vill jag särskilt betona, av den allra största vikt, att innehavaren av dessa kombinerade tjänster kommer på ordinarie stat några år, innan de bli lediga, så att de psykiatriska vetenskapsmännen i fråga börja publicera vetenskapliga arbeten på det rättspsykiatriska specialområdet, vilket givetvis är förutsättningen för att kunna få kompetensförklaring till lärarbefattning i rättspsykiatri, som dock är något annat än psykiatri, då rättspsykiatrien omfattar ett helt komplex av specialvetenskaper.

Det är också mycket betecknande för situationen, att alla de i ärendet hörda myndigheterna, alla de, som ha måst sätta sig in i denna fråga, också ha tillstyrkt, att innehavaren av dessa två förenade tjänster nu uppföres på ordinarie stat. Jag finner mig med hänsyn därtill, att något omnämmande härav icke förekommer i utskottsbetänkandet, nödsakad att i största korthet redogöra för dessa myndigheters utlåtanden.

Anslag till fångvården. (Forts.)

Medicinalstyrelsen har sålunda i skrivelse den 11 december 1931 förordat, att innehavaren av dessa förenade tjänster uppföres såsom ordinarie å fångvårdsstaten med placering i lönegrad B 29, som ger honom rätt till pension m. m., samt erhåller 3,000 kronor i lärararvode vid karolinska institutet; alltså samma löneförmåner som professorerna i psykiatri i Stockholm och Uppsala minus den fria bostaden, som dessa ha.

Även fångvårdsstyrelsen har i skrivelse den 24 september 1932 tillstyrkt, att ifrågakarande tjänst kommer på ordinarie stat. Å sid. 81 i andra huvudtiteln anföres sålunda ur denna skrivelse följande: »Styrelsen funne, att sinessjukläkarens å Långholmen arbetsuppgifter numera nått en sådan omfattning och betydelse, att hans befattning syntes böra anordnas såsom heltidstjänst.»

Slutligen har organisationsnämnden med nuvarande statsrådet Nothin som ordförande i skrivelse den 30 juni 1932 uttalat att de med befattningen förenade åligganden blivit så tyngande, att tjänsten fått karaktär av heltidstjänst. Vidare framhöll organisationsnämnden, att uppförandet å ordinarie stat med placering i B 29 samt därtill det föreslagna arvudet från karolinska institutet skulle medföra en besparing för statsverket såsom innebärande en minskning i hans nuvarande löneförmåner, som utgå med tvenne årsarvoden, ett som sinessjukläkare från fångvården och ett som lärare från karolinska institutet, samt dessutom särskilt arvode med 70 kronor för varje rättspsykiatriskt utlåtande, vilket senare arvode givetvis skulle bortfalla i och med att innehavarens tjänst kommer på ordinarie stat. Slutligen anförde organisationsnämnden, att vid bedömandet av denna fråga även borde särskilt uppmärksammas intresset av att anställningsförhållandena för befattningen så ordnades, att man med fog kunde räkna med, att densamma även för framtiden kunde locka fullt kompetenta sökande, vartill den nuvarande ordningen enligt organisationsnämndens förmenande — med hänsyn till avsaknaden av rätt till pension, semester och avlöning under sjukdom — icke erbjöde tillräcklig garanti. Samma synpunkter, som jag förut har framhållit här, betonades alltså av organisationsnämnden.

Befattningshavarens uppförande på fångvårdens ordinarie stat, som förslaget innebär, kan ju ske antingen med professors ställning eller utan sådan. Därom har emellertid inte någon av de nu anförda myndigheterna yttrat sig, då de inte haft anledning därtill.

Vad nu beträffar frågan, om befattningshavaren bör ha professors ställning eller icke, har detta berörts dels av kanslern för rikets universitet, dels av karolinska institutets lärarkollegium. Kanslern för rikets universitet har i en skrivelse den 17 maj 1931 visserligen förordat, att befattningshavaren i fråga blir uppförd å ordinarie stat, men ansåg sig icke med då föreliggande utredning kunna tillstyrka, att han fick professors ställning. Vad återigen karolinska institutets lärarkollegium beträffar, har majoriteten varit emot, att innehavaren av tjänsten fick professors ställning. Minoriteten, 6 av 20 närvarande ledamöter, röstade emellertid för förslaget. Majoriteten, vilken alltså icke ville ge honom professors ställning, röstade dock för att han borde bli ordinarie på fångvårdsstaten. Av karolinska institutets lärarkollegium ha således 14 av 20 ledamöter uttalat sig för tjänstens uppförande på ordinarie stat.

Inom karolinska institutets lärarkollegium har emellertid tidigare förslag väckts om inrättande visserligen icke av någon ordinarie professor men väl av en personlig professur i ämnet rättspsykiatri åt den nuvarande innehavaren av lärarbefattningen häri. Det var dåvarande professorn i psykiatri Gadelius, som i en skrivelse den 3 mars 1921 väckte detta förslag. Han motiverade detta med en önskan att även för framtiden kunna skaffa kompe-

Anslag till fångvården. (Forts.)

tenta innehavare åt tjänsten. Rörande lärartjänstens i rättspsykiatri förhållande till professuren i psykiatri framhöll professor Gadelius i denna skriftelse, att med en personlig professur i rättspsykiatri »ingalunda sammanföle ett medgivande av behovet av tvenne professorer i ämnet psykiatri och att de av kollegiets medlemmar, som ansåge, att detta ämne vore fullt tillgodosett med en professur, icke hade någon anledning att motsätta sig inrättandet av en personlig sådan i rättspsykiatri, för såvitt de ansåge det önskvärdt, att denna lärarbefattning, om vilkens behövlighet dock alla voro eniga, icke redan från början genom anställandet av en mindre lämplig innehavare förfuskades».

Kungl. Maj:t har nu synbarligen för att söka förhindra en sådan befarad förfuskning föreslagit, att innehavaren av dessa platser skulle erhålla ställning som professor, dock med avlöning å fångvårdens ordinarie stat och endast med arvode från karolinska institutets lärarkollegium; alltså avlönad efter alldeles samma principer, som alltjämt professorerna i psykiatri såväl i Uppsala som i Stockholm äro avlönade. Kungl. Maj:t har vid framläggandet av detta förslag kunnat stödja sig på majoriteten av de akademiska psykiaternas i vårt land. Han har sålunda åberopat ett uttalande i en skriftelse till kanslern för rikets universitet, undertecknad av det stora flertalet av de psykiatriska akademikerna — av undertecknad, f. d. professor i ämnet, professorerna i ämnet i Lund och Uppsala samt nuvarande överinspektören för sinnessjukvården, som då var docent i psykiatri.

För dagen gäller emellertid inte för kammaren eller för riksdagen att avgöra, huruvida innehavaren av dessa tjänster skall få professors ställning eller icke, utan vad det nu gäller att avgöra, är allenast det, om han skall uppföras på fångvårdens ordinarie stat. Detta kan givetvis ske vare sig med eller utan professors ställning, och för min del får jag poängtera, att om han får denna ställning eller ej, är ej det viktigaste, utan det viktigaste för innehavaren är — såsom av mig och även av organisationsnämnden framhållits — att han kommer på ordinarie stat.

Såsom ett ytterligare skäl härtill, herr talman, vill jag också framhålla, att undervisningen i rättspsykiatri har fått ökad betydelse genom den nya sinnessjuklagstiftningen i det hänseendet, att Kungl. Maj:t i samband med denna nya lagstiftning har föreskrivit, att det som kompetens till befattning som läkare vid fängelse, kronohäkte eller stadshäkte skall fordras att antingen hava tjänstgjort som läkare å sinnessjukhus i två år eller hava genomgått kursen i rättspsykiatri. Det är givetvis i regel så, att en sådan befattning icke sökes av dem, som under lång tid tjänstgjort som sinnessjukläkare. Därför blir i allmänhet denna kurs i rättspsykiatri kompetensvillkoret för alla läkare överhuvud taget inom fångvården.

Frånsett det orättvisa enligt mitt förmenande gentemot den nuvarande innehavaren, att — trots det att han faktiskt innehar en heltidstjänst — han inte ens har rätt till någon semester, talar för denna sinnessjukläkartjänsts uppförande på ordinarie stat såsom det viktigaste skälet, vilket jag här sökt framhålla, att eljest blir det omöjligt att få dessa förenade tjänster besatta med kompetent person efter den nuvarande innehavarens avgång. Det synes mig dock vara orimligt, att riksdagen skulle skapa en sådan situation beträffande en tjänst, som är nödvändig på grund av — märk väl — gällande lag.

På de nu anförda skälen har jag, herr talman, det yrkandet, att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förslag om uppförande från och med den 1 juli 1933 av en överläkarbefattning av första klass i lönegrad B 29 vid centralfängelset å Långholmens sinnessjukavdelning.

Häri instämde herr *Bagge*.

Anslag till fångvården. (Forts.)

Herr **Bergqvist**: Herr talman! Det är särskilda omständigheter, som göra att det fallit på min lott att besvara vad den föregående ärade talaren anför. Det förhåller sig nämligen så, att enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle här ifrågasvarande läkare också bli professor i rättspsykiatri vid karolinska institutet, och den sidan av saken är en del av Kungl. Maj:ts framställning under åttonde huvudtiteln. Följden av detta blev, att ärendet måste förberedelsevis behandlas gemensamt inom två avdelningar inom statsutskottet, nämligen andra och tredje avdelningarna. Närmast är det tredje avdelningen, som har med denna sak att göra, men förhållandet är nu det, att samtliga närvarande ledamöter av denna avdelning här i kammaren äro reservanter och vice ordföranden i avdelningen, som icke är reservant, är frånvarande. Följaktligen blir det jag, som har att säga några ord till försvar för utskottets hemställan, vilken vilar på de gemensamma avdelningarnas förslag.

Jag vill emellertid inte ingå på någon större debatt om denna sak. Jag vill endast erinra om, vad utskottet har anför, eller att riksdagen hade frågan uppe till bedömande år 1930, men att riksdagen då förklarade, att det fanns vissa skäl, som talade för att denna befattning tills vidare icke uppfördes på ordinarie stat, utan att den fortfarande skulle vara en arvodesbefattning. Utskottet gör nu gällande att det icke funnit tidpunkten vara inne för ett definitivt ståndpunktstagande till frågan om uppförande av denna tjänst på ordinarie stat. I stället har man velat avvakta resultatet av prövningen av spörsmålet om fångvårdens framtida personalbestånd i dess helhet.

Det var också en annan sak, som upplystes i avdelningen, nämligen att denna tjänst icke torde komma att tillsättas ännu på flera år. Den som nu uppehåller tjänsten, är ju en pensionerad läkare, och det lär inte vara avgjort, att han skulle få denna befattning. Den skulle givetvis i sinom tid besättas med någon yngre kraft, men det upplystes också, att det för närvarande inte finns någon kompetent man till tjänsten. Vidare förklarades från vissa håll, att man ansåg, att en avlöning i lönegraden B. 29 var väl högt tilltagen. Innehavaren skulle då, efter vad som upplystes, få en avlöning, som var fullt jämförlig med en överläkares vid ett större hospital, och man ansåg att hans klientel var för litet för att motivera detta.

Alltnog, man kom tämligen enhälligt inom avdelningarna till den uppfattningen, att man inte nu ville tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, detta visserligen icke med något absolut underkännande av behovet, men med hänsyn till att frågan om personalbeståndet vid centralfängelset ju framdeles skulle komma att prövas. Man ansåg, att även denna tjänst borde tagas i detta sammanhang.

Jag vill inte försöka att ingå i något vidare svaromål på vad herr Petrén här anför. Han har naturligtvis ett intresse för denna sak, som man måste skänka all aktning. Men vi få väl i alla fall, när tjänsten på ett fullt tillfredsställande sätt upprätthålles, anse att frågans avgörande icke är så brådskande, att den inte ännu någon tid kan anstå.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Björck, Wilhelm*.

Herr **Bissmark**: Herr talman! Endast ett par ord! Jag anser, att de från statsutskottets sida anförda skälen icke äro övertygande. Det säges, att det för närvarande finns en person, som bekläder denna befattning, och att det inte är antagligt, att den inom kort kan bli ledig. Men man vet aldrig, vad som kan inträffa, och då har man uppenbarligen, såsom herr Petrén förklarade, svårt att finna en kompetent sökande till tjänsten.

Anslag till fångvården. (Forts.)

Och för övrigt — när förhållandena äro sådana att tjänsten ovillkorligen är nödvändig, vet jag inte varför man år efter år skall förhåla med att göra den till ordinarie.

Jag har, herr talman, med dessa korta ord endast velat ge till känna, att jag kommer att rösta med reservanterna i denna fråga.

I herr Bissmarks yttrande instämde herrar *Elof Andersson, Thorén och Löfgren*.

Herr Björck, Wilhelm: Herr talman! Jag vill endast lämna en upplysning för att deklarerera min ståndpunkt i det föreliggande ärendet. Vare sig man följer Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag, kommer tjänsten att uppehållas precis på samma sätt som förut och av samme man, och avlöningen blir också ungefär densamma som förut. Han får, tror jag, till och med något mer enligt utskottets förslag än enligt Kungl. Maj:ts förslag, naturligtvis förutsatt att han utför ett rimligt antal undersökningar. Han har en ersättning per undersökning av 70 kronor, och följaktligen kan han inom en viss gräns själv öka sina inkomster. Någon väsentlig skillnad i fråga om löneförhållanden kan det dock icke bli.

De som här argumenterat till förmån för reservanternas förslag beträffande denna tjänst förbise emellertid en sak, som för mig, det kan jag inte hjälpa, är av mycket stor betydelse. Det förhåller sig nämligen så att om man biträder Kungl. Maj:ts förslag, följer därmed också för innehavaren pensionsrätt, vilket måste beaktas vid bedömandet av kostnaderna. Innehavaren blir då berättigad till i det närmaste full pension, och han åtnjuter för närvarande en kommunal pension på 8,000 kronor jämte 24 procent på detta belopp; han har alltså i det närmaste 10,000 kronor i pension. Jag kan inte förstå, att det i den situation, som för närvarande föreligger, och när man inte vinner någonting i sak under de närmaste fem åren, finnes den minsta anledning att vidtaga en anordning, som medför att befattningshavaren vid avgången kommer i åtnjutande av ytterligare en i det närmaste lika stor pension av statsmedel.

Hade herr Petréns begränsat sin framställning i utskottet till att uppnå en bindande utfästelse i den riktningen, att efter den nuvarande läkarens avgång en ordinarie tjänst skulle inrättas, hade jag varit den förste att understödja hans yrkande. Men i nuvarande läge har utskottet ovanligt goda grunder för sitt ståndpunktstagande.

Herr Bagge: Herr talman! Det är inte här fråga om inkomsten för den nuvarande innehavaren av befattningen, utan frågan om att ur sakliga synpunkter på ett förståndigt sätt ordna för den *institution*, som efter vad jag tror mig kunna säga från min egen erfarenhet är ett av de viktigaste centra för kriminologisk forskning, som vi ha här i landet. Det är denna saken gäller, och inte någon personfråga. Om den nuvarande befattningshavaren har en pension från Stockholms stad, beror det naturligtvis på det arbete, som han där utfört och som han sålunda intjänat under denna tid av sin verksamhet. Det har inte det bittersta med den här föreliggande frågan att skaffa.

Anledningen till att jag lägger så stor vikt vid denna sak är, att om den inte ordnas tämligen snart, blir det mycket svårt att få någon lämplig efterträdare till den nuvarande innehavaren av befattningen. Det är ju alldeles självfallet, att om tjänsten hålles på sådana här lösa boliner, kommer folk icke att specialisera sig och göra sig kompetenta för befattningen i fråga. Det gäller här ett alldeles speciellt område, som inte vilken som helst psykiatriker kan söka, utan det måste vara en person, som har utbildat sig för saken. Då

Anslag till fångvården. (Forts.)

är det givetvis till stor fördel att så fort som möjligt få förhållandena ordnade på ett lämpligt sätt, *innan* den nuvarande innehavaren av tjänsten avgått.

Detta kommer icke, såsom ju organisationsnämnden framhåller, att medföra någon ökning i de nuvarande kostnaderna. Några olägenheter av en lösning nu finnas sålunda icke ur den synpunkten, och inte heller ur den synpunkten, att detta skulle vara någonting, som ytterligare behöver prövas. Det är ett ordinarie behov, som är prövat sedan många år tillbaka.

Det finns sålunda, enligt mitt sätt att se, ingen som helst anledning att dröja med denna sak. Det kan inte göra någon skada och medför icke några ekonomiska förluster för staten, men det kan medföra en betydande vinst för de strävanden och det arbete, som företrädas på denna befattning.

Herr statsrådet **Schlyter**: Jag skall, herr talman, icke förlänga debatten.

Skälen för Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. för reservationen, ha uttömmade angivits av herrar Petrén, Bissmark och Bagge, och jag kan instämma i vad de ha anfört. Jag vill blott uttala den förhoppningen, att kammaren måtte bifalla reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bagge* m. fl. begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 81, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan, såvitt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalles denna framställning oförändrad.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 82, i anledning av väckt motion om byggande av bostäder för vissa befolkningsgrupper;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning» gjorda framställning om anslag till studielånefonden jämte en i ämnet väckt motion;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss utvidgning av tjänstemannasamhället vid Mörby m. m.; samt nr 85, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av vissa motioner, avseende ändringar i gällande tulltaxa.

Punkten 1.

I de likalydande motionerna I: 109 av herr *Tjällgren* och II: 213 av herr *Heiding* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att höja tullen å hästar från nu utgående 50 kronor till 200 kronor per styck.

Om höjning
av tullen
å hästar.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 109 av herr *Tjällgren* och II: 213 av herr *Heiding* m. fl., om höjning av tullen å hästar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johan Nilsson* i Kristianstad, *Bengtsson* i Örby Bosgård, *Johansson* i Krogstorp, *Brännström*, *Andersson* i Dunker och *Persson* i Grytterud på anförda skäl yrkat, att utskottet skulle hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 109 av herr *Tjällgren* m. fl. och II: 213 av herr *Heiding* m. fl., besluta, att med ändring av nu gällande tillägg till tulltaxan, taxenummer 2 (stat.nr 3), tilläggstull skulle från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämde, för vara av nedan omförmält slag, som infördes från utlandet, utgå efter följande grund:

Tulltaxe- nr	Statistiskt nr	Tilläggs- tull
ur 2	3	Hästar, andra än föl under 1 år och hingstar 1 st. 100:—

Herr *Nilsson, Johan*, i Kristianstad: Herr talman! Det föreligger här från bevillningsutskottet ett knippe av den mångfald motioner i tullfrågor, som väckts vid denna riksdag. I den nu föredragna första punkten gäller det att avgöra en motion, som väckts i syfte att få tullen på hästar höjd.

Det gäller här ett Norrlandsintresse, kan man säga. Motionerna ha kommit därifrån, och det påpekas i dem, att importen där uppe för hästuppfödarna är till olägenhet och besvär. Det har också genom den undersökning, som vi gjort i utskottet, framgått att det finns ett verkligt intresse från jordbrukarnas sida att få en reglering på detta område till stånd. Kravet bör dock kanske icke tillgodoses i den utsträckning, som motionärerna föreslagit, men reservanterna ha kommit till det resultatet, att man borde jämställa förhållandena med avseende på tullskyddet där uppe med vad som beslöts för ett eller två år sedan beträffande de varmblodiga hästarna. Det är nämligen så, att vi ha en grundtull av 50 kronor per häst, men då beslöts också en tilläggstull av 100 kronor per häst för varmblodiga hästar. Reservanterna föreslå nu, att man borde få denna tilläggstull giltig för alla slags hästar.

Det har framhållits, att det är till olägenhet, att denna import kan fortgå så gott som oförhindrat, emedan den är till nackdel för avelsarbetet och drar ned detta. Utskottet anmodade chefen för stuteriöverstyrelsen att i utskottet framlägga sina synpunkter, och det är egentligen de skäl, som han framförde,

Om höjning av tullen å hästar. (Forts.)

som varit avgörande för mig, när jag ställt mig på reservanternas sida. De voro så bärande, att det synes mig att man borde respektera dem. Han bör väl otvivelaktigt sitta inne med den största sakkännedomen på detta område, och när han för sin del förordade en skärpning av tullen, och det inte finns något intresse att gynna importen av hästar, synes det mig att man bör följa hans råd härutinnan.

Det torde väl stå klart för alla, att det inte bör finnas några som helst svårigheter för oss att bedriva en hästuppfödning i den utsträckning, att vi kunna tillgodose vårt eget behov. Det är visserligen sant, att vi även ha export av hästar vissa tider och i en viss omfattning, men detta hindrar ju inte att man bör söka se till, att importen inte kan försiggå alltför lättvindigt. Och när man särskilt bör taga hänsyn till avelsarbetet, tror jag, att man också bör komma till den slutsatsen att i viss mån tillgodose motionärernas synpunkter.

Detta har utskottet icke velat gå med på, men reservationen innebär i viss utsträckning ett sådant tillmötesgående, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herrar *Oscar Ericson, Jönsson och August Johansson.*

Herr **Örne**: Herr talman! Utskottets ärade ordförande gjorde sig skyldig till vissa missägningar, då han här flera gånger talade å *utskottets* vägnar och framhöll, att *utskottet* tänkt sig, att saken skulle ordnas på det sätt han antydde. Emellertid kom herr ordföranden slutligen ihåg, att han befann sig på reservanternas sida, och yrkade alldeles riktigt bifall till sin reservation. Jag anser mig emellertid böra påpeka detta, så att kammarens ledamöter inte skola bli förvillade i sin uppfattning angående vad utskottets utlåtande innehåller. Saken har ju i övrigt ingen betydelse.

Herr ordföranden i bevillningsutskottet talade här för jordbrukarnas del. Det förtjänar då påpekas, att de som köpa de importerade hästarna också äro jordbrukare och bosatta i det allra nordligaste Sverige. Det är sålunda två grupper av jordbrukare, som herr ordföranden och hans medreservanter här ställa upp mot varandra. De anse, att köparnas intressen böra stå tillbaka för säljarnas intressen. Frågan kan ju anses vara tämligen likgiltig ur allmän synpunkt, ty om jordbrukarna vilja beskatta varandra, kan det ju tyckas vara deras egen sak. Emellertid är det nog ändå nödvändigt, att man på detta område icke går den väg, som är föreslagen av reservanterna. Vi ha åtskilliga handelspolitiska intressen att tillvarataga, när det gäller det land, från vilket importen till största delen kommer. Och dessutom är det så, som utskottet framhåller, att det är omöjligt att förhindra smuggling av hästar över nordgränsen. Med den av reservanterna föreslagna tilläggstullen kan det riskeras, att en illegal verksamhet här kommer att äga rum. Jag kan för min del inte förstå, att utskottets ärade ordförande kan göra gällande, att en hög tull på något sätt skulle gagna hästaveln, ifall de hästar, som införas, smugglas in och det sålunda för dem inte betalas någon tull alls.

Av utskottets utlåtande framgår, att det år 1932 importerades 630 och exporterades 1,212 hästar. Det är sålunda fullständigt onödigt att på detta område vidtaga några särskilda åtgärder. Låt sakerna ordna sig på det sätt, som var och en finner för sig vara ekonomiskt fördelaktigt, så blir det också det bästa resultatet för jordbrukarna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Tjällgren**: Herr talman! Jag kunde ha nöjt mig med att instämma i vad bevillningsutskottets ärade ordförande här anförde, men då jag är motionär i frågan, skall jag i alla fall be att få säga några ord.

Om höjning av tullen å hästar. (Forts.)

Jag vill då först säga, att det naturligtvis var väntat från min sida, att herr Örne skulle gå emot denna lilla tullmotion. Men jag vill fästa herr Ornes uppmärksamhet på att om motionen bifalles, detta enligt min mening icke kan medföra någon nackdel ur konsumentsynpunkt, även om hästkött duger att äta. Vidare vill jag också påpeka, såsom det i motionen anförts, att hästaveln här i landet är grundad på den rena avelsprincipen. Kan det vara lämpligt att staten, hushållningssällskapen och i en del fall också landstingen bidra med icke oansenliga belopp till hästavelns främjande, samtidigt som det skall fortgå en import från Finland av hästar, som för vårt lands vidkommande inte alls är lämplig eller önskvärd? Det är ju att taga med den ena handen vad man ger med den andra.

Nu säger utskottet i sitt utlåtande, att enligt vad för utskottet uppgivits förekommer vid gränsen mot Finland, att hästar insmugglas i vårt land. Ja, det vill jag inte bestrida. Jag vet inte hur det är med den saken. Men herr Örne har ju tidigare här i dag vid en annan frågas behandling starkt understrekat, att man skall ställa sig lagar och förordningar till lydnad och efterrättelse. Då tycker jag att det motiv i utskottets utlåtande, som han gjorde sig till tolk för, inte är riktigt passande.

Vidare heter det i utskottets utlåtande, att »i gränsbygden mot Finland anser sig mången för sina körslor vara bättre betjänt med en lätt finsk häst än med en nordsvensk. En höjning av tullen å hästar skulle därför verka betungande för dem, som allt fortfarande önskade förse sig med lätta finska hästar.» — Jag känner inte till att så skulle vara förhållandet. Visserligen är jag inte så bekant med förhållandena i allra nordligaste Norrland, men jag har gjort mig underrättad om hur det kan förhålla sig med denna sak, och jag tror att den uppfattningen är riktig, att nordsvenska hästar i varje fall inte äro tyngre, än att med dem kan utföras även de körslor, som man närmast skulle avse för de finska hästarna. Och därför måste det även på den grunden vara onödigt att importera dessa.

Utskottet påpekar i anslutning därtill, att det förekommit sjukdom bland hästarna i Norrland, och att det därför är av behovet påkallat, att norrländska jordbrukare till skäligt pris kunna få importera hästar. Det är riktigt, att det förekommit en hästsjukdom i Norrland, den s. k. vattensjukan. Men jag tror att det behov av hästar, som uppkommit genom denna sjukdom, kan fyllas genom det hästmateriel, som finns i landet, och särskilt då bland de nordsvenska hästarna. För den skull anser jag det vara fullkomligt omotiverat att föra fram ett sådant argument.

Jag vill inte gärna uppta tiden längre, men jag skulle ju vilja säga ett ord om att denna fråga gjorts till en Norrlandsfråga. Det kan hända att det är en Norrlandsfråga på visst sätt. Men jag vill påpeka, att just i Norrland råder för närvarande en synnerligen stor arbetslöshet, inte blott bland industribefolkningen, utan även och kanske inte minst bland den jordbrukande befolkningen. Den näringsgren, som för den norrländska jordbrukarbefolkningen givit det bästa tillskottet i fråga om nödvändiga extra förtjänster, har naturligtvis varit skogsbruket. Då trävaruindustrien och därmed också skogsbruket för närvarande nära nog ligger helt nere i vissa delar av Norrland och även i övrigt är mycket reducerad, har behovet av inkomster från andra håll gjort sig allt starkare gällande för denna befolkning. Kan då en norrländsk jordbrukare, genom att föda upp en eller ett par hästar och sälja dem, därigenom få en inkomst, så är det väl inte något ont i detta. Emellertid vill man inte tillåta det, utan man föredrar även på detta område att gynna utlandet. Jag måste säga, att det är ett egendomligt förfarande.

Utskottet har avstyrkt motionen, men det finns en reservation, som så att

Om höjning av tullen å hästar. (Forts.)

säga gått en medelväg. Jag har i min motion föreslagit, att tullen skulle höjas till 200 kronor, medan utskottet föreslagit en tilläggstull på 100 kronor. Ehuru jag naturligtvis gärna hade sett, att min motion bifallits, vill jag för närvarande inskränka mig till att yrka bifall till den vid utskottets betänkande fögade reservationen.

Herr Örne: Herr talman! I anledning av vad den siste ärade talaren framhöll vill jag endast påpeka, att jag här förde talan för utskottets majoritet, som består av fjorton ledamöter, under det att reservanterna äro sex. Någon bör väl få uppträda till förmån för utskottet, utan att bli klandrad för det.

Beträffande den smugglingsfara, som påpekats av utskottet, förvånar det mig i hög grad att man vill förbise den. Det har ju hänt förut, att Sveriges riksdag varit tvungen att sänka en tull, som varit orimligt hög just för att den lett till smuggling. Jag erinrar om tullen på guldur, som 1921 höjdes till tio kronor per styck från två kronor, med resultat att större delen av statsinkomsten på dessa ur, som dock allt fortfarande importerades, föll bort. När sedan tullen sänktes till fyra kronor, ökade statens inkomster av denna tull åter. Det är endast ett faktum, som jag tillåtit mig påpeka.

Det var någon i utskottet, som upplyste, att hästuppfödning är det mest lönande, som jordbrukare för närvarande kunna taga sig till med. Det kan sålunda inte vara så förfärligt farligt att stanna vid status quo, som den siste ärade talaren ville framhålla. Och man måste tänka på, att även de, som bo på andra sidan gränsen i en gränstrakt, böra av oss betraktas som människor, och det är till vår fördel att de också betrakta oss på samma sätt. Folk på ömse sidor om gränsen vill naturligtvis göra affärer med varandra. Vad skall det tjäna till att försöka — och i verkligheten går det nog inte — att fullständigt avskära en handel, som förekommit sedan urminnes tid? Det kan i varje fall inte jag begripa. Det länder inte jordbrukarna till något gagn, efter vad man kan förstå, men det skadar Sveriges allmänna handelsintressen.

Herr Tjällgren: Herr talman! I anledning av vad herr Örne nyss anförde vill jag säga, att jag inte på något sätt kritiserade honom för att han uppträdde som talesman för utskottet. Vad jag vände mig emot var de argument, som han anförde för sin ståndpunkt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Johan Nilsson i Kristianstad m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tjällgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 36 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om höjning av tullen å hästar. (Forts.)

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Johan Nilsson i Kristianstad m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

I motionen II: 201 av herr *Nylander* i Stockholm hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att tullsatsen för kardbeslag, tulltaxenummer 860 (stat. nr 1525), skulle höjas från nu gällande 20 kronor till 75 kronor för 100 kilogram.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 201 av herr *Nylander*, besluta, att nr 860 i gällande tulltaxa skulle hava följande ändrade lydelse:

Tull för
100 kg
kronor

860 Kardbeslag, även med nockar av annan metall än järn . . . . . N 75:—

Reservation hade anmälts av herr *Örne*, som ansett, att utskottet bort avstyrka bifall till motionen.

Herr *Örne*: Herr talman! Riksdagen har gång efter annan haft denna fråga upp till behandling och avslagit motioner i ämnet. Jag frågar: har någonting verkligen inträffat, som motiverar en ändrad ståndpunkt? Svaret måste enligt min mening bli nej. Har industrien i fråga klarat sig under tider, då vår valuta var en helt annan än nu, bör den klara sig nu också.

Talet om att denna industri är en nyckelindustri är inte mycket värt. Kunnna vi inte importera kardläder, så kunna vi väl inte heller importera råvaror för textilindustrien eller nödiga maskiner. Nu visar det sig, att denna industri till och med exporterar. Den klarar sig kanske lika bra som alla andra industrier för närvarande, och varför skall man just göra någon ändring nu?

Jag yrkar, herr talman, avslag på utskottets hemställan.

Herr *Nilsson, Johan*, i Kristianstad: Herr talman! Av den utredning, som utskottet gjort i denna fråga, har det framgått, att denna industri mer och mer hotas av den utländska konkurrensen. Visserligen är det så, att någon export äger rum, men å andra sidan måste tillverkningen av denna vara ske i en viss rätt stor omfattning om den skall bli lönande.

Det förhåller sig vidare så, att det inte torde vara rådligt, att man här i landet lägger ned denna tillverkning, även om man skulle kunna köpa dessa varor för någorlunda rimligt pris utifrån. Det är en synnerligen viktig angelägenhet, att man håller denna fabrikation i gång inom landet. Det kan inträffa sådana komplikationer, att det vid vissa tillfällen kan bli svårt att få till stånd en import av dessa varor, och den stora industri, som använder

Om höjning av tullen å kardbeslag. (Forts.)

dem, torde inte på något sätt ha olägenhet av att man håller priserna på en viss nivå. Olägenheterna och riskerna kunna bli betydligt större om man skulle tvingas att lägga ned den tillverkning, som försiggår inom landet.

Jag vill vädja till kammaren att utskottets förslag måtte godkännas, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detta.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang. tullen
å upphäng-
ningsanord-
ningar för
ampelskålar
m. m.*

Punkten 8.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 208 av herr *Hagberg* i Malmö besluta,

- a) att nr 547 i gällande tulltaxa skulle hava följande ändrade lydelse:
Snören och andra snörmakrarbeten, ej hänförliga till annat nummer:

547   andra slag; härunder inbegripna för ampelskålar och dylika
            belysningsartiklar avsedda upphängningsanordningar, även
            innehållande silke, med eller utan ledningsstråd . . . . . E 300:—

b) att den under nämnda tulltaxenummer befintliga anmärkningen skulle betecknas med 1,

c) att till samma tulltaxenummer skulle fogas en ny, med 2 betecknad anmärkning av följande lydelse:

Anm. 2. Till nr 547 hänföras även vid ampelskålar och dylika belysningsartiklar fastsittande upphängningsanordningar av snörmakrarbeten.

- d) att tulltaxenummer 1042 skulle hava följande ändrade lydelse:
Tråd, isolerad, av oädel metall; ävensom elektriska ledningskablar,
linor och snören:

1042   på annat sätt isolerad . . . . . 100 kr. 10:—

Reservation hade anförts av herr *Örne*, som yrkat avslag å motionen.

Herr *Örne*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min reservation, vilken innebär avslag på den föreliggande motionen.

Herr *Nilsson, Johan*, i Kristianstad: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 9 och 10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av väckta motioner om vissa tilläggstullar å umbärliga varor, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vad med fastighets taxeringsvärde i vissa fall skall förstås;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelsen i Madrid den 14 april 1891 angående undertryckande av oriktiga ursprungsbezeichnungar å handelsvaror, reviderad i Washington den 2 juni 1911 och i Haag den 6 november 1925;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställande av sekreterare åt ärkebiskopen;

nr 46, i anledning av väckt motion angående ändrade bestämmelser i fråga om revisorers tillsättande m. m.;

nr 47, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande bokföringslag; samt

nr 48, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning rörande små och medelstora jordbruksfastigheter om anstånd med betalning av gäld m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kam-maren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 251.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i av-seende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 90, gjorda framställning i fråga om det ordinarie anslaget till karolinska institutet: avlöningar för professorer och lärare m. fl.;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av femte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för det sätt, varpå statsmyndigheter och statstjänstemän skola hava att utanordna med-del till kommuner och landsting;

nr 90, i anledning av väckt motion angående inlösen i vissa fall av skatte-frälseräntor, som varit med jordägenderätten förenade;

nr 91, i anledning av väckt motion angående avlösning enligt bestämmelserna för frälseskatteränta av vissa avgifter till Lunds domkyrka samt s. k. hospitals-ränta; och

nr 92, i anledning av väckt motion om åstadkommande av regelbunden ång-båtsförbindelse mellan Sverige och Island;

jordbruksutskottets utlåtande nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående distriktsveterinärväsendet jämte i ämnet väckta motioner;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion om åtgärder mot övertidsarbete i de affärsdrivande verken samt andra statens ämbetsverk och institutioner;

nr 10, i anledning av väckt motion om maskinernas och rationaliseringarnas besparingar av arbetskraft samt ett mänskligt program för samhällets besparingar genom »Geddesyxorna»;

nr 11, i anledning av väckt motion angående kristendomsundervisningen i folkskolan;

nr 12, i anledning av väckt motion angående kristendomsundervisningen i rikets skolor m. m.; och

nr 13, i anledning av väckt motion angående avveckling beträffande statsförvaltningen av det s. k. dubbeltjänstsystemet; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion, II: 303, angående viss ändring i gällande motorfordonsförordning.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.32 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 16 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 10 och den 12 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående läroverksadjunkten F. V. Arfwidssons tjänstårsberäkning jämte en i ämnet väckt motion;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående läroverksadjunkten A. B. E. Roséns tjänstårsberäkning jämte en i ämnet väckt motion;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 179, gjorda framställning angående anslag till utjämnning av kostnaderna för folkskoleväsendet;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning i fråga om anslaget till flottans ersättningsbyggnad;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 och 9 §§ i lagen den 2 juli 1915 (nr 261) angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslagen) m. m., i vad propositionen avser anslagsfrågorna;

nr 207, i anledning av väckt motion om medgivande, att eldaren och gårdskarlen vid kommandants- och fortifikationsbyggnaderna i Boden J. B. Johansson må för uppflyttning i högre löneklass tillgodoräkna sig viss tidigare anställning; samt

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Ostkustbanan och Uppsala—Gävle järnväg jämte en i ämnet väckt motion.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 217, till Konungen i anledning av vissa motioner, avseende ändringar i gällande tulltaxa.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelsen i Madrid den 14 april 1891 angående undertryckande av oriktiga ursprungsbezeichnungar å handelsvaror, reviderad i Washington den 2 juni 1911 och i Haag den 6 november 1925;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vad med fastighets taxeringsvärde i vissa fall skall förstås; samt

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställande av sekreterare åt ärkebiskopen.

Föredrogs och hänvisades till bankoutsrottet Kungl. Maj:ts proposition nr 251, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av §§ 9 och 17 lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 86—92, jordbruksutskottets utlåtande nr 89, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 9—13 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 14.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen ävensom väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om val till riksdagen; och

nr 33, i anledning av väckt motion angående omdaning av tryckfrihetsprocessen; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 90, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 59 § lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.08 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
